

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA

RASA BARAKAUSKIENĖ
(MAGISTRANTŪROS IŠTĚSTINIŲ STUDIJŲ TEISĖS IR VALDYMO PROGRAMA)
621M90022

**DIZAINO REGISTRACIJOS PRIPAŽINIMO NEGALIOJANČIA
PAGRINDAI**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Lekt. dr. Danguolė Klimkevičiūtė

Vilnius, 2012

DARBE NAUDOJAMOS SANTRUMPOS IR TERMINAI

- VPB** – Lietuvos Respublikos Valstybinis patentų biuras.
- VRDT** – Vidaus rinkos derinimo tarnyba (prekių ženklai ir dizainas).
- ESBT** – Europos Sąjungos Bendrasis Teismas.
- ETT** – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.
- LAT** – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas.
- Komisija** – Europos Sąjungos Komisija.
- Paryžiaus konvencija** – Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos¹.
- TRIPS** – Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba².
- Ženevos konvencija** – Ženevos konvencija dėl civilių apsaugos karo metu ir Ženevos konvencija dėl sužeistųjų ir ligonių padėties veikiančiose armijose pagerinimo³.
- Dizaino direktyva** – Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 98/71/EB Dėl teisinės dizaino apsaugos⁴.
- Dizaino reglamentas** – Tarybos Reglamentas (EB) Nr.6/2002 dėl Bendrijos dizaino⁵.
- Dizaino įstatymas** – Lietuvos Respublikos Dizaino įstatymas⁶.
- Taisyklės** – Dizaino registracijos taisyklės DR/04/2008⁷.
- Prekių ženklų įstatymas** – Lietuvos Respublikos Prekių ženklų įstatymas⁸.
- ATGTĮ** – Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas⁹.
- Lokarno klasifikacija** – tarptautinė pramoninio dizaino klasifikacija įtvirtinta 1968 m. spalio 8 d. Lokarno sutarties pagrindu.
- Prioritetas** – paraiškoje gali būti prašymas suteikti prioriteto datą remiantis viena ar daugiau pirmųjų paraiškų, paduotų valstybėje, kuri yra Paryžiaus konvencijos narė arba Pasaulio prekybos organizacijos narė, tam pačiam dizainui įregistruoti, jeigu pareiškėjas ar jo teisių perėmėjas VPB paduoda paraišką per 6 mėnesius nuo pirmosios paraiškos ar paraiškų padavimo datos. Paraiškoje gali būti prašymas suteikti prioriteto datą, kada dizainas buvo eksponuojamas tarptautinėje parodoje, jeigu paraiška VPB paduodama per 6 mėnesius nuo pirmojo dizaino eksponavimo parodoje dienos¹⁰.

¹ 1883 m. kovo 20 d // Valstybės žinios, 1996, Nr. 75-1796. Seimo ratifikuota 1996 m. gegužės 28 d. įstatymu Nr. I-1394, Valstybės žinios, 1996, Nr. 55 -1289.

² 1994 m. balandžio 15 d. // Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620.

³ 1949 m. rugpjūčio 12 d. // Valstybės žinios, 2000, Nr. 63.

⁴ 1998 m. spalio 13 d. // OL L 289, 1998 10 28.

⁵ 2001 m. gruodžio 12 d. // OL L 3, 2002 01 05.

⁶ 2002 m. lapkričio 7 d. Nr. IX-1181. // Valstybės žinios, 2002, Nr. 112-4980.

⁷ Patvirtintos VPB direktoriaus 2008 m. rugsėjo 25 d. įsakymu Nr. 3R-72, // Valstybės žinios, 2008, Nr. 116-4436.

⁸ 2000 m. spalio 10 d. Nr. VII-1981. // Valstybės žinios, 2000, Nr. 92-28844.

⁹ 1999 m. gegužės 18 d. Nr. VIII-1185, Valstybės žinios 1999, Nr. 50-1598.

¹⁰ Dizaino įstatymo 11 straipsnis.

TURINYS

ĮVADAS	4
1. DIZAINO SAMPRATA IR TEISIŲ Į DIZAINĄ ĮGIJIMAS	9
1.1. Dizaino samprata ir apsaugos tikslai	9
1.2. Tarptautinis dizaino teisinės apsaugos reglamentavimas	10
1.3. Dizaino teisinės apsaugos įgijimas	12
2. DIZAINO REGISTRACIJOS PRIPAŽINIMAS NEGALIOJANČIA	14
2.1. Atsisakymo registruoti dizainą arba jo registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindai	15
2.1.1. Gaminio vaizdas negali būti laikomas dizainu	15
2.1.2. Dizainas prieštarauja viešajai tvarkai arba geros moralės principams	20
2.1.3. Dizainui panaudoti Lietuvos Respublikos heraldikos objektai bei kitų valstybių ar tarptautinių organizacijų oficialūs simboliai	24
2.2. Kiti dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindai	27
2.2.1. Dizainas nėra naujas ir/arba neturi individualių savybių	28
2.2.2. Gaminio sudedamųjų dalių naujumas ir individualios savybės	37
2.2.3. Gaminio vaizdo savybės lemia tik jo techninė funkcija	41
2.2.4. Mechaninių sujungiamųjų dalių dizainas	44
2.2.5. Dizainas registruotas asmens, neturinčio teisių į šį dizainą vardu	48
2.2.6. Ankstesnių teisių pažeidimas	50
IŠVADOS	59
LITERATŪROS SĄRAŠAS	63
SANTRAUKA	69
SUMMARY	70

IVADAS

Žodis „dizainas“ kildinamas iš anglų kalbos žodžio *design* – projektuoti, konstruoti. Tarptautinių žodžių žodynas dizainą apibrėžia kaip daiktinės aplinkos projektavimą, daiktų (*dažn.* pramonės gaminių) meninį konstravimą, jų estetiškos išvaizdos kūrimą¹¹. Intelektinės nuosavybės teisės požiūriu dizainas yra siejamas su gaminio išoriniu vaizdu, jo vizualiomis savybėmis, kurias galima suvokti pažvelgus ar prisilietus, tačiau jos nebūtinai turi turėti estetinę vertę. Dizainas gali būti erdvinis, kaip gaminio forma arba tekstūra bei dvimatis, kaip linijų, spalvų ar kontūrų derinys. Dizaino teisinės apsaugos objektas yra viso gaminio ar jo dalies išorinis vaizdas, bet ne idėja, pats gaminy, gaminio techninė funkcija ar nematomos jo sudedamosios dalys. Tam, kad įgyti išimtinės teises į dizainą – būtina jas įstatymų nustatyta tvarka įregistruoti. Registracijos keliu įgytos teisės yra absoliutaus, išimtinio ir laikino pobūdžio, apribotos valstybės, išdavusios registracijos liudijimą, teritorija. Registruoto dizaino savininkas turi išimtinę teisę dizainą naudoti pats, suteikti teisę jį naudoti kitiems arba uždrausti be jo leidimo gaminti, parduoti, pateikti į rinką, importuoti, eksportuoti, kaupti ir naudoti bet kokius gaminius ar jų dalis, kurių dizainas nesudaro informuotam vartotojui skirtingo bendro įspūdžio nuo jo įregistruoto dizaino. Dizaino apsauga užtikrina investicijų atsipirkimą, skatina sąžiningą konkurenciją ir prekybos praktiką, kurios, savo ruožtu, sąlygoja kūrybinį ekonomikos vystymąsi siekiant pateikti į rinką kuo daugiau vartotojams patrauklių gaminių. Gaminio dizainas patraukia pirkėjo dėmesį, išskiria tą gaminį iš kitų panašias savybes turinčių gaminių grupės, gerina gaminių rūšies įvaizdį ir įtakoja pirkėjo apsisprendimą teikti pirmenybę vienam gaminiui prieš kitą. Gaminio komercinė sėkmė didele dalimi priklauso nuo jo dizaino sėkmės. Dizainas yra didelė ekonominė vertybė, saugotinas žmogaus kūrybinio darbo vaisius, todėl dizaino apsauga turėtų būti bet kurio dizainerio ar gamintojo svarbiausia verslo strategijos dalis¹².

Paryžiaus konvencija numato, kad pramoninis dizainas turi būti saugomas visose Sąjungos šalyse¹³. Ši nuostata įpareigoja valstybes, Paryžiaus konvencijos nares, privalomai nustatyti dizaino teisinę apsaugą, nors ir nekonkretizuoja šios apsaugos suteikimo mechanizmo. Minimalius dizaino teisinės apsaugos standartus, kuriuos turi užtikrinti šalys narės nustato TRIPS sutartis¹⁴, tačiau apibrėžti jų turinį paliekama nacionalinei teisei. Tuo pačiu TRIPS

---

¹¹ Bendorienė, A., *et al.* Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Alma litera, 2001, p.176

¹² Patrauklus gaminy, Pramoninio dizaino įvadas smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms, Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija (PINO), 2003, Versija lietuvių kalba: Lietuvos technikos biblioteka, sutinkant Pasaulinei intelektinės nuosavybės organizacijai (PINO).

¹³ Paryžiaus konvencijos 5^{quinques} str.

¹⁴ TRIPS, 25 str. 1 d.: valstybės narės numato apsaugą tokiam nepriklausomai sukuriamam pramoniniam dizainui, kuris yra naujas arba originalus.

numato galimybę netaikyti dizainui teisinės apsaugos, esant tam tikroms sąlygoms¹⁵. 1998 m. priimta Dizaino direktyva nustato privalomą dizaino teisinę apsaugą reglamentuojančių normų, kurios buvo perkeltos į šalių narių (įskaitant ir Lietuvos) nacionalinę teisę, turinį, o 2001 m. priimtas Dizaino reglamentas įtvirtina unitarinę Bendrijos dizaino apsaugos ES sistemą.

Temos aktualumas ir problematika. Pagrindinis dizaino teisinės apsaugos tikslas – atlyginti dizaino kūrėjams už jų kūrybines pastangas, sudarant sąlygas susigrąžinti investicijas, bei per konkurenciją skatinti naujoves. Kadangi dizainas yra viena iš konkuravimo rinkoje priemonių, o išimtinių teisių į dizainą suteikimas riboja kitų subjektų teises, apsauga turi būti suteikiama tik tokiems objektams, kurie yra nauji, nenukopijuoti nuo kitų, t.y. atitinka dizainui keliamus reikalavimus. Todėl, nustatant dizaino teisinį reguliavimą, svarbu rasti pusiausvyrą tarp monopolinio dizaino teisinės apsaugos pobūdžio ir viešojo intereso, susijusio su konkurencinės rinkos sėkmingu funkcionavimu, užtikrinimo. Pernelyg liberalūs reikalavimai nepagrįstai išplėstų dizaino savininko teises į tokius objektus, kuriuos reikalinga palikti laisvus visų naudojimui ir apsaugoti nuo monopolizavimo. Pernelyg griežti reikalavimai ribotų išimtinių teisių apimtį ir neatitiktų dizainerio interesų. Šių veiksnių nepaisymas iškreiptų konkurencinius santykius rinkoje. Todėl ypatingas dėmesys turi būti skiriamas tinkamam dizaino teisinės apsaugos reglamentavimui, teisingam teisės normų interpretavimui ir taikymui bei dizainui keliamų teisinės apsaugos reikalavimų ir naudos išaiškinimui dizaino kūrėjams bei gamintojams. Dizaino teisinės apsaugos reikalavimų žinojimas ir jų laikymasis sąlygoja ne tik patį apsaugos įgijimo faktą ir veiksmingą pažeistų teisių gynimą, bet taip pat skatina gaminio komercinę sėkmę rinkoje, užtikrina investicijų į tokio gaminio dizaino kūrimą, jo komercializavimą bei teisinę apsaugą, atsipirkimą. Tuo tarpu nustatytų reikalavimų neatitinkančio dizaino apsauga gali būti bet kada panaikinta. Todėl šis darbas turi svarbią praktinę reikšmę tiek dizainą kuriantiems ir jo teisinės apsaugos siekiantiems asmenims, tiek dizaino įstatymus taikančioms institucijoms. Šiame darbe bus analizuojami ES lygmeniu įtvirtinti dizainui keliami reikalavimai bei Dizaino įstatyme numatyti pagrindai, nurodantys, kokiems dizainams apsauga negali būti suteikta.

Tam, kad įgyti apsaugą pagal *sui generis* teisės normas, dizainas turi būti teisės aktų nustatyta tvarka įregistruotas ir atitikti šiems intelektinės nuosavybės objektams keliamus reikalavimus. Išimtinės teisės į dizainą atsiranda nuo paraiškos registruoti dizainą padavimo datos, bet realiai jas įgyvendinti galima po dizaino registracijos. Dizainui apsauga negali būti suteikiama, jeigu jis negali būti laikomas dizainu teisės aktų prasme, neatitinka naujumo ir/arba individualių savybių reikalavimų, jeigu jo vaizdo savybes lemia tik techninė funkcija, jeigu jis laikomas prieštaraujančiu moralei ar viešajai tvarkai, savo sudėtyje turi saugomus oficialius

---

¹⁵ TRIPS, 25 straipsnis 1 dalis: valstybės narės gali numatyti, kad dizainas gali ir nebūti naujas ar originalus, jeigu jis labai nesiskiria nuo žinomo dizaino ar žinomo dizaino požymių kombinacijų. Valstybės narės gali numatyti, kad tokia apsauga netaikoma dizainui, kuris padiktuotas iš esmės techninių ar funkcinių sumetimų.

simbolius bei pažeidžia ankstesnes tiek dizaino, tiek kitų intelektualinės nuosavybės objektų savininkų teises. Pritaikius bent vieną iš šių pagrindų, dizainas neregistruojamas arba jau įregistruoto dizaino registracija pripažįstama negaliojančia nuo pat pradžios, t.y. nuo paraiškos registruoti dizainą padavimo datos.

Dizaino, kaip intelektualinės nuosavybės objekto, apsauga Lietuvoje nėra populiarė. Remiantis statistiniais duomenimis, 2011 metais VPB buvo gautos tik 38 paraiškos įregistruoti dizainą nacionaliniu keliu ir į Lietuvą tarptautiniu keliu buvo išplėtos 56 dizaino registracijos¹⁶. Toks sąlyginai nedidelis domėjimasis šia intelektualinės nuosavybės sritimi rodo mažą visuomenės informuotumą, pačios dizaino, kaip intelektualinės nuosavybės objekto, esmės bei teisinės apsaugos teikiamos naudos nesupratimą ir atitinkamai, dizainui keliamų teisinės apsaugos sąlygų, nežinojimą. Tai patvirtina ir 2011 metais VPB užsakymu atlikto pramoninės nuosavybės apsaugos galimybių žinomumo sociologinio tyrimo duomenys, iš kurių matyti, kad išradimų, prekių ženklų ir dizaino apsaugos galimybes žino tik 13 proc. fizinių asmenų ir 25 proc. juridinių asmenų¹⁷. Kadangi dizaino sritis sulaukia mažiausiai dėmesio palyginus su patentų ir prekių ženklų sritimis, yra būtinas informacijos dizaino teisinės apsaugos klausimais sklaidymas bei naudojimosi dizaino teisinės apsaugos sistema skatinimas. Tokia situacija dizaino teisinės apsaugos srityje buvo viena iš pagrindinių paskatų pasirenkant darbo temą.

Ištirtumas. Dizaino teisinės apsaugos problematikai lietuvių literatūroje nėra skiriama daug dėmesio. Plačiausiai šiuo klausimu pasisakė dr. *Ūsonienė J.* vadovėlyje *Intelektinės nuosavybės teisė*¹⁸, kai kuriuos naujumo ir individualių savybių praktinius ir teorinius aspektus savo straipsnyje nagrinėjo *Žibūdienė I.*¹⁹, atskiras dizaino teisinės apsaugos sąlygas magistriniuose darbuose apžvelgė *Mikutytė G.*²⁰, *Ralys D. A.*²¹ bei *Borneika N.*²². Šiame darbe nagrinėjami klausimai visa apimtimi iki šiol Lietuvoje detalčiai analizuojami nebuvo.

Darbo objektas. Dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindai, kaip sąlyga panaikinti apsaugą (arba jos nesuteikti) dizainui – vienai iš konkuravimo rinkoje priemonių.

Darbo tikslas. Analizuojant dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindus bei nagrinėjant su šiuo klausimu susijusias teisės normas, doktriną, nuomones, teorines bei

---

¹⁶ 2011 metų Lietuvos Respublikos pramoninės nuosavybės objektų teisinės apsaugos statistika. VPB, 2012, p.14, 16 [žiūrėta 2012-03-04] < http://www.vpb.lt/statistika/20120217_1.pdf >.

¹⁷ Pramoninės nuosavybės apsaugos galimybių žinomumo sociologinis tyrimas. VPB, 2012 [žiūrėta 2012-03-04] < <http://www.vpb.lt/index.php?p=1&l=lt&n=501> >.

¹⁸ Birštonas, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010.

¹⁹ Žibūdienė I. Naujumas ir individualios savybės – dizaino teisinės apsaugos sąlygos. *Jurisprudencija*. 2005, 67(59): 110–119.

²⁰ Mikutyte, G. Neregistruoto Bendrijos dizaino teisinės apsaugos teorinės ir praktinės problemos. Magistro baigiamasis darbas. Mykolo Romerio Universitetas. Teisės fakultetas, Vilnius, 2011.

²¹ Ralys, D.A. Pramoninio dizaino apsaugos teisinis reglamentavimas Europos Sąjungoje. Magistro baigiamasis darbas. Mykolo Romerio Universitetas. Teisės fakultetas. Vilnius, 2004.

²² Borneika, N. Erdviniai prekių ženklai ir dizainas: tarpusavio santykio problema. Magistro baigiamasis darbas. Mykolo Romerio Universitetas. Teisės fakultetas. Vilnius, 2010.

praktines problemas, atskleisti dizaino teisinės apsaugos sąlygų turinį, dizainui keliamų reikalavimų esmę, jų praktinį taikymą bei pagrindines teisėkūros tendencijas.

Darbo uždaviniai: 1) atskleisti dizaino sampratos esmę, dizaino ekonominę reikšmę, teisinės apsaugos tikslus bei jos įgijimo sąlygas; 2) remiantis doktrininio aiškinimu atskleisti dizaino sąvokos ribas, atliekant lyginamąją analizę su ES teisės aktais, taip pat, atsižvelgiant į analogišką VRDT, kitų šalių bei teismų formuojamą praktiką prekių ženklų srityje, analizuoti dizaino prieštaravimo moralei ir viešajai tvarkai atvejus bei atvejus, kai apsauga dizainui nesuteikiama dėl saugomų heraldikos objektų dizaine naudojimo; 3) atskleisti dizainui keliamų naujumo ir individualių savybių reikalavimų turinį, atliekant lyginamąją analizę su ES teisės aktais, atsižvelgiant į VRDT bei teismų formuojamą praktiką; 4) nustatyti techninės funkcijos sąlygojamo dizaino, gaminio sudedamųjų dalių dizaino, mechaninių sujungimų dizaino bei dizaino registruojamo asmens, neturinčio teisių į šį dizainą vardu dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindų turinį, jų taikymo problematiką, atliekant lyginamąją analizę su ES teisės aktais, remiantis VRDT bei teismų formuojama praktika; 5) atskleisti ankstesnių teisių pažeidimo atvejus reglamentuojančių dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindų specifiką, remiantis ES teisės aktais, VRDT bei teismų formuojama praktika.

Šaltiniai. Dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindai nėra plačiai analizuojama Lietuvos literatūroje, todėl gilinantis į temą daugiausiai buvo remtasi Jungtinės Karalystės intelektinės nuosavybės teisės mokslininkų, tokių kaip *Cornish W., Llewelyn D., Bently L., Sherman B., Musker D.C., MacQueen H., Waelde Ch., Laurie G.* knygomis. Atskirais klausimais informacijos suteikė Mykolo Romerio Universiteto teisės mokslininkų išleistas vadovėlis *Intelektinės nuosavybės teisė* bei *Žibūdienės I.* straipsnis *Naujumas ir individualios savybės – dizaino teisinės apsaugos sąlygos (kai kurie teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Pagrindiniai šaltiniai analizuojant pasirinktą temą buvo ESBT, ETT sprendimai bei VRDT praktika, atskirais klausimais – VRDT ir nacionalinių intelektinės nuosavybės tarnybų atstovų sąveikos susitikimų medžiaga, Jungtinės Karalystės intelektinės nuosavybės tarnybos praktika. Kadangi Lietuvos teismų praktikos darbe nagrinėjamais klausimais beveik nėra, nacionaline teismų praktika buvo remtasi minimaliai.

Darbo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro du skyriai. *Pirmajame* skyriuje apibūrinama dizaino samprata, dizaino ekonominė vertė bei dizaino apsaugos tikslai. Trumpai apibūdinamas tarptautinis dizaino teisinės apsaugos reglamentavimas, dizaino teisinės apsaugos Lietuvoje įgijimo būdai ir sąlygos, dizaino registracijos suteikiamos teisės, jų apimtis bei dizaino atitikimo šiems intelektinės nuosavybės objektams keliamiems reikalavimams svarba. *Antrajame* skyriuje detalai analizuojami dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindai. Šį skyrių sudaro du poskyriai. Pirmajame poskyryje analizuojami pagrindai, kurie gali būti taikomi tiek VPB *ex*

officio atliekant dizaino ekspertizę, tiek suinteresuotiems asmenims pareiškus protestą dėl įregistruoto dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia, jų reglamentavimas nacionaliniuose bei ES teisės aktuose. Atskleidžiamas šių pagrindų turinys, analizuojami jų taikymo atvejai bei su tuo susijusios problemos. Pateikiami galimi aiškinimo būdai, apibendrinama tarnybų patirtis bei teismų praktika. Antrajame poskyryje analizuojami dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindai, kurie nagrinėjami tik suinteresuotų asmenų prašymu, tiek dėl dizaino neatitikimo nustatytiems reikalavimams, tiek dėl ankstesnių teisių į įvairius intelektinės nuosavybės objektus pažeidimo, jų reglamentavimas nacionaliniuose bei ES teisės aktuose. Atskleidžiamas šių pagrindų turinys, apibendrinama tarnybų patirtis bei teismų praktika.

Darbo metodika. Rengiant darbą buvo naudojami šie metodai:

Sisteminės analizės metodas. Šiuo metodu buvo remiamasi analizuojant teisės normų sisteminius ryšius.

Lyginamasis metodas. Šiuo metodu buvo remiamasi lyginant reikalavimus dizainui bei dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindus reglamentuojančius nacionalinius ir Bendrijos teisės aktus.

Lingvistinis ir loginis metodas. Šiuo metodu buvo remiamasi siekiant atskleisti teisės aktuose įtvirtintų normų turinį.

Teologinis metodas. Teisės aktuose įtvirtintos normos buvo aiškinamos atsižvelgiant į teisės aktų leidėjo tikslus.

Alternatyvų metodas. Darbe pateikiamos skirtingos teisės mokslininkų nuomonės, jų požiūris į konkrečius darbe nagrinėjamus klausimus.

Apibendrinimo metodas. Šis metodas pasitelkiamas apibendrinant naudotą literatūrą, darbo pabaigoje darant galutines išvadas, formuluojant pagrindinius darbo teiginius.

1. DIZAINO SAMPRATA IR TEISIŲ Į DIZAINĄ ĮGIJIMAS

1.1. Dizaino samprata ir apsaugos tikslai

Dizainas – tai unikalus kūrybiškumo ir naudingumo derinys viename gaminyje. Dizaino prigimtis išskirtinė tuo, kad pritaikytas konkrečiam gaminiui jis turi dvi paskirtis – estetinę ir funkcinę. Dizainas yra tarsi meno ir technologijų kryžkelėje, kadangi dizaineriai stengiasi kurti tokius gaminius, kurių forma ar išvaizda patenkintų tiek estetinius pirkėjų poreikius, tiek ir jų viltis, susijusias su gaminio funkcionalumu²³. Viena vertus, dizaine jo kūrėjas įkūnija savo kūrybines idėjas, padarydamas tą gaminį patrauklų vartotojui, kita vertus, gaminys yra praktiškai naudojamas daiktas, neatsiejamas nuo savo funkcijos. Dizainas apjungia vartotojo ir gamintojo interesus, vartotojo ir pardavėjo naudą, optimizuoja gaminio funkciją, vertę bei išorinį vaizdą į vieną visumą. Investicijos į gaminio dizainą didina gaminio patrauklumą bei prisideda prie gaminio konkurencingumo rinkoje, kas didina ir pačios rinkos efektyvumą²⁴. Dizaino apsauga veikia kaip paskata šalies ekonominiam vystymuisi, komercinės veiklos plėtojimui ir nacionalinio produkto eksporto potencialo didinimui²⁵.

Intelektinės nuosavybės teisėje dizainas apibrėžiamas kaip viso gaminio arba jo dalies vaizdas, sudarytas iš gaminio ir (arba) jo ornamentikos, specifinių savybių – linijų, kontūrų, spalvų, formos, tekstūros ir (arba) medžiagos²⁶. Kuriant ES dizaino teisinės apsaugos sistemą, Komisijos intencija buvo apibrėžti dizaino sąvoką kuo plačiau, kad ji iš esmės apimtų bet kokią gaminiui suteiktą ekonominę vertę²⁷. Tokiu būdu buvo siekiama panaikinant daugybę įvairių šalių įstatymuose egzistavusių suvaržymų, kurie sudarė skirtingas dizaino apsaugos sąlygas ir trukdė vieningos ES rinkos funkcionavimui. Gaminiu Dizaino įstatymo prasme yra laikomas pramoniniu būdu arba rankomis pagamintas daiktas, įskaitant sudėtiniam gaminiui sukonstruoti skirtas sudedamąsias dalis, pakuotę, apipavidalinimą, grafinius simbolius ir spaustuvės šriftus, išskyrus kompiuterių programas²⁸. Įstatymas nepateikia sąvokos *daiktas* apibrėžimo, tik išvardina pavyzdinį daiktų, kurie gali būti laikomi gaminiais, sąrašą. Sudėtinis gaminys apibrėžiamas kaip susidedantis iš tam tikro kiekio sudedamųjų dalių, kurias galima pakeisti tą

²³ Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs, and Geographical Indications: Ninth Session. Geneva: World Intellectual Property Organization (WIPO), Document prepared by the Secretariat, SCT/9/6, 2002, para 3, [žiūrėta 2011-10-14] <http://www.wipo.int/meetings/en/details.jsp?meeting_id=4702>.

²⁴ Fischman, O.A. Reconceptualizing Property on Designs. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*. 2008, Vol. 25, No. 3, p. 1111, [žiūrėta 2011-12-14] <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1015212>.

²⁵ What is an industrial design? *WIPO Magazine*. 2000, February [žiūrėta 2010.12.03] <http://www.OMPI.int/freepublications/en/general/121/2000/wipo_pub_121_2000_02.pdf>.

²⁶ Dizaino įstatymo 2 str. 1 d., Dizaino direktyvos 1 str. 1 d. (a) p., Dizaino reglamento 3 str. 1 d. (a) p.

²⁷ Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design. Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991, para. 5.4.7.1.

²⁸ Dizaino įstatymo 2 str. 2 d., Dizaino direktyvos 1 str. 1 d. (b) p., Dizaino reglamento 3 str. 1 d. (b) p.

gaminį išardant ir vėl surenkant²⁹. Įstatymiškai nėra nurodomas sudedamųjų dalių skaičius reikalingas tam, kad gaminys galėtų būti laikomas sudėtinio gaminiu, todėl ši sąvoka šalių teisinėse sistemose interpretuojama skirtingai. Dizainu gali būti laikomas ir gaminio dalies vaizdas. Tai tampa aktualu tuomet, kai tik dalis gaminio vaizdo savybių atitinka dizainui keliamus reikalavimus. Pažymėtina, kad dizaino apsauga neapsiriboja vien išorinėmis gaminio savybėmis. Nors dizaino apibrėžime yra kalbama apie *vaizdą*, tačiau tai nereiškia, kad gaminio savybės turi būti matomos pastoviai – pakanka, kad jos *gali* būti matomos. Tokiu būdu dizaino apsauga galima tiek išorinėms, tiek ir vidinėms gaminio savybėms, jeigu egzistuoja galimybė tas savybes matyti. Žinoma, ši taisyklė nėra taikoma sudėtinio gaminio sudedamųjų dalių, kurios turi būti matomos gaminį įprastai naudojant, dizainui. Vienintelė griežta išimtis gaminio apibrėžime taikoma kompiuterių programoms, kurios yra išskirtinai autorių teisių objektas³⁰.

Komisijos nuomone dizainas yra techninių naujovių, dizainerių kūrybiškumo ir gamintojų investicijų į pastarųjų vystymą, sintezė³¹. Išimtinės teisės negali būti suteikiamos natūraliems, iš gamtos paimtiems objektams – dizainas privalo būti žmogaus veiklos rezultatas³². Dizaino teisinės apsaugos objektas gali būti tik gaminio vaizdas, bet ne idėja, pats gaminys (produktas), gaminio techninė funkcija ar nematomos jo sudedamosios dalys. Vienintelis dizaino apsaugos tikslas – suteikti išimtinės teises į gaminio išvaizdą, o ne monopolines teises į patį gaminį³³. Dizaino apsauga – tai siekis apsaugoti bei vystyti konkurenciją komercinėje erdvėje ir tuo pačiu skatinti kūrybiškumą, meną bei kultūrą³⁴.

1.2. Tarptautinis dizaino teisinės apsaugos reglamentavimas

Paryžiaus konvencijos 5^{quinques} straipsnis numato, kad pramoninis dizainas turi būti saugomas visose Sąjungos šalyse. Ši nuostata įpareigoja valstybes, Paryžiaus konvencijos nares, privalomai nustatyti dizaino teisinę apsaugą, nors ir nekonkretizuoja šios apsaugos suteikimo mechanizmo. Paryžiaus konvencijos požiūriu būtina ir pakankama sąlyga yra ta, kad intelektinės

²⁹ Dizaino įstatymo 2 str. 3 d., Dizaino direktyvos 1 str. 1 d. (c) p., Dizaino reglamento 3 str. 1 d. (c) p.

³⁰ AGTĮ 4 str. 2 d. 1p.

³¹ Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design. Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991, para. 5.4.4.1.

³² *Ibid.*, para. 5.6.1.1.

³³ Pasiūlymas, Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva iš dalies keičianti Direktyvą 98/71/EB dėl teisinės dizaino apsaugos // KOM/2004/0582 galutinis - COD 2004/0203. Aiškinamasis memorandumas, p. 6.

³⁴ Kingsbury, A. International Harmonisation of Designs Law: the Case of Diversity. *European Intellectual Property Review*. 2010, Volume 32, Issue 8 p. 382.

nuosavybės objektai, kuriuos kompetentinga susitariančiosios šalies tarnyba pripažįsta esant dizainu, turi būti saugomi³⁵.

Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos³⁶ Sąjungos šalims suteikia teisę nustatyti, pagal kokius įstatymus bus saugomas dizainas bei kokios yra šios apsaugos sąlygos³⁷. Tačiau tuo pačiu nurodo, kad kūriniai, kurie saugomi kilmės šalyje tik kaip pavyzdžiai (dizainas) ir modeliai, kitoje Sąjungos šalyje turi teisę tik į tokią specialią apsaugą, kuri toje šalyje taikoma pavyzdžiams (dizainui) ir modeliams³⁸, t.y. įtvirtinamas apsaugos abipusiškumo principas. Praktikoje šis abipusiškumo principas įgyvendinamas taip, kad jeigu kilmės šalyje dizainas nesaugomas pagal autorių teisę, o tik pagal *sui generis* dizaino teisę, tai ir kitoje Sąjungos šalyje nepaisant to, kad joje galima dizaino apsauga pagal autorių teisę, jis įgis dizaino apsaugą tik pagal *sui generis* dizaino teisę. Taip pat, jeigu kilmės šalyje dizainas saugomas tiek pagal *sui generis* dizaino teisę, tiek pagal autorių teisę, o kitoje Sąjungos šalyje dizaino apsauga galima tik pagal *sui generis* dizaino teisę, tai joje kitos Sąjungos valstybės dizainas įgis dizaino apsaugą tik pagal *sui generis* dizaino teisės normas. Tačiau jeigu toje Sąjungos šalyje netaikoma jokia speciali apsauga, tokie kūriniai pagal Berno konvenciją saugomi kaip meno kūriniai³⁹.

Minimalius standartus dizainui, kaip intelektinės apsaugos objektui, nustato TRIPS sutartis, nurodydama, kad valstybės narės numato apsaugą tokiam nepriklausomai sukuriamam pramoniniam dizainui, kuris yra naujas arba originalus⁴⁰. Tokiu būdu TRIPS sutartis įpareigoja valstybes nares saugoti nepriklausomai sukurtą dizainą ir nustato jam naujumo arba originalumo reikalavimus. Kadangi nėra keliami sąlyga, jog saugomas dizainas turi atitikti abu šiuos reikalavimus, dizainas, kuris nėra naujas, gali būti saugomas, jeigu jis yra originalus. TRIPS neapibrėžia naujumo ir originalumo sąvokų turinio – ši užduotis paliekama nacionalinei teisei. Be to TRIPS sutartis leidžia valstybėms narėms nustatyti, kad dizainas gali nebūti laikomas nauju ar originaliu, jeigu jis nesiskiria nuo jau žinomo dizaino, taip pat numato galimybę netaikyti apsaugos dizainui, kuris yra padiktuotas iš esmės techninių ar funkcinių sumetimų⁴¹. Taigi, kartu su reikalavimų saugomam dizainui nustatymu, TRIPS numato ir galimybę netaikyti teisinės apsaugos dizainui, esant tam tikriems pagrindams: vienas tokių pagrindų yra naujumas ar originalumas, kurie turi būti vertinamas lyginant su jau žinomais dizainais, kitas – techninės

---

³⁵ Bodenhausen G.H.C., *Guide to the Application of the Paris Convention for the Protection of Industrial Property*. Geneva: United International Bureau for the protection of Intellectual Property (BIRPI), 1969, WIPO reprinted 1991, p. 86.

³⁶ Seimo ratifikuota 1996 m. gegužės 28 d. įstatymu Nr. I-1351, Valstybės žinios 1995, Nr. 40, nors Berno sąjungoje dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos Lietuva dalyvauja nuo 1994 m. gruodžio 14 d.

³⁷ Berno konvencijos 2 str. 7 d.

³⁸ Berno konvencijos 2 str. 7 d.

³⁹ Žibūdienė, I. Dizaino teisinė apsauga autorių ir *sui generis* dizaino teisės normomis. *Jurisprudencija*. 2006, 2(80): 134–143, p. 135.

⁴⁰ TRIPS 25 str.

⁴¹ TRIPS 25 str.

funkcijos išimtis, kuri nėra privaloma, bet valstybės narės ją *gali* numatyti. Konkretizuoti, kokie dizainai laikomi *žinomais* (vietinis ar pasaulinis naujumas) bei apibrėžti sąvokas paliekama nacionalinei teisei. TRIPS 26 straipsnis nurodo saugomo dizaino savininko teisių apimtį⁴², bei minimalų dizaino apsaugos laikotarpį⁴³.

Apibendrinant galima teigti, kad aukščiau nurodyti tarptautiniai teisės aktai nustato privalomą dizaino teisinės apsaugos reikalavimą bei pagrindinius šios apsaugos principus, taip pat minimalius dizaino teisinės apsaugos standartus. Įgyvendinti šiuos reikalavimus, apibrėžti dizainą kaip objektą bei nustatyti šiam objektui keliamas sąlygas paliekama nacionalinei ir regioninei teisei.

1.3. Dizaino teisinės apsaugos įgijimas

Kokia apsauga yra taikoma dizainui priklauso nuo valstybės teisinės sistemos. Valstybėse, Paryžiaus konvencijos narėse, bei ES valstybėse dizaino apsauga yra privaloma. Priklausomai nuo nacionalinių teisės aktų, dizaino apsauga gali būti suteikiama pagal *sui generis* dizaino teisės normas ir (ar) pagal autorių teisės normas. Vienose valstybėse, tame tarpe ir Lietuvoje, dizaino ir autorių teisių apsauga gali būti suteikiama kumuliatyviai⁴⁴, t.y. dizainas gali būti saugomas ir pagal *sui generis* dizaino teisės normas, ir pagal autorių teisę, kitose – dizaino apsauga yra alternatyvi, t.y. jeigu suteikiama vienokia apsauga, kitos formos apsauga negali būti suteikta⁴⁵. Taip pat dizaino apsauga yra galima ir pagal konkurencijos teisę⁴⁶. Šiame darbe bus nagrinėjama dizaino teisinė apsauga, įgyjama registracijos pagrindu, t.y. pagal *sui generis* dizaino teisės normas – tokios apsaugos sąlygos, išimties, santykis su kitų intelektinės nuosavybės objektų savininkų teisėmis bei neatitikimo šioms sąlygoms atvejai.

Tam, kad dizainas galėtų būti saugomas pagal *sui generis* dizaino teisės normas, jis turi ne tik atitikti šiems pramoninės nuosavybės objektams keliamus reikalavimus, bet taip pat būti teisės aktų nustatyta tvarka įregistruotas⁴⁷. Registracijos pagalba įgytos dizaino savininko teisės yra absoliutaus, išimtinio ir laikino pobūdžio, apribotos valstybės, išdavusios dizaino registracijos liudijimą, teritorija. Dizaino savininko teisės yra plataus turinio – išskyrus kelias

---

⁴² TRIPS 26 str.: 1. Saugomo pramoninio dizaino savininkas turi teisę neleisti trečiajam šaliai, neturinčiam savininko sutikimo, gaminti, pardavinėti ar importuoti gaminius, tokio dizaino, kuris yra saugomo dizaino kopija ar žymia dalimi kopija, jei tai daroma komerciniais tikslais.

⁴³ TRIPS 26 str.: 3. Apsauga galima gauti ne trumpesniai kaip 10 metų laikotarpiui.

⁴⁴ Dizaino įstatymo 4 str.: 3. Pagal šį įstatymą įregistruotas dizainas taip pat gali būti saugomas pagal autorių teisę, jeigu jis išreikštas kokia nors objektyvia forma.

⁴⁵ Žibūdienė, I. Dizaino teisinė apsauga autorių ir *sui generis* dizaino teisės normomis. *Jurisprudencija*. 2006, 2(80): 134–143, p. 136.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 16 str. 1 d. 5 p.

⁴⁷ Dizaino įstatymo 4 str.: 1. Teisinė apsauga suteikiama Lietuvos Respublikos dizaino registre įregistruotam dizainui, jeigu kitko nenumato tarptautinės sutartys.

įstatymuose numatytas išimtis⁴⁸, dizaino savininkas turi išimtinę teisę dizainą naudoti pats, suteikti teisę jį naudoti kitiems asmenims arba uždrausti bet kokius veiksmus, susijusius su gaminių (ar jų dalių), kurių dizainas nesudaro skirtingo regimojo išpūdžio nuo jo įregistruoto dizaino, gaminiu, siūlymu parduoti, pardavimu, pateikimu į rinką, importavimu, eksportavimu, kaupimu ir naudojimu be dizaino savininko leidimo⁴⁹. Lietuvos Respublikoje yra trys išimtinių teisių į dizainą įgijimo keliai: pirmasis – pagal Dizaino įstatymą, pagal kurį įregistruotas dizainas saugomas Lietuvos Respublikos teritorijoje (nacionalinis kelias); antrasis – nuo 2004 m. gegužės 1 dienos pagal Dizaino reglamentą, pagal kurį registruotas VRDT Bendrijos dizainas saugomas ir Lietuvoje (regioninis kelias) ir trečiasis – nuo 2008 m. rugsėjo 26 dienos pagal Hagos susitarimo dėl pramoninio dizaino tarptautinės registracijos Ženevos aktą⁵⁰, kas suteikia pareiškėjams galimybę vienos paraiškos pagrindu įgyti apsaugą tarptautiniu keliu tiek Lietuvoje, tiek ir kitose pasirinktose šalyse (tarptautinis kelias).

Dizaino reglamentas numato ne tik registruoto bet ir neregistruoto dizaino apsaugos galimybę, t.y. dviejų pakopų dizaino teisinės apsaugos sistemą. Pagrindinis registruoto Bendrijos dizaino privalumas yra susijęs su teisių į dizainą įrodinėjimu, t.y. nustatyta tvarka įregistruoto dizaino savininkui lengviau įrodyti savo teises į dizainą ir gintis nuo šių teisių pažeidimų, nei neregistruoto Bendrijos dizaino savininkui⁵¹. Tiek registruotas, tiek ir neregistruotas Bendrijos dizainas yra unitarinio pobūdžio ir vienodai galioja visoje ES. Negalima Bendrijos dizaino įregistruoti, perduoti, atsisakyti, priimti sprendimą dėl jo negaliojimo ar uždrausti jį naudoti kitaip, kaip tik visoje ES. Bendrijos dizaino registraciją pripažinus negaliojančia kurioje nors vienoje šalyje narėje – apsaugos netenkama taip pat visoje ES. Dizaino įstatymas nenumato neregistruoto dizaino apsaugos, tačiau Lietuvoje neįregistruotas, bet atskleistas dizainas gali būti saugomas kaip neregistruotas Bendrijos dizainas.

Dizaino teisėje, kaip ir kitose intelektinės nuosavybės srityse, apsauga netaikoma tiems objektams, kuriuos siekiama palikti prieinamus visuomenei ir apsaugoti nuo monopolizavimo. Dizainui keliamus reikalavimus bei pagrindus, kuriais remiantis minėtų reikalavimų neatitinkančio dizaino registracija gali būti pripažinta negaliojančia, reglamentuoja teisės aktai.

---

⁴⁸ Dizaino įstatymo 37 str.: 1. Šio Įstatymo 36 straipsnio nuostatos negali būti taikomos siekiant uždrausti kitiems asmenims atlikti šio įstatymo 36 straipsnyje nurodytus veiksmus, jeigu jie atliekami: 1) savo poreikiams tenkinti ir nekomerciniais tikslais; 2) eksperimentiniais tikslais; 3) atgaminant dizainą dėl nuorodos pateikimo arba mokymo tikslais, kai tokie veiksmai atitinka sąžiningos prekybos praktiką, netrukdo tinkamai naudotis dizainui ir nurodomas šaltinis, iš kurio paimtas dizainas. Dizaino įstatymo 38 str.: 1. Asmenys, kurie sąžiningais ketinimais naudojo arba buvo visiškai pasirengę naudoti dizainą, nenukopijuotą ir sukurtą nepriklausomai nuo kito asmens įregistruoto dizaino, iki šio dizaino paraiškos padavimo datos, o kai prašoma prioriteto – iki prioriteto datos, turi teisę savo įmonėje ir jos veiklos tikslais dizainą naudoti taip, kaip naudojo ar numatė naudoti pasirengimo metu.

⁴⁹ Dizaino įstatymo 36 str. 1 d. nurodoma, kad *įregistruoto dizaino savininkas turi išimtinę teisę dizainą naudoti, leisti arba drausti kitiems asmenims be jo leidimo gaminti, siūlyti parduoti, parduoti, pateikti į rinką, importuoti, eksportuoti, kausti ir naudoti bet kokius gaminius ar jų dalis, kurių dizainas informuotam vartotojui nesudaro bendro išpūdžio, kuris yra skirtingas nuo įregistruoto dizaino.*

⁵⁰ Seimo ratifikuotas 2008 m. sausio 18 d. įstatymu Nr. X-1431 // Valstybės žinios, 2008, Nr. 15-514.

⁵¹ Birštonas, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 738.

Nacionaliniu keliu registruojamam dizainui šiuos pagrindus nustato Dizaino įstatymo 9 ir 10 straipsniai, regioniniu keliu registruojamam dizainui – Dizaino reglamento 25 straipsnis, tarptautiniu keliu registruojamam dizainui šiuos pagrindus nustato tų šalių, kuriose siekiama įgyti dizaino teisinę apsaugą tarptautiniu keliu, nacionaliniai teisės aktai. Nepriklausomai nuo to, kuriuo išimtinių teisių į dizainą įgijimo keliu siekiama dizaino teisinės apsaugos, dizaino apsaugos sąlygos yra panašios. Gaminio vaizdas tampa *dizainu* teisine prasme tik tuomet, kai jis atitinka *visus* įstatymuose numatytus dizainui keliamiems reikalavimus. Šie reikalavimai savo turiniu atskleidžia dizaino kaip teisinės kategorijos esmę, nustato dizaino teisinės apsaugos ribas ir išskiria dizainą, kaip intelektinės nuosavybės objektą iš kitų intelektinės nuosavybės objektų grupės. Būtent šiuos dizaino teisinės apsaugos sąlygas nustatančius reikalavimus atskleidžia sekančiame skyriuje analizuojami dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindai.

2. DIZAINO REGISTRACIJOS PRIPAŽINIMAS NEGALIOJANČIA

Lietuvoje dizaino registracija gali būti pripažinta negaliojančia suinteresuotiems asmenims, remiantis Dizaino įstatyme nustatytais pagrindais, per 3 mėnesius nuo įregistruoto dizaino paskelbimo VPB oficialiame biuletenyje dienos padavus rašytinį motyvuotą protestą VPB Apeliaciniam skyriui⁵², arba įstatymų nustatyta tvarka kreipiantis į Vilniaus apygardos teismą⁵³. Pagal taikymo specifiką, dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindai išskiriami į dvi grupes: pirmoji grupė – tai *atsisakymo įregistruoti dizainą arba jo registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindai*, nurodyti Dizaino įstatymo 9 straipsnyje, kuriuos gali taikyti tiek VPB *ex officio* dizaino ekspertizės metu, tiek suinteresuoti asmenys gali jais remtis paduodami protestą VPB Apeliaciniam skyriui ar pareikšdami ieškinį teisme; antroji grupė – tai Dizaino įstatymo 10 straipsnyje nurodyti *kiti dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindai*, kuriais gali remtis tik suinteresuoti asmenys, paduodami protestą VPB Apeliaciniam skyriui ar pareikšdami ieškinį teisme. Kokie asmenys laikytini suinteresuotais asmenimis nurodoma Dizaino įstatymo 44 straipsnyje. Siekiant suvienodinti dizaino teisei apsaugai keliamus reikalavimus visose valstybėse narėse, Dizaino direktyvos 11 straipsnis nustato privalomus⁵⁴ bei fakultatyvius⁵⁵ dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia ar atsisakymo suteikti dizainui apsaugą pagrindus, kurie derinant teisės aktus buvo perkelti į valstybių narių nacionalinius įstatymus.

---

⁵² Dizaino įstatymo 23 str.

⁵³ Dizaino įstatymo 43 str.

⁵⁴ Dizaino Direktyvos 11 str. 1 d.

⁵⁵ Dizaino Direktyvos 11 str. 2 d.

2.1. Atsisakymo registruoti dizainą arba jo registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindai

2.1.1. Gaminio vaizdas negali būti laikomas dizainu

Dizainas neregistruojamas arba jau įregistruoto dizaino registracija pripažįstama negaliojančia, jeigu gaminio vaizdas neatitinka įstatymuose apibrėžtos dizaino sąvokos⁵⁶. Kaip jau minėta, įstatymiškai dizainas apibrėžiamas kaip viso gaminio ar jo dalies vaizdas, sudarytas iš gaminio ir (arba) jo ornamentikos⁵⁷ specifinių savybių – linijų, kontūrų, spalvų, formos, tekstūros ir (arba) medžiagos⁵⁸. Vadinasi, pirmiausiai dizainas yra *vaizdas*, t.y. vizualios, regėjimu suvokiamos savybės⁵⁹. Įstatyme išvardintas šių savybių sąrašas nėra baigtinis, todėl neatmetama galimybė, kad dizainu gali būti laikomas ir kitomis, nei išvardintosios, savybėmis pasižymintis gaminio vaizdas. Pirmoji iš išvardintųjų savybių – *linijos*, tikriausiai, turėtų būti suprantama tiesiogine prasme, kaip *bet koks nubrėžtas brūkšnys*⁶⁰, naudojamas paišyboje, rašyboje ir kt. Tai reiškia, kad užrašytas žodis, kurį sudaro ne kas kitas, kaip linijų derinys, taip pat turi galimybę būti laikomas dizainu⁶¹. Kontūras yra suprantamas kaip *apybrėža*, t.y. linija apibrėžianti daikto siluetą arba linijinis daikto vaizdas plokštumoje⁶². Pagal nusistovėjusią praktiką, spalva *per se* nėra laikoma dizainu⁶³, tačiau ji gali būti viena iš dizaino savybių. *Forma* paprastai apibūdina erdvinio gaminio pavidalą. Kai kurių mokslininkų nuomone, nuoroda į *tekstūrą* ir *medžiagą* dizaino apibrėžime leidžia daryti prielaidą, kad lytėjimu suvokiamos savybės taip pat gali būti svarbios dizainui, kadangi tekstūra ir medžiaga gali būti suvokiamos ne vien tik regėjimu, bet ir kitais pojūčiais⁶⁴. Be to, kitais pojūčiais, t.y. lytėjimu, vizualias gaminio

⁵⁶ Dizaino įstatymo 9 str. 1 d. 1 p., Dizaino direktyvos 11 str. 1 d. (a) p., Dizaino reglamento 25 str. 1 d. (a) p.

⁵⁷ Ornamentikos sąvoka nėra įstatymiškai apibrėžta, tačiau VRDT Dizaino praktikos vadovas ornamentiką apibrėžia kaip papildomą dekoratyvinį elementą, kuris gali būti talpinamas ant įvairių gaminių paviršiaus neįtakojant jų kontūrų [Examination guidelines. Community Designs. OHIM, para 8.3. [žiūrėta 2012.03.01]

<<http://oami.europa.eu/ows/rw/pages/RCD/legalReferences/guidelines.en.do>>]. T.y. ornamentika gali būti laikomas dvimatis (raštas) arba trimatis (reljefinis) dekoratyvinis elementas, kuris gali būti talpinamas ant bet kokio gaminio ar jo pakuotės paviršiaus. Ornamentika gali sudaryti gaminio dalį (pvz. arbatos servizo elementus puošiantys raštai) arba visą gaminį (pvz. grafinis simbolis - logotipas).

⁵⁸ Dizaino įstatymo 2 str. 1 d., Dizaino direktyvos 1 str. 1 d. (a) p., Dizaino reglamento 3 str. 1 d. (e) p.

⁵⁹ Dizaino sąvoka nustato, kad gaminio vaizdą sąlygoja paties gaminio arba jo ornamentikos savybės. Tos savybės yra, būtent, linijos, kontūrai, spalvos, forma ir kt., kuriomis pasižymi pats gaminytis arba linijos, kontūrai, spalvos ir kt. kuriomis pasižymi jo ornamentika.

⁶⁰ Bendorienė, A., *et al.* Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Alma litera, 2001, p.438.

⁶¹ ES šalių praktika dėl žodinių elementų dizaine apsaugos yra skirtinga. Tradicinis variantas – apsauga suteikiama tik žodinio elemento išoriniam vaizdai, tačiau pvz. Ispanijoje, Jungtinėje Karalystėje, Bulgarijoje ir kt. žodiniai elementai apskritai nėra saugomi pagal dizaino teisę. Be to, jeigu apsaugos suteikimas remiantis dizaino įstatymais įmanomas kartu su grafiniu elementu esančiam žodiniam elementui (pvz. logotipui), tai analogiškos apsaugos suteikimo galimybė vien tik pvz. standartiniais rašmenimis užrašytam žodžiui, kelia didelių abejonių.

⁶² Bendorienė, A., *et al.* Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Alma litera, 2001, p. 399.

⁶³ Spalva, kuri nėra pritaikyta jokiam gaminiui, negali būti laikoma dizainu.

⁶⁴ MacQueen, H.; Waelde, Ch.; Laurie, G. *Contemporary Intellectual Property: Law and Policy*. Oxford: Oxford University Press, 2008, para 8.37.

vaizdo savybes suvokia ir tam tikros vartotojų grupės (pvz. neregiai). Tačiau, kadangi Dizaino direktyva vienareikšmiškai duoda nuorodą į vaizdą, akivaizdu, kad *vien* tik kitus pojūčius nei regėjimas, t.y. uoslę, klausą ar lytėjimą veikiantis gaminys negali būti laikomas dizainu⁶⁵. Tai reiškia, kad nors sąvoka *vaizdas* yra traktuojama plačiai, neatmetant galimybės dizainą suvokti kartu ir kitais pojūčiais, tačiau, būtent, vaizdas yra būtina dizaino teisinės apsaugos sąlyga, apsprendžianti teisinės apsaugos ribas. Todėl įstatymai nepalieka galimybės pateikti paraišką registruoti tokiam dizainui, kuris nebūtų suvokiamas regėjimu ir negalėtų būti pavaizduotas grafiškai⁶⁶.

Nors dizainas yra apibrėžiamas kaip *vaizdas*, tačiau jam nėra keliamas patrauklumo arba estetiškumo reikalavimas. Iki Dizaino direktyvos įsigaliojimo, Jungtinės Karalystės teisinėje sistemoje buvo įtvirtinta, kad dizainas turi būti *patrauklus akiai* (angl. *eye appeal*). Tačiau Komisijos požiūriu estetiškumo reikalavimas buvo nenaudingas, kadangi sunku apibrėžti sąvokos *estetinis poveikis* prasmę⁶⁷. Todėl derinant teisės aktus su ES teisine sistema ir Dizaino direktyvos preambulėje įtvirtinus, kad estetiinė vertė dizainui nėra privaloma⁶⁸, šio reikalavimo buvo atsisakyta. To pasėkoje tiek išoriškai patrauklus, tiek ir nepatrauklus dizainas gali būti vienodai saugomas.

Antroji dizaino savybė – kad tai yra *gaminio* vaizdas. Kitaip tariant, be to, kad dizaineris turi sukurti vaizdą, turi būti įmanoma tą vaizdą pritaikyti gaminiui⁶⁹. Įstatymiškai gaminys apibrėžiamas kaip pramoniniu būdu arba rankomis pagamintas daiktas, įskaitant sudėtiniam gaminiui sukonstruoti skirtas sudedamąsias dalis, pakuotę, apipavidalinimą, grafinius simbolius ir spaustuvės šriftus, išskyrus kompiuterių programas⁷⁰. Įstatymai nepateikia sąvokos *daiktas* apibrėžimo, tik išvardina pavyzdinių daiktų, kurie gali būti laikomi gaminiais, sąrašą. Taip pat nurodoma, kad gaminiu yra laikomas tiek pramoniniu būdu, tiek rankomis pagamintas daiktas. Taip apibrėžiant gaminį, dizainui nėra keliamas pramoninio pritaikomumo ar pakartotinum reikalavimas, todėl gali būti saugomas ir vienetinių rankiniu būdu pagamintų

---

⁶⁵ Dizaino direktyvos preambulės 11 ir 13 p. teigiama, kad dizaino registracija teikia apsaugą *visų ar dalies gaminio dizaino savybių, kurios yra vizualiai pateiktos paraiškoje* ir, kad informuotas vartotojas turėtų vertinti dizainą *akivaizdžiai jį apžiūrėdamas* ir atskirdamas jį iš esamos dizainų visumos *pagal bendrą dizaino išvaizdą*. Taip pat dizaino apsaugos apimtį apibrėžiančioje 9 str. 1 d. nurodoma, kad *teisė į dizainą saugo bet koki dizainą, kuris informuotam vartotojui nesudaro skirtingo bendro įspūdžio*.

⁶⁶ Reglamento 36 str. 1 d. (c) p. tiesiogiai nurodo, kad registruojamo Bendrijos dizaino paraiškoje turi būti *tinkamas atgaminti dizaino vaizdas* arba dizaino pavyzdys, jeigu prašoma įregistruoti dvimatį dizainą. Analogiškas reikalavimas numatytas ir Dizaino įstatymo 16 str. 2 d. 2 p. nurodant, kad paraiškoje įregistruoti dizainą turi būti pateiktos *dizaino fotografijos ar grafiniai vaizdai*.

⁶⁷ Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design. Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991, para. 5.4.5.

⁶⁸ Dizaino direktyvos preambulės 14 p.: <...> *kadangi manoma, kad tai nereiškia, kad dizainas privalo turėti estetiinę vertę* <...>.

⁶⁹ Birštonas, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 723.

⁷⁰ Dizaino įstatymo 2 str. 2 d., Dizaino direktyvos 1 str. 1 d. (b) p., Dizaino reglamento 3 str. 1 d. (b) p.

daiktų, ir masinės gamybos produkcijos dizainas⁷¹. Kadangi gaminio apibrėžimas apima ir dvimačius gaminius, piešiniai, ženklai, kompiuterinės piktogramos bei kiti grafiniai simboliai gali būti laikomi dizaino teisinės apsaugos objektais. Todėl kartais tampa sunku nubrėžti skiriamąją ribą tarp dizaino teisinės apsaugos ir autorių teisių. Pavyzdžiui, piešiniai arba skulptūros labiau laikytini meno kūriniais ir saugotini pagal autorių teisių įstatymą, nei *rankomis pagamintu daiktu*, kuriam taikoma dizaino teisinė apsauga⁷², tačiau, nežiūrint to, jie atitinka dizaino apibrėžimą ir gali būti saugomi kaip dizainas.

Komisijos požiūriu, dizaineriai kuria dizainą ne tik apibrėžtiems gaminiams, bet jų veikla gali veikti erdves ar vietas, kurias sunku būtų pavadinti *gaminium*. Tokio dizaino pavyzdžiai gali būti, pavyzdžiui, interjero dizainas arba aplinkos dizainas⁷³. Nors ir kyla abejonių, ar tokio tipo dizainas gali būti pavadintas *gaminio* dizainu, dauguma autorių laikosi nuomonės, kad toks dizainas taip pat turi būti saugomas⁷⁴. Šalių narių praktikoje šis dizainas paprastai įvardijamas kaip *apipavidalinimas* (angl. *get-up*). Tačiau, kadangi nei Dizaino direktyva, nei Dizaino reglamentas nepateikia sąvokos *apipavidalinimas* išaiškinimo, sunku nustatyti šios sąvokos ribas⁷⁵. Remiantis VRDT ir nacionalinių patentų tarnybų atstovų sąveikos susitikimų dizaino klausimais medžiaga⁷⁶, įstatymiškai sąvoka *apipavidalinimas* yra apibrėžta tik Portugalijos dizaino teisinę apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose bei Čekijos ir Norvegijos poįstatyminiuose teisės aktuose (dizaino registracijos taisyklėse, praktiniuose vadovuose)⁷⁷. Kitų šalių narių, įskaitant ir Lietuvą, įstatymai arba poįstatyminiai teisės aktai šios sąvokos apibrėžimo nepateikia. Dėl skirtingo šios sąvokos turinio interpretavimo tarp šalių narių ir VRDT nėra nei vieningos nuomonės, nei vieningos praktikos.

Dizainu gali būti laikomi judantys vaizdai arba 3D vaizdai, matomi tik per specialius akinius, jeigu yra galimybė juos pavaizduoti grafiškai. Tačiau žmogaus kūno tatuiruotės vargu ar galėtų pretenduoti į dizaino apsaugą⁷⁸, tačiau tatuiruotės dizainas galėtų būti saugomas pateikus

⁷¹ Birštonas, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 723.

⁷² Bently, L.; Sherman, B. *Intellectual Property Law*, 2nd edition. New York: Oxford university press, 2004, p. 613.

⁷³ Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design. Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991, para. 5.4.14.

⁷⁴ Birštonas, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 723.

⁷⁵ Lokarno klasifikacijoje sąvoka *apipavidalinimas* [*kambario interjero įrengimas*] klasifikuojamas 32 klasėje, tačiau vien tik *apipavidalinimas* į šią klasifikaciją kaip gaminytis nėra įtrauktas.

⁷⁶ VRDT, 8-asis sąveikos susitikimas dizaino klausimais tarp VRDT ir nacionalinių tarnybų atstovų. Susitikimo protokolas, p. 5, [žiūrėta 2012.03.01] ribota prieiga <<https://service.oami.europa.eu/liaison/en/liaison4.htm>>.

⁷⁷ Remiantis pateiktais atsakymais į VRDT klausimyno 25 klausimą 7-ajam sąveikos susitikimui dizaino klausimais tarp VRDT ir nacionalinių tarnybų atstovų, Portugalijos dizaino įstatymuose *apipavidalinimas* apibrėžiamas kaip *pristatymo elemento išorinis vaizdas*, Čekijos ekspertizės vadove – kaip *komplektas sudarytas iš paties gaminio ir jo įpakavimo*, Norvegijos ekspertizės vadove – *tokiu būdu tarpusavyje išdėlioti objektai, kad gali sudaryti natūralų vienetą prekybos ir komercinės veiklos prasme* [žiūrėta 2012.03.01] ribota prieiga <<https://service.oami.europa.eu/liaison/en/liaison4.htm>> .

⁷⁸ Lokarno klasifikacijos 24 klasė apima dirbtines akis, galūnes bei dantis, taip pat šinjonus 28 klasėje, siūlydama juos kaip gaminius, kurių dizainas gali būti saugomas, tačiau abejotina ar žmogaus kūnas bei jo dalys gali būti laikomi *pramoniniu būdu arba rankomis pagamintu daiktu*.

jį kaip piešinį⁷⁹. Dizaino teisinis režimas gali būti taikomas ir įprastiems bei kilnojamiems pastatams⁸⁰. Dizainu gali būti laikomas ir *gaminio dalies* vaizdas. Tai tampa aktualu tuomet, kai tik dalis gaminio vaizdo savybių atitinka dizainui keliamus reikalavimus. Gamino dalies dizainas turi atitikti tuos pačius reikalavimus, kurie yra keliami gaminio dizainui. Vienintelė griežta išimtis gaminio apibrėžime taikoma kompiuterių programoms, kurios yra išskirtinai autorių teisių objektas. Tačiau veikiančios kompiuterinės programos rezultatai, tokie kaip vartotojo grafiniai dialogo langai ar vaizdai, atsirandantys kompiuterio ekrane bei kompiuterinės piktogramos atitinka *gaminio* sąvoką ir gali būti saugomi kaip dizainas.

Sudėtinis gaminys apibrėžiamas kaip gaminys, susidedantis iš daugelio sudedamųjų dalių, kurias galima pakeisti tą gaminį išardant ir vėl surenkant⁸¹. Vadinasi, sudėtinis gaminys pasižymi tokiais požymiais: *pirma*, jis yra sudarytas iš tam tikro skaičiaus sudedamųjų dalių, *antra*, jis gali būti išardytas ir vėl surinktas, t.y. nėra vientisas fizine prasme, *trečia*, jo dalys yra keičiamos. Tačiau ši sąvoka palieka daug erdvės interpretacijom, kadangi Dizaino direktyva nenurodo sudedamųjų dalių skaičiaus, būtino, kad gaminys būtų laikomas sudėtinio gaminiu, o dauguma gaminių susideda iš tam tikro skaičiaus dalių⁸², kurias galima pakeisti tą gaminį išardant arba vėl surenkant⁸³, todėl skiriamoji riba tarp paprasto ir sudėtinio gaminio nėra aiškiai nubrėžta. Komisijos nuomone sudėtiniais gaminiiais turėtų būti laikomi brangūs, ilgo naudojimo sudėtiniai gaminiai⁸⁴. Todėl neabejotinas sudėtinio gaminio pavyzdys yra automobilis, kurio kėbulą sudaro daugybė dalių o automobilio gamybos procesas yra visų jo dalių surinkimo procesas ir dauguma iš jų gali būti pakeičiamos⁸⁵. Tačiau *Musker D.C.* nuomone, kadangi automobilio atsarginių dalių pakeitimas labiau laikytinas remontu nei *išardymu ar surinkimu*, sudėtinio gaminio apibrėžimas apima platesnę gaminių kategoriją nei automobilis⁸⁶. Jungtinės Karalystės intelektinės nuosavybės tarnybos nuomone, tokio tipo gaminiai, kuriuos sudaro tik dvi ar trys sudedamosios dalys negali būti laikomi *sudėtiniais gaminiiais*. Todėl jų supratimu, tokiu gaminiu turi būti laikomas gaminys susidedantis iš daugybės ar pakankamo skaičiaus sudedamųjų dalių, kad taptų techniškai sudėtinis, ir kurio kai kurioms sudedamosioms dalims

⁷⁹ Bently, L.; Sherman, B. *Intellectual Property Law*, 2nd edition. New York: Oxford university press, 2004, p. 615.

⁸⁰ Lokarno klasifikacijoje tiek kilnojamieji, tiek ir nekilnojamieji pastatai, namai, garažai ir kiti statiniai yra įtraukti į 25 klasę.

⁸¹ Dizaino direktyvos 1 str. 1d. (c) p., Dizaino reglamento 3 str. 1d. (c) p., bet Dizaino įstatymo 2 str. 3 d. sudėtinis gaminys apibrėžiamas kaip *gaminys, susidedantis iš sudedamųjų dalių, kurias galima pakeisti tą gaminį išardant arba jį vėl surenkant (daiktų rinkiniai, kompozicijos)*.

⁸² Stalai dažnai būna išmontuojami, taip pat knygų lentynos, stereo grotuvai, mobilieji telefonai ir t.t.

⁸³ Bently, L.; Sherman, B. *Intellectual Property Law*, 2nd edition. New York: Oxford university press, 2004, p. 616.

⁸⁴ Musker, D.C. *The Design Directive*, The Chartered Institute of Patent Agents, p. 23, [žiūrėta 2012.02.04] <<http://www.jenkins.eu/downloads/the-design-directive-by-david-musker.pdf>>.

⁸⁵ MacQueen, H.; Waelde, Ch.; Laurie, G. *Contemporary Intellectual Property: Law and Policy*. Oxford: Oxford University Press, 2008, para 8.61.

⁸⁶ Musker, D.C. *The Design Directive*, The Chartered Institute of Patent Agents p. 28, [žiūrėta 2012.02.04] <<http://www.jenkins.eu/downloads/the-design-directive-by-david-musker.pdf>>.

bus reikalinga priežiūra, aptarnavimas arba remontas sudėtinio gaminio gyvavimo metu. Tai būtų gaminiai turintys mechaninių/elektrinių/elektroninių savybių, tokie kaip automobilis⁸⁷. Komisijos nuomone sudėtinis gaminiu laikytinas ir virtuvės dizainas, sudarytas iš daugybės elementų (spintelės, šaldytuvas, kriauklė, viryklė, stalas, indaplovė ir kt.) išdėstytų tarpusavyje į gražų, naujovišką vienetinį rinkinį (komplektą)⁸⁸. Analogiškos nuomonės laikosi ir LAT sudėtinis gaminiu įvardindamas biuro baldų sistemą⁸⁹. *Bently L.* ir *Sherman B.* nuomone tokiais atvejais pirmiausia reikėtų atsižvelgti į tai, ar tam tikrų elementų derinio rezultatas gali būti laikytinas *gaminium*⁹⁰. VPB praktikoje kaip vienas gaminsys registruojami svetainės, minkštų baldų, bei miegamojo komplektai. Manytina, kad visi nurodyti gaminiai galėtų būti laikomi sudėtiniais gaminiais, kadangi yra sudaryti iš tam tikro kiekio sudedamųjų dalių, konceptualiai ar fiziškai apjungtų į vieną visumą, juos galima išardyti, atskiras dalis galima keisti, todėl išlaikomi sudėtiniam gaminiui keliami reikalavimai. Tačiau aiškios skiriamosios ribos, nuo kurios gaminsys turėtų būti laikomas sudėtinis gaminiu, dizaino teisėje nėra.

Atkreiptinas dėmesys į skirtumą tarp Dizaino įstatymo 2 straipsnio 3 dalies formuluotės, kurioje sudėtinis gaminsys apibrėžiamas kaip *gaminsys, susidedantis iš sudedamųjų dalių, kurias galima pakeisti tą gaminį išardant arba jį vėl surenkant (daiktų rinkiniai, kompozicijos)* ir Dizaino direktyvos 1 straipsnio 3 dalies c punkto formuluotės, kur numatyta, kad sudėtinis gaminsys susideda iš *daugelio sudedamųjų dalių (angl. multiple components)*. Šiuo daugybinis sudedamųjų dalių reikalavimu Dizaino direktyva siekia nubrėžti minimalią skiriamąją ribą tarp paprasto ir sudėtinio gaminio. Todėl nenurodydamas *daugybinio* sudėtinių dalių kiekio Dizaino įstatymas išplečia sudėtinio gaminio sąvoką. Be to, Dizaino įstatyme pateiktas patikslinimas (*daiktų rinkiniai, kompozicijos*) nėra nei pakankamai tikslus, nei reikalingas, nes sudėtinio gaminio sąvoka yra platesnė ir neapsiriboja vien tik daiktų rinkiniais ir kompozicijom. Kadangi, norint nustatyti vienodas sąlygas į registruotą dizainą visose valstybėse narėse, Dizaino direktyvos preambulės 9 punkte nurodomas privalomas reikalavimas pateikti bendrą dizaino apibrėžimą, o sudėtinio gaminio sąvoka yra dizaino sąvokos dalis, būtų tikslinga pakeisti Dizaino įstatymo 2 straipsnio 3 dalį ir išdėstyti ją taip: *sudėtinis gaminsys – gaminsys susidedantis iš daugelio sudedamųjų dalių, kurias galima pakeisti tą gaminį išardant ir vėl jį surenkant*. Detalesnius paaiškinimus, kokie gaminiai turėtų būti laikomi sudėtiniais gaminiais pateikiant Taisyklėse.

---

⁸⁷ UK Intellectual Property Office, Designs Practice Notice (DPN) 1/03, 7 Januray 2003, [žiūrėta 2012.02.04] <<http://www.ipo.gov.uk/pro-types/pro-design/d-law/d-dpn/d-dpn-103.htm>>.

⁸⁸ Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design. Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991, para. 5.4.14.2.

⁸⁹ LAT 2005 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje *UAB Narbutas ir Ko v UAB Gurda* (bylos Nr. 3K-3-304/2005).

⁹⁰ Bently, L.; Sherman, B. *Intellectual Property Law*, 2nd edition. New York: Oxford university press, 2004, p. 617.

Apibendrinant galima teigti, kad dizaino apibrėžimas yra labai platus, apimantis tiek dvimatį, tiek erdvinį dizainą, tiek rankomis, tiek pramoniniu būdu pagaminto gaminio dizainą, tiek viso gaminio, tiek ir jo dalies dizainą, tiek sudėtinio gaminio, tiek jo sudedamosios dalies dizainą, įskaitant netgi tokius dizainerio veiklos rezultatus, kaip interjero dizainas, kurie tradiciškai nėra laikomi vienu gaminiu, tačiau gali būti laikomi gaminiu Dizaino įstatymo prasme. Dizaino direktyva panaikino daugybę apribojimų, egzistavusių atskirų šalių dizaino įstatymuose, atsisakė dizaino patrauklumo, erdviškumo, pramoninio pritaikomumo ir kitų dizaino sąvoką siaurinančių reikalavimų. Vienintelė būtina dizaino apibrėžimu keliamą sąlyga – dizainu yra laikomas gaminio *vaizdas*, t.y. dizainas turi būti suvokiamas regėjimu ir būti pavaizduotas grafiškai. Apibrėžimo platumas smarkiai susiaurina šio atsisakymo registruoti dizainą arba jo registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindo taikymo ribas. Todėl VPB praktikoje nėra žinoma šio pagrindo praktinio pritaikymo atvejų.

2.1.2 Dizainas prieštarauja viešajai tvarkai arba geros moralės principams

Dizainas neregistruojamas arba įregistruoto dizaino registracija pripažįstama negaliojančia, kai dizainas prieštarauja viešajai tvarkai arba geros moralės principams⁹¹. Įstatymų leidėjas nepateikia išaiškinimo, kokie moralės ar viešosios tvarkos standartai turėtų būti taikomi dizainui. Be to, Dizaino direktyvos preambulės 16 punkte nurodoma, kad šia direktyva nesiekama derinti viešosios tvarkos sampratų ir moralės principų. Ir tai suprantama, kadangi yra sudėtinga priimant įstatymus numatyti viešosios tvarkos ir moralės standartus bet kuriuo laikotarpiu, be to, ši koncepcija yra ne tik glaudžiai susijusi su moraliniu vietovės klimatu, bet taip pat labai priklausoma nuo kiekvienos šalies narės kultūrinių ir socialinių priešasčių⁹². Iki dabartinių laikų bene aksioma laikomas teiginys, kad sąvokos *viešojo tvarka* turinį sudaro visuomeniniai santykiai, reguliuojami teisės ir kitomis socialinėmis neteisinio pobūdžio normomis: tradicijomis, papročiais, moralinėmis, religinėmis ir kt.⁹³ LAT viešąją tvarką aiškina siauriau – kaip Lietuvos Respublikos imperatyviųjų teisės normų visumą⁹⁴. Visuomeninius santykius reguliuojančios neteisinio pobūdžio socialinės normos į šį viešosios tvarkos

⁹¹ Dizaino įstatymo 9 str. 1 d. 2 p., Dizaino direktyvos 8 str., Dizaino reglamento 9 str.

⁹² Francozi, M. *European design protection: commentary to directive and regulation proposals*. Netherland: Kluwer law International, 1996, p. 92.

⁹³ Teisės normos reguliuoja tą visuomeninių santykių dalį, kurios neteisinio pobūdžio socialinėmis normomis efektyviai reguliuoti neįmanoma ir, esant reikalui, būtinas valstybinių institucijų poveikis. [Novikovas A., Viešosios tvarkos, kaip viešojo saugumo sudedamosios dalies, turinio analizė. Straipsnis [žiūrėta 2011-12-14] <http://www.ttvam.lt/uploads/documents/leidiniai_versl_teis_akt_t2/1186.pdf>.

⁹⁴ Imperatyviosios teisės normos įtvirtinamos siekiant apsaugoti viešąją tvarką, visos visuomenės interesus. Viešąją tvarką nustato imperatyviosios Lietuvos Respublikos Konstitucijos, administracinės ir kitų teisės šakų normos [LAT Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje K. S. v. M.T. (bylos Nr. 3K-3-573/2008), p. 5].

apibrėžimą nepatenka. Sąvoka *moralė* yra *viešosios tvarkos* sąvokos turinio sudedamoji dalis ir suprantama kaip dorovė, žmonių elgesį reguliuojančios normos ir principai⁹⁵.

Pažymėtina, kad dėl praktikos trūkumo dizaino teisėje, šiuo klausimu gali būti taikoma jau susiformavusi analogiška praktika prekių ženklų teisėje, kiek tai susiję su prieštaraujančių moralei ar viešajai tvarkai grafinių, erdviųjų ar žodinių elementų naudojimu tiek ženkluose, tiek ir dizaine. Remiantis VRDT Prekių ženklų praktikos vadovu sąvoka *viešoji tvarka* taip pat apibrėžiama siaurai – kaip visuma visų teisės normų, kurios yra būtinos demokratinės visuomenės ir teisinės valstybės funkcionavimui, o sąvoka nusistovėję moralės principai – kaip principai, kurie yra absoliučiai būtini tinkamam visuomenės funkcionavimui⁹⁶. Tuo tarpu profesorius *Bodenhausas Dž.H.K.* Paryžiaus konvencijos taikymo vadove teigdamas, kad ženklu, prieštaraujančiu viešajai tvarkai, galėtų būti pripažįstamas ženklas, prieštaraujantis pagrindiniams atitinkamos valstybės, kurioje prašoma apsaugos, teisiniams ir socialiniams principams, palaiko platesnį sąvokos *viešoji tvarka* turinio interpretavimą⁹⁷. Autorės nuomone tinkamesnis būtų platesnis sąvokos *viešoji tvarka* turinio interpretavimas, kadangi teisės normos nėra vienintelės, reguliuojančios žmogaus gyvenimą visuomenėje. Teisė yra įtakojama socialinių pokyčių, tarp teisinių ir visuomeninių santykių egzistuoja glaudus abipusis ryšys. Socialinė tvarka visuomenėje remiasi ne tik normatyviniu, bet ir vertybiniu pagrindu. Todėl nėra tikslinga *viešosios tvarkos* sąvokos turinį riboti vien teisiniu reguliavimu, atmetant tokias socialines neteisinio pobūdžio normas kaip tradicijos, papročiai, moralinės, religinės normos ir kt., kurios taip pat, neabejotinai įtakoja visuomeninį gyvenimą. Be to, aiškinant sąvokos *viešoji tvarka* turinį siaurai ir jį ribojant tik imperatyviomis teisės normomis, išplečiama galimybė pasinaudojant teisės spragomis ar teisės normų nebuvimu įgyti teisinę apsaugą neigiamą ir įžeidžiantį poveikį visuomenei darantiems dizainams.

Pagal analogiją taikant prekių ženklų teisėje nusistovėjusią praktiką, tam, kad būtų taikomas šis pagrindas, dizainas turi prieštarauti svarbiausioms visuomenės normoms ir jo įžeidžianti prasmė turi būti aiškiai bei nedviprasmiškai išreikšta. Tai reiškia, kad reikalinga eliminuoti subjektyvumo faktorių ir dizainą vertinti objektyviai atsižvelgiant į jo įžeidžiantį poveikį protingiems, normalaus jautrumo ir tolerancijos žmonėms⁹⁸. Šios nuostatos nėra

⁹⁵ Bendorienė, A., et al. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Alma litera, 2001, p. 495.

⁹⁶ Guidelines concerning proceedings before the Office for Harmonization in the Internal Market (Trade Marks and Designs), part B Examination. OHIM, 1996, final version: 2008, p. 50 [žiūrėta 2012.02.01] <http://oami.europa.eu/ows/rw/resource/documents/CTM/guidelines/examination_en.pdf>.

⁹⁷ Tokio ženklo pavyzdžiais galėtų būti ženklas, kuriame pavaizduotas religinis simbolis, uždraustos politinės partijos emblema ar valstybinės institucijos emblema, net jei pastaroji ir nėra saugoma Paryžiaus konvencijos 6ter straipsnio prasme. O ženklu, prieštaraujančiu moralei, laikytinas, pavyzdžiui ženklas, sudarytas iš nešvankaus piešinio [Bodenhause G.H.C., *Guide to the Application of the Paris Convention for the Protection of Industrial Property*. Geneva: United International Bureau for the protection of Intellectual Property (BIRPI), 1969, WIPO reprinted 1991, p. 116].

⁹⁸ Case R 495/2005-G, *Jebaraj Kenneth trading as Screw You*, 6 July 2006, OHIM, Grand Board of Appeal, p. 21.

susijusios su blogu skoniu ar asmenų jausmų apsauga. Todėl svarbu nustatyti skiriamąją ribą tarp pažeidimo, kuris apima tik antipatijos sukėlimą, ir pažeidimo, kuris pagrįstai sąlygoja šiurkštų pažeidimą ar kuris gali būti pagrįsto pasmerkimo objektas, kadangi yra tokio pobūdžio jog gali ženkliai pakenkti esamoms religijos, šeimos ar socialinėms vertybėms⁹⁹. Tai reiškia, kad blogo skonio dizainams šio straipsnio nuostatos neturėtų būti taikomos, nes vien tas faktas jog dizainas yra nemalonus ar kelia antipatiją tam tikrai visuomenės daliai dėl vulgarių ar nepadorų atspalvį turinčių žodžių bei vaizdų naudojimo, nėra pakankamas pagrindas pripažinti dizainą negaliojančiu¹⁰⁰. Vertinant reikalinga atsižvelgti į tai, ar dizainas skelbia įžeidžiantį požiūrį, perteikia įžeidžiančią informaciją, kursto ar skatina įžeidžiančius veiksmus¹⁰¹. Taip pat reikalinga atsižvelgti, kaip tą žymenį suvokia atitinkama visuomenė¹⁰². Atitinkamą visuomenę sudaro visa visuomenė, todėl reikalinga atsižvelgti į šiai visuomenei priklausančio pakankamai suinteresuoto ir tolerantiško paprasto vartotojo suvokimą¹⁰³.

Remiantis VRDT ir nacionalinių patentų tarnybų atstovų sąveikos susitikimų dizaino klausimais medžiaga, ES šalyse prieštaraujančiais moralei paprastai yra laikomi nepadorios formos dizainai arba tokie dizainai, kurių vaizduose naudojami nepadorūs piešiniai ar žodžiai, rasistiniai šūkių ar vaizdai, nacistiniai simboliai, netinkamu būdu naudojami religiniai simboliai bei valstybės heraldikos elementai, žinomų kriminalinių nusikaltėlių ar teroristų vardai, atvaizdai ar teroristinių organizacijų pavadinimai, nelegalių narkotikų pavadinimai ar atvaizdai, ar skatinimas juos naudoti ir kt.¹⁰⁴. Daugumoje šalių prieštaraujančiu viešajai tvarkai laikomas pagal Ženevos Konvenciją saugomo Raudonojo kryžiaus simbolio naudojimas dizainuose. Jungtinės Karalystės intelektinės nuosavybės tarnybos nuomone, Ženevos konvencija suteikia absoliučią apsaugą Raudonajam kryžiui bei susijusiems simboliams ir draudžia juos naudoti be

---

⁹⁹ Didžiosios Britanijos Intelektinės nuosavybės tarnyba, Thorley QC, S. 2001-11-28 sprendimas dėl prekių ženklo paraiškos Nr. 2232411, para 30, [žiūrėta 2011.11.24] <<http://www.ipo.gov.uk/types/tm/t-os/t-find/t-challenge-decision-results/o53801.pdf>>.

¹⁰⁰ VRDT Apeliacinė taryba, nagrinėdama apeliaciją dėl bendrijos prekių ženklo DICK & FUNNY, nusprendė, kad žodis ar žodžių derinys negali būti pripažintas prieštaraujančiu moralei ar viešajai tvarkai vien todėl, kad turi seksualinę užuominą. Tokie žodžiai, tam tikru neskoningu būdu, tik įvardina daiktus, t.y. konkretus kūno dalis, kurios retai minimos kasdieninėje kalboje, tačiau jie neperduoda jokios įžeidžiančios žinios ar požiūrio [Case R 111/2002-4, *Dick Lexic Limited*, 25 March 2003, OHIM, Fourth Board of Appeal, p. 9, 10].

¹⁰¹ Žymuo SCREW YOU (angl. *screw* yra *fuck* sinonimas) VRDT Apeliacinės tarybos buvo pripažintas įžeidžiančiu ir prieštaraujančiu moralei bei viešajai tvarkai, kadangi šiuo atveju seksuali užuomina naudojama siekiant išreikšti panieką ir neapykantą, ir šio žymens komercinis naudojimas gali daryti neigiamą poveikį normalaus jautrumo ir tolerancijos žmonėms [Case R 495/2005-G, *Jebaraj Kenneth trading as Screw You*, 6 July 2006, OHIM, Grand Board of Appeal, p. 26].

¹⁰² ESBT konstatavo, kad žymuo, sudarytas iš buvusios Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungos (TSRS) herbo prieštarauja viešajai tvarkai arba nusistovėjusiems moralės principams, kadangi minėtas simbolis Vengrijos baudžiamajame kodekse yra įvardintas kaip „despotizmo simbolis“, kurį draudžiama naudoti ir už šio draudimo nesilaikymą taikomos baudžiamosios sankcijos. Didelė Vengrijos visuomenės dalis gyveno tuo laikotarpiu, kai buvusi TSRS darė didelę įtaką, todėl Vengrijoje buvusios TSRS herbo semantinė reikšmė nepasikeitė taip, kad šis herbas nebūtų suprantamas kaip politinis simbolis. [ESBT 2011 m. rugpjūčio 20 d. sprendimas byloje *Couture Tech Ltd v. VRDT*, Nr. T-232/10, p. 59-64].

¹⁰³ ESBT 2011 m. rugpjūčio 20 d. sprendimas byloje *Couture Tech Ltd v. VRDT*, Nr. T-232/10, p. 32-34, 50-51.

¹⁰⁴ VRDT, 4-asis sąveikos susitikimas dizaino klausimais tarp VRDT ir nacionalinių tarnybų atstovų. Susitikimo klausimynas, p. 14 [žiūrėta 2012.03.01] ribota prieiga <<https://service.oami.europa.eu/liaison/en/liaison4.htm>>.

leidimo ar kitiems tikslams, nei numatyti Ženevos konvencijoje. Vadinas, šio žymens ar klaidingai į jį panašaus žymens naudojimas dizaine laikytinas prieštaraujančiu viešajai tvarkai. VPB požiūris šiuo klausimu yra panašus ir šiuos simbolius turinčius dizainus (pagal analogiją prekių ženklams) būtų atsisakoma registruoti kaip prieštaraujančius viešajai tvarkai, kadangi tokio žymens naudojimas pažeidžia Lietuvos raudonojo kryžiaus įstatymą¹⁰⁵ ir sudaro klaidingą įspūdį apie ryšio tarp žymenį naudojančio asmens ir visuomeninės Raudonojo Kryžiaus organizacijos egzistavimą.

Be to, remiantis nusistovėjusia VPB praktika prekių ženklų srityje, prieštaraujančiais viešajai tvarkai būtų laikytinas ir žargono¹⁰⁶ bei nevirtotinių svetimybų (barbarizmų)¹⁰⁷, nurodytų Valstybinės lietuvių kalbos klaidų sąrašė¹⁰⁸, naudojimas¹⁰⁹ dizainuose. Prieštaraujančiu viešajai tvarkai pripažįstamas ir heraldikos objektų, nepatenkančių į Dizaino įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 3 ir 4 punktų reglamentavimą, pavyzdžiui savivaldybės nuosavybės – miestų herbų, nesankcionuotas naudojimas dizainuose¹¹⁰. VPB praktikoje šiuo pagrindu buvo atsisakyta registruoti vieną dizainą, kuriame buvo panaudotas Vilniaus miesto didysis herbas, negavus Vilniaus miesto savivaldybės tarybos nustatyta tvarka išduodamo leidimo jį naudoti dizaine. Pažymėtina, kad prieštarauti viešajai tvarkai arba geros moralės principams turi paties dizaino savybės, o ne paraišką registruoti pateikusio asmens elgesys¹¹¹. Todėl pvz. neteisėtas dizaino naudojimas (neturint licencijos ar pan.) nelaikomas prieštaraujančiu viešajai tvarkai arba geros moralės principams Dizaino įstatymo prasme.

Komisija Žaliojoje knygoje yra pažymėjusi, kad šis pagrindas turi būti taikomas paraiškos stadijoje, tarnybai atliekant dizaino ekspertizę ir pageidautina išvengti situacijų, kad

---

¹⁰⁵ Lietuvos raudonojo kryžiaus draugijos, raudonojo kryžiaus, raudonojo pusemenulio ir raudonojo kristalo emblemos ir pavadinimo įstatymas, 2000 m. spalio 10 d. Nr. VIII-1978 // Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2744.

¹⁰⁶ Žargonas (pranc. *jargon* – daryta kalba) – netaisyklinga, vulgari, svetimybėmis užteršta kalba [Bendorienė, A., et al. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Alma litera, 2001, p. 789].

¹⁰⁷ Barbarizmas (gr. *barbarismos* „negraikiškas posakis“) – svetimybė, bendrinės kalbos normoms prieštaraujantis žodis, žodžio forma ar sintaksinė konstrukcija, paimta iš kitos kalbos [Bendorienė, A., et al. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Alma litera, 2001, p. 92].

¹⁰⁸ Valstybinės lietuvių kalbos klaidų sąrašas, patvirtintas 1997 m. gruodžio 18 d. nutarimu Nr. 68 // Valstybės žinios, 1998, Nr. 18-445.

¹⁰⁹ VPB Apeliacinis skyrius žodinių žymenų LITOFCAI pripažino prieštaraujančiu viešajai tvarkai, kadangi jis yra laikytinas žargonu – specifine, iškraipyta kalba, kuri nuo literatūrinės kalbos ar vietinės tarmės skiriasi daugiausia leksika ir frazeologija, bet neturi savo fonetinės ir gramatinės sistemos; plačiąja prasme – netaisyklinga, vulgari, užteršta svetimybėmis kalba. Žargonas *litofcai* atspindi žemo stiliaus kalbą, žodis įgauna neigiamą atspalvį kaip reikšmės komponentą. Žargono viešas naudojimas neatitinka viešosios tvarkos – viešo elgesio normų. Kadangi prekių ženklai yra viešosios kalbos dalis, todėl žymuo LITOFCAI bei jo naudojimas viešojoje erdvėje neatitiktų viešosios tvarkos bei geros moralės standartų [2011 m. gegužės 10 d. VPB Apeliacinio skyriaus sprendimas Nr. 2Ap-1349].

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos Valstybės herbo, kitų herbų ir herbinių ženklų įstatymas // Valstybės žinios, 1990, Nr. 17-439.

¹¹¹ Pirmosios instancijos teisimo 2005 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje *Sportwetten GmbH Gera v. VRDT*, Nr. T-140/02, para 28.

tokio tipo dizainas iš pradžių būtų paskelbtas, o tuomet pripažįstamas negaliojančiu¹¹². Todėl, kaip jau buvo minėta anksčiau, dizaino atitikimo šiame straipsnyje nustatytiems reikalavimams tikrinimas yra atliekamas VPB dizaino ekspertizės metu. Tačiau tai neužkerta kelio suinteresuotiems asmenims pasinaudoti Dizaino įstatymo suteikiama teise remiantis šiuo pagrindu prašyti jau įregistruoto dizaino registraciją pripažinti negaliojančia, jeigu, jų nuomone, apsauga buvo suteikta viešajai tvarkai ar moralei prieštaraujančiam dizainui. Remiantis Dizaino įstatymo 44 straipsnio 1 dalies 6 punktu, šiuo atveju suinteresuotu asmeniu laikomas kiekvienas suinteresuotas asmuo.

Apibendrinant galima teigti, kad šio pagrindo tikslas yra neregistruoti tokio pobūdžio dizainų, kurių panaudojimo komercinėje veikloje visuomenė siektų išvengti. Šio straipsnio nuostata suteikia plačią erdvę interpretacijai, todėl svarbu teisingai ją traktuoti ir rasti pusiausvyrą tarp laisvės naudoti žodžius ar vaizdus dizainuose ir fakto, kai toks laisvas naudojimas tampa įžeidžiantis, užgaulus ar keliantis grėsmę. Todėl vertinant, ar dizainas prieštarauja moralei ar viešajai tvarkai, reikalinga nustatyti dviejų sąlygų visetą: *pirma*, dizainas turi prieštarauti svarbiausioms visuomenės normoms, *antra*, įžeidžianti prasmė turi būti aiškiai bei nedviprasmiškai išreikšta (dizainas skelbia įžeidžiantį požiūrį, perteikia įžeidžiančią informaciją, kursto ar skatina įžeidžiančius veiksmus). Dizainas turi būti vertinamas objektyviai, visuomenės požiūriu. Šis pagrindas negali būti taikomas mechaniškai, todėl reikalinga atsižvelgti į konkrečios šalies istorinę, kultūrinę ir socialinę aplinką. Taip pat svarbu nubrėžti skiriamąją ribą tarp prieštaraujančio moralei ar viešajai tvarkai ir blogo skonio dizaino. Kadangi dizaino praktikos šiuo klausimu yra mažai – galima taikyti analogišką prekių ženklų teisėje suformuotą praktiką.

2.1.3 Dizainui panaudoti Lietuvos Respublikos heraldikos objektai bei kitų valstybių ar tarptautinių organizacijų oficialūs simboliai

Dizainas neregistruojamas arba jau įregistruoto dizaino registracija pripažįstama negaliojančia, kai dizainui panaudojami Lietuvos Respublikos heraldikos objektai arba juos pamėgdžiojantys žymenys bei kitų valstybių ar tarptautinių organizacijų oficialūs simboliai negavus kompetentingų tų valstybių ar tarptautinių organizacijų institucijų sutikimo pagal Paryžiaus konvencijos 6ter straipsnį¹¹³. Šių normų paskirtis – apsaugoti heraldikos bei kitus

---

¹¹² Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design. Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991, para 5.7.2.

¹¹³ Dizaino įstatymo 9 str. 1 d. 3 p.: dizainui panaudoti Lietuvos Respublikos oficialūs ar tradiciniai (trumpasis) valstybės pavadinimas, herbas, vėliava ar kiti valstybės heraldikos objektai ar juos pamėgdžiojantis žymuo, taip pat garantiniai ir prabos ženklai, antspaudai, pasižymėjimo ar apdovanojimo ženklai, jeigu nėra Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliotos institucijos nustatyta tvarka išduoto leidimo naudoti juos dizainui; ir Dizaino įstatymo 9 str. 1

saugotinus simbolius nuo nesankcionuoto jų naudojimo dizainuose. Be to, minėta apsauga taikoma plačiau ir apima ne tik pačių saugotinių simbolių, bet ir juos pamėgdžiojančių žymenų naudojimo draudimą. Teisę prašyti dizaino registraciją pripažinti negaliojančia šiais pagrindais turi asmuo, kurio teisės tiesiogiai pažeidžiamos naudojant tokį dizainą, arba kompetentingų institucijų pareigūnai¹¹⁴.

Paryžiaus konvencijos 6ter straipsnis draudžia registruoti valstybinius herbus, oficialius kontrolės spaudus ir tarpvalstybinių organizacijų emblemas prekių ženkluose, tačiau, kadangi šios nuostatos paskirtis yra ne reglamentuoti pramoninės nuosavybės objektų apsaugą, bet atvirkščiai, esant tam tikroms aplinkybėms, sutrukdyti jiems tokiais objektais tapti¹¹⁵, ji taikoma ir dizaino teisinės apsaugos sistemoje. Nesant teismų praktikos dėl šių simbolių naudojimo dizainuose, analizuojant šį klausimą pagal analogiją bus remiamasi susiformavusia praktika prekių ženklų teisėje.

Paryžiaus konvencijos 6ter straipsnis¹¹⁶ išvardina heraldikos objektus, kuriems identiškus arba juos heraldikos požiūriu pamėgdžiojančius žymenis draudžiama registruoti intelektinės nuosavybės objektuose. Tokia nuostata priimta siekiant išvengti, kad nebūtų pažeista Sąjungos šalių teisė naudoti jų suvereniteto simbolius. Terminas *pamėgdžiojimas heraldikos požiūriu* yra siauresnio pobūdžio nei pamėgdžiojimas apskritai. Tai paaiškinama tuo, kad emblemos dažnai naudojami bendro pobūdžio simboliai (pvz. liūtas, meška, saulė, kt.), todėl nesant pamėgdžiojime heraldikos požymių, turi būti leidžiamas laisvas minėtų žymenų naudojimas¹¹⁷. Tokiu būdu valstybės monopolis susiaurinamas ir taikomas ne atvaizdui, kuris yra emblemoje, o tik heraldinei jo išraiškai. Nuostata *pamėgdžiojimas heraldikos požiūriu* draudžia įregistruoti ir naudoti valstybės emblemą ne tik kaip intelektinės nuosavybės objektą, bet ir kaip šio objekto elementą¹¹⁸. Be to, priešastimi netaikyti šio draudimo negali būti laikoma aplinkybė,

---

d. 4 p.: dizainui panaudoti kitų valstybių ar tarptautinių organizacijų herbai, vėliavos ar kiti oficialūs simboliai, dėl kurių naudojimo nėra gautas kompetentingų tų valstybių ar tarptautinių organizacijų institucijų sutikimas pagal Paryžiaus konvencijos 6ter straipsnį.

¹¹⁴ Dizaino įstatymo 44 str. 1 d. 1 p.

¹¹⁵ Bodenhausen G.H.C., *Guide to the Application of the Paris Convention for the Protection of Industrial Property*. Geneva: United International Bureau for the protection of Intellectual Property (BIRPI), 1969, WIPO reprinted 1991, p. 95.

¹¹⁶ Paryžiaus konvencijos 6ter str. (1) (a) p.: Sąjungos šalys susitarė neregistruoti prekių ženklais bei sudėtine jų dalimi herbų, vėliavų ir kitų Sąjungos šalių valstybinių emblemų, jų įvestų oficialių ženklų ir kontrolės bei garantijos spaudų, taip pat viso to, kas heraldikos požiūriu yra pamėgdžiojimas, arba pripažinti tokių ženklų registravimą negaliojančiu arba atitinkamų priemonių pagalba uždrausti jų panaudojimą be kompetentingų valdžios organų leidimo. Pagal (b) punktą, aukščiau (a) papunktyje pateiktos nuostatos vienodai taikomos herbams, vėliavoms bei kitoms emblemoms, sutrumpintiems arba pilniems tarptautinių tarpvyriausybinių organizacijų, kurių nariais yra viena ar kelios Sąjungos šalys, pavadinimams, išskyrus herbus, vėliavas ir kitas emblemas, sutrumpintus arba pilnus pavadinimus, kurių atžvilgiu jau yra galiojančios tarptautinės sutartys dėl jų apsaugos.

¹¹⁷ Bodenhausen G.H.C., *Guide to the Application of the Paris Convention for the Protection of Industrial Property*. Geneva: United International Bureau for the protection of Intellectual Property (BIRPI), 1969, WIPO reprinted 1991, p. 96, 97.

¹¹⁸ ETT 2009 m. liepos 16 d. sprendimas sujungtose bylose *American Clothing Associates NV v. VRDT*, Nr. C-202/08 P ir C-208/08 P, para 47.

kad intelektualinės nuosavybės objektą sudaro ne tik pamėgdžiojantis grafinis, bet ir papildomas žodinis elementas. Tokiais atvejais svarbiausia yra tai, kad intelektualinės nuosavybės objektas *turi* elementą, kuris gali būti suprantamas kaip saugoma emblema ar jos imitacija heraldiniu požiūriu¹¹⁹. Šis elementas nebūtinai turi būti identiškasis emblemai. Faktas, jog emblema yra stilizuota ar, kad tik dalis emblemos panaudojama, nereiškia, jog tai nėra imitacija heraldikos požiūriu¹²⁰. Pamėgdžiojimas *heraldikos požiūriu* reiškia, kad apsauga nuo tokio pamėgdžiojimo susijusi ne su pačiu vaizdu, o su jo heraldiniu pavaizdavimu. Todėl norint nustatyti, ar yra mėgdžiojimas heraldikos požiūriu, reikia išnagrinėti ne grafinį, bet heraldinį aptariamą emblemos aprašymą¹²¹. Be to, kalbant apie valstybės emblemos *imitavimą*, nebūtina nustatinėti galimybę suklaidinti visuomenę. Pakanka to, kad kopija atitinka heraldikos sąlygas, kurios išskiria šią emblema iš kitų žymenų. Heraldikos ypatybės paprastai būna nurodytos trumpuose aprašymuose, kuriuos Paryžiaus konvencijos šalys siunčia PINO tarptautiniam biurui¹²². Tačiau organizacijų oficialių simbolių ar juos imituojančių simbolių panaudojimo atveju, papildomai reikalinga nustatyti ir suklaidinimo galimybę¹²³. Generalinio advokato *Damaso Ruiz-Jarbo Colomer* nuomone, Paryžiaus konvencijos 6ter straipsnio (1)(c) punktu leidžiama įregistruoti ar naudoti intelektualinės nuosavybės objektą, jei jis neklaidina visuomenės dėl ryšio tarp jį naudojančios įmonės ir emblemos savininke esančios tarpvyriausybinių organizacijos egzistavimo. Šis ryšys turi būti nustatinėjamas tik tarptautinių subjektų, bet ne nacionalinių emblema atveju¹²⁴.

Leidimą vartoti Dizaino įstatyme išvardintus Lietuvos heraldikos objektus dizainuose, atsižvelgdamas į heraldikos Komisijos motyvuotą siūlymą, suteikia teisingumo ministras¹²⁵.

¹¹⁹ Case R 1058/2007-2, *Pölsmaa Meierei Juustutööstus Oü*, 18 February 2008, OHIM, Second Board of Appeal, p. 21.

¹²⁰ Pirmosios instancijos teismo 2004 m. balandžio 21 d. sprendimas byloje *Concept - Anlagen u. Geräte nach "GMP" für Produktion u. Labor GmbH v. OHIM*, Nr. T-127/02, para 41.

¹²¹ ETT 2009 m. liepos 16 d. sprendimas sujungtose bylose *American Clothing Associates NV v. VRDT*, Nr. C-202/08 P ir C-208/08 P, para 48.

¹²² Generalinio advokato 2009 m. gegužės 12 d. išvada sujungtose bylose *American Clothing Associates NV v. VRDT*, Nr. C-202/08 P ir C-208/08 P, para 85.

¹²³ 6ter str. (1) (c) p.: nei viena Sąjungos šalis neprivalo taikyti aukščiau (b) papunktyje nurodytų teiginių, pakenkdama savininkų teisėms, sąžiningai įgytoms iki Konvencijos įsigaliojimo toje šalyje. Sąjungos šalys neprivalo taikyti nurodytų teiginių, jeigu turimas galvoje aukščiau nurodytas (a) papunktyje panaudojimas arba registracija nesudarys visuomenėje klaidingo įspūdžio dėl ryšių tarp tos organizacijos ir herbų, vėliavų, emblema, sutrumpintų pavadinimų arba pavadinimų, arba jeigu jo naudojimu ar registravimu nesiekama suklaidinti visuomenės dėl egzistuojančių ryšių tarp ženklų naudojančio asmens ir tos organizacijos.

¹²⁴ Generalinio advokato išvada 2009 m. gegužės 12 d. išvada sujungtos bylose *American Clothing Associates NV v. VRDT*, C-202/08 P ir C-208/08 P, para 62, 63.

¹²⁵ Sprendimus priima Leidimo vartoti Lietuvos Respublikos oficialųjį ar tradicinį (trumpąjį) valstybės pavadinimą, herbą, vėliavą ar kitus valstybės heraldikos objektus arba juos mėgdžiojančią žymenį, taip pat garantinius ir prabos ženklus, antspaudus, pasižymėjimo ar apdovanojimo ženklus prekių ženkluose ir dizaine suteikimo komisija (toliau – Komisija) iš Teisingumo ministerijos, Ūkio ministerijos, Finansų ministerijos, Kultūros ministerijos, Užsienio reikalų ministerijos, Konkurencijos tarybos, Valstybinio patentų biuro, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos, Lietuvos heraldikos komisijos prie Lietuvos Respublikos Prezidento, Lietuvos pramonininkų konfederacijos, Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos,

Lietuvos valstybės simbolikos vartojimas dizaine turi būti pagarbus, nežeminti Lietuvos valstybės vardo, neprieštarauti viešajai tvarkai, moralei ir dorovei. Atsisakymas išduoti leidimą gali būti skundžiamas Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

Kaip minėta anksčiau, šis registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindas tiek dizaino, tiek ir prekių ženklų teisėje yra taip pat ir atsisakymo registruoti dizainą pagrindas. VPB buvo atsisakyta registruoti eilę prekių ženklų, kuriuose buvo naudojama Lietuvos vėliava, Gediminaičių stulpai, ES emblema ir kt. simboliai, negavus kompetentingos institucijos leidimo. Kadangi praktika dizaino srityje nėra tokia gausi kaip prekių ženklų srityje, šiuo pagrindu VPB buvo atsisakyta registruoti tik vieną dizainą, pareiškėjui negavus leidimo naudoti dizaine Lietuvos pavadinimą anglų kalba – Lithuania.

Apibendrinant pažymėtina, kad Dizaino įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 3 ir 4 punktų tikslas yra išvengti apsaugos suteikimo dizainuose heraldikos simboliams, kadangi tai pažeistų valstybės ar tarpvalstybinių organizacijų teisę kontroliuoti šių simbolių naudojimą. Minėtas draudimas suprantamas plačiau ir apima ne tik identišką šių simbolių atvaizdavimą, bet ir jų pamėgdžiojimą heraldikos požiūriu. Tačiau pamėgdžiojimas heraldikos požiūriu suprantamas siauriau, nei pamėgdžiojimas apskritai, kadangi pamėgdžiojantis žymuo šiuo atveju turi būti heraldiką vaizduojančio pobūdžio ir suvokiamas kaip valstybės emblema ar oficialus tarpvyriausybės organizacijos ženklas. Draudimas naudoti dizainuose valstybės heraldikos objektus yra absoliutus ir nereikalaujantis nustatyti galimybės suklaidinti visuomenę dėl preziuruojamo ryšio tarp dizaino savininko ir valstybės, tačiau tarptautinių organizacijų emblemų naudojimo dizaine atveju draudimas galimas tik tuomet, kai nustatoma visuomenės klaidinimo galimybė preziuruojant ryšį tarp dizaino savininko ir minėtų organizacijų.

2.2. Kiti dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindai

Dizaino įstatymo 10 straipsnis įtvirtina kitus reikalavimus, kuriuos turi atitikti saugomas dizainas. Pirmiausiai, dizainas turi būti naujas ir turėti individualių savybių, t.y. dizaineris turi įnešti kažką naujo kurdamas dizainą, kažką skirtingo nuo jau egzistuojančių dizainų visumos, kažką savito, kas leistų dizainą pripažinti išskirtiniu intelektinės veiklos objektu ir saugoti jį Dizaino įstatymo nustatyta tvarka. Analogiškus reikalavimus ir papildomą matomumo reikalavimą turi atitikti ir sudėtinio gaminio sudedamosios dalies dizainas, kad jam būtų

Lietuvos mokslų akademijos atstovų pagal Teisingumo ministerijos patvirtintą leidimų suteikimo tvarką [Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas, 2001 m. vasario 12 d., Nr. 155, Dėl įgaliojimų, susijusių su leidimo vartoti Lietuvos Respublikos oficialųjį ar tradicinį (trumpąjį) valstybės pavadinimą, herbą, vėliavą ar kitus valstybės heraldikos objektus ar juos mėgdžiojantį žymenį, taip pat garantinius ir prabos ženklus, antspaudus, pasižymėjimo ar apdovanojimo ženklus prekių ženkluose ir dizaine suteikimu // Valstybės žinios, 2001, Nr. 14-441].

taikomas dizaino teisinis režimas. Be to, dizainas negali būti registruotas asmens, neturinčio teisių į šį dizainą vardu, taip pat pažeisti ankstesnių tiek dizaino, tiek kitų intelektualinės nuosavybės objektų savininkų teisių ir būti sąlygojamas vien techninės funkcijos. Minėtų reikalavimų neatitinkantis dizainas negali būti laikomas dizaino teisinės apsaugos objektu, o tokio dizaino registracija pripažįstama negaliojančia įstatymų nustatyta tvarka. Nors dizaino atitikimas šiems reikalavimams nėra tikrinamas VPB, tačiau jau įregistruoto dizaino registracija gali būti pripažinta negaliojančia suinteresuotiems asmenims ją užginčijus remiantis šiame Dizaino įstatymo straipsnyje nurodytais pagrindais.

2.2.1. Dizainas nėra naujas ir/arba neturi individualių savybių.

Dizainas registruojamas ir saugomas Dizaino įstatymo nustatyta tvarka, jeigu jis yra naujas ir turi individualių savybių¹²⁶. Dizaino direktyvos preambulės 9 punkte naujumo ir individualių savybių reikalavimas nurodomas kaip privalomas, siekiant nustatyti vienodas sąlygas į registruotą dizainą visose valstybėse narėse. Komisija Žaliojoje knygoje pažymėjo, kad siekiantis įgyti apsaugą dizainas turi atitikti dvi sąlygas: jis neturi būti identiškas ar iš esmės panašus į ankstesnius dizainus atitinkamos srities specialistų vertinimu ir turi išsiskirti iš kitų žinomų dizainų visumos vartotojo akyse¹²⁷.

Dizainas laikomas **nauju**, jeigu joks kitas tapatus dizainas iki paraiškos padavimo datos, o kai prašoma prioriteto – iki prioriteto datos nebuvo prieinamas visuomenei¹²⁸. Dizaino įstatymas nustato absoliutaus arba pasaulinio naujumo reikalavimą. Naujumo įvertinimas yra objektyvaus pobūdžio, kai lyginant dizaino elementus reikalinga nuspręsti, ar vėlesnis dizainas yra tapatus ankstesniems dizainams. Tapačiu laikomas toks dizainas, kuris nuo ankstesnių dizainų skiriasi tik neesminėmis detalėmis. Todėl pirmiausiai reikalinga įvertinti, kokios registruoto dizaino savybės turi būti lyginamos su ankstesniais dizainais. Kadangi dizaino apsauga suteikiama tik toms dizaino savybėms, kurios yra matomos paraiškoje pateiktuose dizaino vaizduose¹²⁹, tai reiškia, kad dizaino vaizduose nematomos dizaino savybės neįgyja apsaugos registracijos keliu. Be to, teisė į dizainą negalioja, jei gaminio išvaizdos savybės lemia tik jo techninė funkcija¹³⁰, t.y. dizaino apsauga nesuteikiama gaminio techninėms savybėms, nors

¹²⁶ Dizaino įstatymo 4 str. 3 d., Dizaino direktyvos 3 str. 2 d., Dizaino reglamento 4 str. 1 d.

¹²⁷ Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design. Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991, para. 5.5.4.

¹²⁸ Dizaino įstatymo 5 str., Dizaino direktyvos 4 str., Dizaino reglamento 5 str.

¹²⁹ Remiantis Taisyklių 31 p., pagrindinis dokumentas apsprendžiantis dizaino teisinės apsaugos apimtį yra dizaino *fotografijos ar grafiniai vaizdai*. Dizaino direktyvos preambulės 11 p. nurodoma, kad dizaino registracija teikia savininkui apsaugą tų visų ar dalies dizaino savybių, kurios yra *akivaizdžiai nurodytos* paraiškoje ir tampa prieinamos visuomenei viešai skelbiant arba susipažįstant su atitinkama paraiškos byla.

¹³⁰ Dizaino įstatymo 10 str. 1 d. 7 p., Dizaino direktyvos 7 str., Dizaino reglamento 8 str. 1 d.

jos gali būti dizaino dalimi. Todėl šios savybės nėra teisinės apsaugos objektas ir vertinant dizaino atitikimą naujumo reikalavimui į jas neturėtų būti atsižvelgiama. Tai, kad dizainas yra lyginamas su tapačiais *dizainais*, o ne su *to paties gaminio* tapačiais dizainais leidžia daryti išvadą, kad gaminyje, kuriam dizainas yra pritaikytas, neturi įtakos dizaino apsaugos apimčiai, nežiūrint to, kad šiuos gaminius yra privaloma nurodyti paraiškoje¹³¹, t.y. dizainas nėra ribojamas konkrečiu gaminiu. Lygiai taip pat įtakos dizaino apsaugos apimčiai neturi ir dizaino aprašymas bei gaminių, kuriems numatoma tą dizainą pritaikyti, priskyrimas vienai ar kitai Lokarno klasifikacijos klasei¹³². Dizaino apsaugos apimtį apibrėžia Dizaino direktyvos 9 straipsnis, kuris nurodo, kad teisė į dizainą saugo *bet kokį dizainą*, kuris informuotam vartotojui nesudaro skirtingo bendro įspūdžio¹³³. Svarbu yra tai, kad dizaino apsauga apima bet kokį dizaino panaudojimą bet kokios paskirties gaminiui¹³⁴ ir apsaugos apimtis nėra ribojama tik tiems gaminiams, kuriems dizainas yra registruotas¹³⁵. Nustatant naujumą, registruotas dizainas yra lyginamas su ankstesniais dizainais, t.y. dizainų, kurie tapo prieinami visuomenei konkrečiu laiko momentu, visuma. Laiko momentas šiuo atveju yra iki paraiškos vėlesniam dizainui registruoti padavimo datos (arba iki prioriteto datos, jeigu prašoma prioriteto). Palyginimas atliekamas išskiriant vėlesnio ir ankstesnio dizaino esmines savybes bei neesmines detales ir įvertinant šių savybių santykį. Jeigu dizainai skiriasi tik neesminėmis detalėmis, jie pripažįstami tapačiais. Įstatymai nepateikia išaiškinimo, kokios dizaino detalės laikytinos neesminėmis. *Žibūdienės I.* nuomone, neesminėmis detalėmis galėtų būti laikomos tokios detalės, kurios nesudaro gaminio arba jo dalies naujo vaizdo, neišreiškia esmės ir nėra būtinos¹³⁶, t.y. nėra reikšmingos dizaino vaizdui.

Prieinamu visuomenei laikomas toks dizainas, kuris buvo paskelbtas po registracijos ar kitaip arba eksponuotas parodoje, naudotas prekyboje ar visuomenei atskleistas kitu būdu¹³⁷.

¹³¹ Dizaino įstatymo 16 str. 5 d. 2 p., Dizaino reglamento 36 str.: 2. Paraiškoje taip pat turi būti sąrašas gaminių, kuriuose numatyta pritaikyti dizainą arba kuriuose numatyta tą dizainą panaudoti; <...>, 6. Šio straipsnio 2 dalyje <...> nurodyta informacija savaime neturi įtakos dizaino apsaugos apimčiai. Dizaino įstatymo 16 str. 5 d. 2 p.

¹³² Dizaino reglamento 36 str.: 3. Be to, paraiškoje gali būti: a) dizaino vaizdą arba pavyzdį paaiškinantis aprašymas; <...> d) gaminių, į kuriuos numatyta įtraukti dizainą arba kuriems numatyta tą dizainą pritaikyti, suskirstymas į klases; 6. Šio straipsnio <...> 3 dalies a ir d punktuose nurodyta informacija savaime neturi įtakos dizaino apsaugos apimčiai.

¹³³ Šią nuostatą perkelia Dizaino įstatymo 36 str., kuriame nurodoma, kad: 1. Įregistruoto dizaino savininkas turi išimtinę teisę dizainą naudoti, leisti arba drausti kitiems asmenims be jo leidimo gaminti, siūlyti parduoti, parduoti, pateikti į rinką, importuoti, eksportuoti, kaupti ir naudoti bet kokius gaminius ar jų dalis, kurių dizainas informuotam vartotojui nesudaro bendro įspūdžio, kuris yra skirtingas nuo įregistruoto dizaino.

¹³⁴ Pavyzdžiui, įregistravus, automobilio dizainą, galima uždrausti naudoti tapatų ar panašų, t.y. skirtingo bendro įspūdžio nesudarantį dizainą žaislams ir t.t.

¹³⁵ *Green Lane Products Ltd. v PMS International Group Plc & Ors*, Court of Appeal (UK), [2008] EWCA Civ 358 (23/04/2008), para 27.

¹³⁶ *Žibūdienė I.* Naujumas ir individualios savybės – dizaino teisinės apsaugos sąlygos. *Jurisprudencija*. 2005, 67(59): 110–119, p. 111.

¹³⁷ Dizaino įstatymo 8 straipsnio 1 d., Dizaino direktyvos 6 str. 1d., Dizaino reglamento 7 str. 1 d.

VRDT ir nacionalinių patentų tarnybų atstovų susitikime¹³⁸ buvo pažymėta, kad atskleistais visuomenei laikytini, kataloguose, laikraščiuose, specializuotuose ir paprastuose žurnaluose¹³⁹, reklaminiuose lankstinukuose publikuoti dizainai, jeigu galima tiksliai nustatyti šių leidinių publikavimo datą, apimtis ir juose pateikiamas aiškus gaminio vaizdas. Vertinant, ar dizainas gali būti laikomas atskleistu visuomenei, kai jis yra publikuotas parodoje, atsižvelgiama į parodos geografinę vietą, jos prieinamumą ir svarbą ES verslo sektoriams¹⁴⁰. Kiekvieną atskleidimą visuomenei reikalinga tinkamai įrodyti, pateikiant tai pavirtinančius dokumentus iš kurių būtų aišku koks dizainas, kada, kur, koku būdu ir, jeigu reikalinga, kokia apimtimi buvo atskleistas¹⁴¹. Kyla pagrįstų abejonių dėl Dizaino įstatymo 8 straipsnio formuluotės, kuri suponuoja galimybę VPB oficialiame biuletenyje paskelbtam dizainui¹⁴² būti laikomu neatskleistu visuomenei. Atkreiptinas dėmesys, kad Dizaino direktyvoje¹⁴³ bei Dizaino reglamente¹⁴⁴ dizainas laikomas prieinamu visuomenei, jeigu jis buvo *paskelbtas po registracijos*, t.y. bet kurioje šalyje. Tai suteikia galimybę, esant tam tikroms aplinkybėms, taikyti prieinamumo visuomenei išimtį, t.y. nors dizainui keliamas pasaulinio naujumo reikalavimas, tačiau tam tikrose nuošaliuose šalyse po registracijos paskelbti dizainai gali nebūti laikomi prieinamais visuomenei, jeigu jie netapo žinomi ES veikiantiems atitinkamos srities specialistams¹⁴⁵. Tuo tarpu dizaino paskelbimas *dizainą registravusios* ES šalies narės (š.a. Lietuvos) intelektinės nuosavybės tarnybos (š.a. VPB) oficialiame biuletenyje savaime panaikina bet kokią abejonę dėl dizaino atskleidimo ir yra neginčijamas atskleidimo įrodymas¹⁴⁶.

---

¹³⁸ VRDT, 10-asis sąveikos susitikimas dizaino klausimais tarp VRDT ir nacionalinių tarnybų atstovų 2011 m. lapkričio 20-24 d., OHIM, Portugalijos, Čekijos Respublikos pranešimai, [žiūrėta 2012.03.01] ribota prieiga <<https://service.oami.europa.eu/liaison/en/liaison4.htm>>.

¹³⁹ Jeigu publikuota paprastuose žurnaluose – atsižvelgiama į žurnalo tiražo apimtį, jeigu publikuojama specializuotuose žurnaluose, tiražo apimties įrodinėti nereikalaujama.

¹⁴⁰ Pavyzdžiui, dizainas laikomas atskleistu jeigu jis buvo eksponuotas parodose ES viduje, taip pat tarptautinėse parodose už ES ribų (pvz. Ženevos ar Detroito automobilių parodos ir kt.).

¹⁴¹ Atsižvelgiant į tai, kad didelė apimtis gaminių reklamos bei pardavimų vyksta internete, dizaino atskleidimas šiuo būdu yra traktuojamas taip pat, kaip bet koks kitas rašytinis atskleidimas. Internete publikuoti duomenys laikomi atskleisti visuomenei nuo tos dienos, kai jie tapo viešai prieinami, neatsižvelgiant į tinklapyje apsilankiusių vartotojų skaičių. Prieinamais visuomenei laikomi ir ribotos prieigos internetiniai tinklapiai su laisva registracija, ar reikalaujantys prisijungimo mokesčio. Tačiau ribotos prieigos tinklapiai su konfidencialiais slaptažodžiais, skirti tik tam tikram uždaram vartotojų ratui, prieinamais visuomenei nėra laikomi. Atskleidimu taip pat nelaikomas vien tik žodinio dizaino aprašymo paskelbimas.

¹⁴² Dizaino įstatymo 8 str.: 1. Dizainas laikomas prieinamu visuomenei, jeigu jis: 1) po registracijos buvo paskelbtas VPB oficialiame biuletenyje ar kitame leidinyje arba eksponuotas parodoje.

¹⁴³ Dizaino Direktyvos 6 str. 1 d.: <...> dizainas laikomas prieinamu visuomenei, jei jis buvo paskelbtas po registracijos ar kitaip, arba eksponuotas, naudotas prekyboje ar atskleistas kitaip <...>.

¹⁴⁴ Dizaino Reglamento 7 str. 1 d.: <...> dizainas laikomas tapęs prieinamu visuomenei, jeigu jis buvo paskelbtas po registracijos ar kitaip, arba eksponuotas, naudotas versle ar kitaip atskleistas <...>.

¹⁴⁵ Dizaino įstatymo 8 str.: 2. Dizainas, kurio apsaugos prašoma, nelaikomas prieinamu visuomenei, jeigu jis: 1) šio straipsnio 1 dalyje nurodytomis aplinkybėmis iki paraiškos padavimo datos, o kai prašoma prioriteto – iki prioriteto datos netapo žinomas Europos Bendrijoje atitinkamos srities specialistui įprastu būdu naudojant dizainą.

¹⁴⁶ Tokiu būdu kyla prieštaravimas tarp Dizaino įstatymo 8 str. 1 d. 1 p. ir Dizaino įstatymo 8 str. 2 d. 1 p., kadangi, jeigu pvz. kokios nors nuošalios ir nedidelės valstybės, kuri nėra nei Paryžiaus Konvencijos, nei TRIPS narė, patentų tarnybos paskelbtas dizainas gali būti nežinomas ES specialistui ir tokiu būdu, nelaikomas prieinamu visuomenei, tai VPB oficialiame biuletenyje paskelbtas dizainas jokiu būdu negalės būti laikomas nežinomu ES

Pažymėtina, kad šios išimties tikslas yra užkirsti kelią pripažinti dizaino registraciją negaliojančia remiantis ankstesniu mažai žinomu dizaino atskleidimu. Iš esmės ši apsauginė, pasaulinio naujumo reikalavimą siaurinti išlyga yra taikoma labai seniems atskleidimams, geografinė prasme nuošaliems atskleidimams, atskleidimams nedideliame žmonių ratui, muziejuose esantiems eksponatams ir pan. Ši išlyga Dizaino direktyvoje atsirado atsižvelgus į Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę, kad Komisijos pateiktą pasaulinio naujumo reikalavimą bus sunku pritaikyti daugelyje sričių, ypač, tekstilės pramonėje¹⁴⁷. Pozityviaja prasme, ši išimtis leidžia įgyti apsaugą dizainams, kurie faktiškai nors ir buvo anksčiau atskleisti, tačiau yra prarasti arba nebuvo prieinami ES rinkai. Negatyviaja prasme, ši nuostata leidžia įgyti monopolines teises į dizainus, kurie iš esmės nėra nauji¹⁴⁸. Atkreiptinas dėmesys, kad šios normos formuluotė Dizaino įstatyme skiriasi nuo Dizaino direktyvos 6 straipsnio formuluotės, kad dizainas nelaikomas prieinamu visuomenei, jeigu kaip atskleidimas įvardinti įvykiai *negalėjo pagrįstai tapti įprastu būdu žinomi Bendrijoje veikiančioms atitinkamos srities specialistų sluoksniams*¹⁴⁹. Dizaino direktyvoje kalbama ne apie atitinkamos srities specialistą, o apie *atitinkamose srityse besispecializuojančių asmenų grupes* (angl. *circles specialized in the sector concerned*), veikiančius ES ribose, be to nurodoma, kad dizainas netapo *pagrįstai* žinomas toms specialistų grupėms *įprastoje verslo praktikoje* (angl. *in the normal course of business*). Tuo tarpu Dizaino įstatymo nuostata *atitinkamos srities specialistui įprastu būdu naudojant dizainą* suponuoja sąlygą, kad dizainas jam tapo žinomas įprastu būdu jį *naudojant*, nors reikalavimas naudoti dizainą specialistams nėra keliamas – jiems pakanka žinoti apie įvykį (paskelbimą, naudojimą prekyboje, parodą ir kt.), kurio metu dizainas buvo atskleistas. Komisija Žaliojoje knygoje pažymėjo, jog tam, kad įgytą apsaugą, dizainas neturi būti žinomas Bendrijoje atitinkamoje srityje, kurio prekėms ketinama panaudoti dizainą, veikiančioms specialistams¹⁵⁰. *Atitinkama sritimi* (angl. *sector concerned*) Komisijos nuomone, turėtų būti laikoma ta sritis, kurios prekėms ketinama pritaikyti dizainą¹⁵¹. *Musker D.C.* nuomone *atitinkama sritimi* turėtų

---

specialistui, kadangi Lietuva yra ES narė, o dizaino paskelbimas ES šalies narės intelektinės nuosavybės tarnybos oficialiame biuletenyje, kaip taisyklė, nekelia abejonių dėl dizaino atskleidimo.

¹⁴⁷ The Opinion of the Economic and Social Committee on the proposal for a European Parliament and Council Directive on the legal protection of designs // C 388/9, 31.12.1994, [žiūrėta 2012.02.20] <http://lex.europa.eu/eu/index.html>.

¹⁴⁸ Bently, L.; Sherman, B. *Intellectual Property Law*, 2nd edition. New York: Oxford university press, 2004, p. 628.

¹⁴⁹ Tokia formuluotė pateikiama oficialiame Dizaino direktyvos vertime. Angl. *could not reasonably have become known in the normal course of business to the circles specialized in the sector concerned, operating within Community*.

¹⁵⁰ Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design. Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991, para. 5.5.5.1.

¹⁵¹ Tačiau jeigu ankstesnis ir vėlesnis dizainai priklauso skirtingoms sritims – nėra aišku, kurio iš jų sritis Komisijos nuomone turėtų būti laikoma *atitinkama sritimi*.

būti laikoma su ankstesniu dizainu¹⁵² susijusi sritis¹⁵³. Tokios pačios nuomonės laikosi ir Jungtinės Karalystės aukščiausias teismas¹⁵⁴. Asmenų ratui, į kurių nuomonę turi būti atsižvelgiama vertinant naujumą, Komisijos nuomone turėtų būti priskiriami toje srityje veikiantys specialistai, dizaineriai, gamintojai ir prekybininkai¹⁵⁵. Nors šiems specialistams taikomas teritorinis ribojimas – jie turi veikti Bendrijos ribose – tačiau jų žinios nėra ribojamos teritorijos atžvilgiu, t.y. jie gali būti informuoti tiek apie Bendrijos viduje, tiek ir už jos ribų vykstančius įvykius, kurių metu dizainas buvo atskleistas. Tačiau, jeigu dizainas jiems nėra žinomas, jis nelaikomas atskleistu visuomenei ir gali būti saugomas, netgi, jeigu yra identiškas ankstesniam kokioje nors tolimoje pasaulio šalyje atskleistam dizainui ar identiškas dizainas egzistavo praeityje ir yra išnykęs iš kolektyvinės atminties¹⁵⁶. Kitaip sakant, dizaino naujumas yra vertinamas ES ribose veikiančių atitinkamos srities specialistų, kuriems tas dizainas tapo žinomas įprastoje verslo praktikoje, požiūriu. Specialistų ratas ir sritis, kurioje jie specializuojasi bei į kurių turi būti atsižvelgiama vertinant naujumą, taip pat dizaino žinomumas minėtiems specialistams nustatomi atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes¹⁵⁷.

Antroji išlyga, kada dizainas nėra laikomas prieinamu visuomenei yra, jeigu jis buvo atskleistas trečiajam asmeniui aiškiai išreikštomis arba pagrįstai suprantamomis konfidencialumo sąlygomis¹⁵⁸. Dizaino įstatymas nenustato konfidencialumo sąlygų – tai paliekama Civilinio Kodekso ir kitų įstatymų teisės normų reguliavimui.

Dizaino naujumą gali paneigti ne tik kito, bet ir to paties dizaino atskleidimas visuomenei iki paraiškos padavimo (arba iki prioriteto) datos. Todėl įstatymai numato trečiąją išlygą¹⁵⁹, taip vadinamą, *lengvatinį laikotarpį* – 12 mėnesių iki paraiškos padavimo datos (o kai

---

¹⁵² Musker D.C. nuomone, jeigu *atitinkama sritimi* būtų laikoma vėlesnio dizaino sritis, tada, šio dizaino savininkas įregistravęs dizainą įgytų teisę drausti naudoti kitos srities ankstesnį dizainą. Tai būtų nenormali situacija.

¹⁵³ Musker, D.C. *The Design Directive*, The Chartered Institute of Patent Agents, p.112, [žiūrėta 2012.02.04] < <http://www.jenkins.eu/downloads/the-design-directive-by-david-musker.pdf> >

¹⁵⁴ *Green Lane Products Ltd. v PMS International Group Plc & Ors*, Court of Appeal (UK) [2008] EWCA Civ 358 (2008-04-23), para 69.

¹⁵⁵ Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design. Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991, para. 5.5.5.2.

¹⁵⁶ Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design. Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991, para. 5.5.5.2.

¹⁵⁷ VRDT Apeliacinė taryba, sprendime dėl avalynės *Crocs* dizaino išsakė nuomonę, kad *Bendrijoje veikiančioms atitinkamos srities specialistų sluoksniams* priskiriami avalynės dizaineriai, avalynės gamintojai ir prekybininkai, veikiantys Bendrijos ribose, o *atitinkama sritis* yra laisvalaikio avalynė. Be to, Apeliacinės tarybos nuomone, naujo gaminio eksponavimas parodoje, jo reklamavimas internete ir pardavinėjimas prekybos vietose, kai visi šie veiksmai atliekami ilgiau nei kelis mėnesius, yra būtent tie veiksmai, kurie gali tapti žinomais bet kam *įprastai veikiančiam* toje pačioje srityje. Nors šie veiksmai buvo atlikti Amerikoje, t.y. už Europos sąjungos ribų, tačiau įvertinus dideles prekybos apimtis, gaminio populiarumą bei komercinę sėkmę, eksponavimą populiarioje parodoje bei ilgą atskleidimo laikotarpį iki Reglamente numatytos datos, šie veiksmai buvo pakankami, kad patrauktų ne tik vartotojų, bet ir konkurentų dėmesį, ir taptų žinomi įprastu būdu Bendrijoje veikiančioms atitinkamos srities specialistų sluoksniams [Case R 9/2008-3, *CROCS, INC. v. HOLEY SOLES HOLDINGS LTD.*, 26 March 2010, OHIM, Third Board of Appeal, para 60, 62].

¹⁵⁸ Dizaino įstatymo 8 str. 2 d. 2 p., Dizaino direktyvos 6 str.1d., Dizaino reglamento 7 str. 1 d.

¹⁵⁹ Dizaino įstatymo 8 str.: 3. Dizainas kurio apsaugos prašoma, taip pat nelaikomas prieinamu visuomenei, jeigu informacija apie jį buvo paskelbta visuomenei per 12 mėnesių iki paraiškos padavimo datos, o kai prašoma

prašoma prioriteto – iki prioriteto datos), kurio metu dizainas gali būti pateiktas į rinką, eksponuojamas parodose ar skelbiamas kataloguose, neprarandant jo *naujum*o ir galimybės paduoti paraišką dizaino registracijai iki šio termino pasibaigimo dienos¹⁶⁰. Per šį laikotarpį dizaineris ar jo teisių perėmėjas, prieš investuodamas į registraciją gali įsitikinti, ar atitinkamas dizainas komerciškai paklausus, ir nebijoti, kad dėl to padarytu atskleidimu bus sėkmingai pasiremta vykstant dizaino pripažinimo negaliojančiu procedūrai, pradėtai po galimos dizaino registracijos¹⁶¹. Tačiau dizaino naujumui nepakenks tik paties dizainerio (ar jo teisių perėmėjo) lengvatinio periodo metu paskelbtas dizainas. Tuo tarpu bet kurio kito asmens nepriklausomai sukurtas dizainas, tapęs prieinamu visuomenei tuo pačiu laikotarpiu arba paties dizainerio prieš lengvatinį periodą paskelbtas dizainas, nepatenka į *lengvatinio laikotarpio* išimtį ir gali panaikinti dizaino naujumą. Atkreiptinas dėmesys, kad šis 12 mėnesių lengvatinis laikotarpis taikomas jeigu dizainą atskleidė ne tik pats dizaineris (ar jo teisių perėmėjas), bet ir *kitas asmuo* dėl dizainerio ar jo teisių perėmėjo pateiktos informacijos arba atliktų veiksmų¹⁶². Nei Dizaino įstatymas, nei ES teisės aktai nenurodo, ar toks *trečiojo asmens* atskleidimas turėtų būti dizainerio (ar jo teisių perėmėjo) sankcionuotas. *Bently L. ir Sherman B.* nuomone atskleidimas be dizainerio autorizavimo būtų piktnaudžiavimas dizainerio teisėmis¹⁶³. Tačiau VRDT ir nacionalinių patentų tarnybų atstovų susitikime¹⁶⁴ nuomonės šiuo klausimu išsiskyrė: vienu šalių, tam tarpe ir Lietuvos, nuomone, dizainą atskleidęs trečiasis asmuo turi būti įgaliotas atlikti šį veiksma, kitų šalių nuomone – tokios būtinybės nėra. Gal būt šias skirtingas nuomones suvienodins šiuo metu rengiamas Dizaino teisės sutarties projektas¹⁶⁵, kuriame nurodoma kad trečiasis asmuo turi būti įgaliotas atskleisti dizainą, kadangi dizaino atskleidimas be dizainerio ar jo teisių perėmėjo įgaliojimo pasinaudojant jų suteikta informacija laikytinai piktnaudžiavimu. Taip pat, dizainas, kurio apsaugos prašoma, nelaikomas prieinamu visuomenei, jeigu informacija apie jį buvo paskelbta per 12 mėnesių iki paraiškos padavimo datos (arba jeigu prašoma

---

prioriteto – iki prioriteto datos ir jeigu informacija paskelbta: 1) paties dizainerio, jo teisių perėmėjo ar kito asmens dėl dizainerio ar jo teisių perėmėjo pateiktos informacijos arba atliktų veiksmų; 2) dėl kito asmens veiksmų, kuriais piktnaudžiaujama dizainerio ar jo teisių perėmėjo teisėmis.

¹⁶⁰ Šia nuostata siekiama suteikti galimybę pateikti dizainą rinkai per dvylikos mėnesių laikotarpį, prieš įvykdant su paraiškos registruoti dizainą pateikimo formalumais susijusius reikalavimus.

¹⁶¹ ESBT 2011 m. birželio 14 d. sprendimas byloje *Sphere Time v. OHIM (Trade Marks and Designs)*, Nr. T-68/10, para 24, 25.

¹⁶² Dizaino įstatymo 8 str. 3 d. 1 p., Dizaino direktyvos 6 str. 1d. (a) p., Dizaino reglamento 7 str. 1 d. (a) p.

¹⁶³ Lionel Bently & Brad Sherman, *Intellectual Property Law*, Second edition//Oxford University Press, 2004. P.631

¹⁶⁴ VRDT, 10-asis sąveikos susitikimas dizaino klausimais tarp VRDT ir nacionalinių tarnybų atstovų 2011 m. lapkričio 20-24 d., OHIM, Darbo grupės rezultatų apibendrinimas, [žiūrėta 2012.03.01] ribota prieiga <<https://service.oami.europa.eu/liaison/en/liaison4.htm>>.

¹⁶⁵ Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs, and Geographical Indications: Twenty-Sixth Session. Geneva: World Intellectual Property Organization (WIPO), *Industrial Design Law and Practice – Draft Articles*, SCT/26/2, 2011, Annex, Article 6, p. 11 [žiūrėta 2012-01-16] <http://www.wipo.int/meetings/en/details.jsp?meeting_id=22207>.

prioriteto, iki prioriteto datos) dėl kito asmens veiksmų, kuriais piktnaudžiaujama dizainerio ar jo teisių perėmėjo teisėmis.

Tam, kad dizainas būtų saugomas, be naujumo reikalavimo jis turi atitikti ir **individualių savybių** reikalavimą. Tai antrasis dizainui, kaip teisinės apsaugos objektui, keliamas reikalavimas. Dizainas laikomas turinčiu individualių savybių, jeigu informuotam vartotojui sudarytas bendras dizaino įspūdis skiriasi nuo bet kokio kito dizaino, kuris tapo prieinamas visuomenei iki paraiškos padavimo datos (kai prašoma prioriteto, iki prioriteto datos), jam sudaryto bendro įspūdžio¹⁶⁶. Vertinant individualias dizaino savybes, atsižvelgiama į dizainerio laisvę kuriant dizainą, į gaminio, kuriam tas dizainas pritaikytas ar panaudotas pobūdį bei pramonės šaką, kuriai jis priklauso¹⁶⁷. Dizaino atitikimo individualių savybių reikalavimui vertinimas yra subjektyvesnis ir platesnis nei naujumo, kadangi jį atliekant remiamasi ne objektyvia specialisto nuomone dėl dizaino esminių ir neesminių detalių, bet subjektyviu informuoto vartotojo suvokimu, susijusiu su dizaino sukuriamu bendru įspūdžiu. Be to, dizainas turi pakankamai *aiškiai skirtis*¹⁶⁸ iš esamos dizainų visumos. Kadangi informuotas vartotojas dizainą vertina *akivaizdžiai jį apžiūrėdamas*, vadinasi *bendras dizaino įspūdis*, į kurį daroma nuoroda Dizaino įstatyme gali būti tik vaizdinis. Komisijos požiūriu tai yra griežtesnis vertinimas nei pirmojoje, naujumo vertinimo, stadijoje, kadangi vartotojas gali nepastebėti smulkių skirtumų, kuriuos pastebi eksperto akis, tačiau jis turi dizainą suvokti kitaip nei jau žinomus dizainus¹⁶⁹. Todėl, vertinant individualias savybes reikalinga nustatyti gaminį, kuriam dizainas pritaikytas ir informuotą to gaminio vartotoją, taip pat dizainerio laisvės mastą tą dizainą kuriant bei palyginti bendrą dizaino ir ankstesnių dizainų sukuriamą įspūdį. Kadangi sąvoka *dizainas* yra traktuojama plačiai ir apima daugiau nei vien tuos gaminius, kurie nurodyti dizaino registracijoje, siekiant apibrėžti informuotą vartotoją yra svarbu tiksliai nustatyti gaminį, kuriame numatyta pritaikyti dizainą arba kuriame numatyta tą dizainą panaudoti, t.y. kokio gaminio vartotojas tai yra. ESBT išaiškinimu, nustatant gaminį, reikalinga atsižvelgti į paraiškoje registruoti dizainą pateiktą nuorodą į jį bei taip pat, prireikus, į patį dizainą, jei jis nurodo gaminio pobūdį, paskirtį arba funkciją. Atsižvelgimas į patį dizainą gali leisti gaminį identifikuoti platesnėje nei nurodyta registruojant gaminių kategorijoje ir todėl realiai nustatyti

¹⁶⁶ Dizaino įstatymo 6 str., Dizaino direktyvos 4 str., Dizaino reglamento 5 str.

¹⁶⁷ Dizaino direktyvos preambulės 13 p.: vertinimas ar dizainas turi individualių savybių, turėtų būti grindžiamas tuo, ar informuotas vartotojas, akivaizdžiai jį apžiūrėdamas, pagal bendrą dizaino išvaizdą atskiria jį iš esamos dizainų visumos, atsižvelgdamas į gaminio, kuriam tas dizainas taikytas ar panaudotas, pobūdį, ypač į pramonės šaką, kuriai jis priklauso, ir dizainerio laisvės mastą kuriant tą dizainą.

¹⁶⁸ Oficialiame Dizaino Direktyvos vertime yra tik *atskiria*, tačiau angliškame Dizaino direktyvos preambulės 13 punkto variante <...> overall impression produced on an informer user viewing the design *clearly differs* from that produced on him by the existing design corpus <...>.

¹⁶⁹ Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design. Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991, para. 5.5.6.2.

informuotą vartotoją ir dizainerio laisvės mastą kuriant dizainą¹⁷⁰. Apibrėžus gaminį, kuriame numatyta pritaikyti dizainą arba kuriame numatyta tą dizainą panaudoti, kartu apibrėžiama ir *esamų dizainų visuma* iš kurios turi skirtis vertinamas dizainas pagal bendrą įspūdį. Nors su informuoto vartotojo sąvoka susiduriama Dizaino direktyvos 5 ir 9 straipsniuose bei preambulės 13 punkte, tačiau nei Dizaino direktyva, nei Dizaino reglamentas nepateikia šios sąvokos apibrėžimo. ETT *PepsiCo, Inc.* byloje pažymėjo, kad informuoto vartotojo sąvoka turi būti suprantama kaip tarpinė sąvoka tarp prekių ženklų srityje taikomos vidutinio vartotojo, iš kurio nereikalaujama, kad jis turėtų kokių nors specialių žinių ir kuris paprastai tiesiogiai nelygina prekių ženklų, dėl kurių kyla ginčas, sąvokos ir menininko – eksperto, turinčio išsamių techninių žinių. Taigi informuoto vartotojo sąvoką galima suprasti kaip apibrėžiančią ne vidutiniškai dėmesingą, bet dėl turimos asmeninės patirties arba dėl gerų aptariamo sektoriaus žinių ypač pastabų vartotoją¹⁷¹. Be to, informuotas vartotojas nėra nei gaminių, kuriuose numatyta pritaikyti nagrinėjamą dizainą arba kuriuose numatyta tą dizainą panaudoti, gamintojas, nei prekiautojas¹⁷². Kaip byloje *Shenzhen Taiden Industrial Co. Ltd* pažymėjo ESBT, vartotojo statusas reiškia, kad atitinkamas asmuo naudoja gaminį, kuriame tas dizainas panaudotas, pagal šio gaminio paskirtį¹⁷³. Sąvoka *informuotas* leidžia manyti, kad šis vartotojas žino apie įvairius atitinkamame sektoriuje esančius dizainus, turi tam tikrų žinių apie tokių dizainų įprastai turimus elementus, o tai, kad jis domisi atitinkamais gaminiais, įrodo santykinai didelį dėmesingumo laipsnį jais naudojantis¹⁷⁴. Koks asmuo kiekvienoje konkrečioje byloje laikytinas *informuotu vartotoju* nustatoma įvertinus faktines aplinkybes¹⁷⁵. Tuo atveju, kai nustatomos kelios informuotų vartotojų grupės, pakankama aplinkybe konstatuoti, kad ginčijamas dizainas neturi individualių savybių, laikoma jeigu bent viena iš informuotų vartotojų grupių suvokia, jog dizainai sudaro tokį patį bendrą įspūdį¹⁷⁶. Informuotas vartotojas taip pat yra informuotas ir apie *dizainerio laisvę* kuriant dizainą, į kurią reikia atsižvelgti vertinant informuotam vartotojui

¹⁷⁰ ESBT 2010 m. kovo 18 d. sprendimas byloje *Grupo Promer Mon Graphic, SA v VRDT*, Nr. T-9/07, para 56.

¹⁷¹ ETT 2011 m. spalio 20 d. sprendimas byloje *PepsiCo, Inc. V. Grupo Promer Mon Graphic SA*, Nr. C-281/10 P, para 53.

¹⁷² ESBT 2010 m. kovo 18 d. sprendimas byloje *Grupo Promer Mon Graphic, SA v. VRDT*, Nr. T-9/07, para 62.

¹⁷³ ESBT 2010 m. birželio 22 d. sprendimas byloje *Shenzhen Taiden Industrial Co. Ltd v. VRDT*, Nr. T-153/08, para 46.

¹⁷⁴ ETT 2011 m. spalio 20 d. sprendimas byloje *PepsiCo, Inc. V. Grupo Promer Mon Graphic SA*, Nr. C-281/10 P, para 59.

¹⁷⁵ Pavyzdžiui, dizainams, susijusiems su mažais kolekcionuojamais vaikiškais žaislais, kurie dažnai platinami kitų produktų pakuotėse kaip nemokamos dovanos (paraiškoje Bendrijos dizainui registruoti įvardinti kaip *žaidimų reklaminiai gaminiai*) ir anglų kalba yra vadinami *pogs (rappers)* (ispanų kalba paprastai vadinami *tazos*) ESBT informuotu vartotoju pripažino dvi asmenų kategorijas: galutinį vartotoją 5-10 metų vaiką ir bendrovės, naudojančios šio tipo gaminius, reklamuojant savus gaminius, rinkodaros vadovą, kadangi abiems šioms asmenų kategorijoms žinomas *rappers* fenomenas [ESBT 2010 m. kovo 18 d. sprendimas byloje *Grupo Promer Mon Graphic, SA v. VRDT*, Nr. T-9/07, para 64, 65]. Analogiškai dvigubas informuotas vartotojas buvo nustatytas ir *Sphere Time* byloje, kurioje ESBT konstatavo, kad informuotu vartotoju laikytinas tiek galutinis laikrodžių vartotojas, tiek ir juos galutiniam vartotojui platinantis profesionalus pirkėjas [ESBT 2011 m. birželio 14 d. sprendimas byloje *Sphere Time v. VRDT*, Nr. T-68/10, para 53, 54].

¹⁷⁶ ESBT 2011 m. birželio 14 d. sprendimas byloje *Sphere Time v. VRDT*, Nr. T-68/10, para 56.

sukeliamą bendrą įspūdį. Generalinis Advokatas *Paolo Mengozzi* savo išvadoje *PepsiCo, Inc.* byloje pažymėjo, kad būtinybė atsižvelgti į dizainerio kūrybinę laisvę kyla dėl to, kad tam tikri gaminio, kuriam dizainas skirtas, požymiai yra tarsi *privalomi*: todėl dizaineris negali jų keisti savo nuožiūra, ir aplinkybė, kad jie yra panašūs į kito dizaino požymius, negali būti laikoma reikšminga¹⁷⁷. Kitaip sakant, dizainerio laisvės mastas kuriant dizainą yra apibrėžiamas suvaržymais, susijusiais su gaminio arba gaminio sudėtinės dalies techninės paskirties charakteristikomis, ar netgi gaminiui taikomomis teisės aktų nuostatomis¹⁷⁸. Be to, lyginant dizainus nereikia atsižvelgti į tuos dizaino aspektus, kurie yra būdingi visiems tokios kategorijos gaminiams¹⁷⁹. Kita vertus, bet kokie *standartiniai* suvaržymai, kurių tikimasi rinkoje, tačiau kurie techniškai nėra būtini, negali būti laikomi dizainerio laisvės suvaržymais¹⁸⁰. Dizainerio laisvės masto suvaržymas nustatomas kiekvienu konkrečiu atveju įvertinus faktines aplinkybes¹⁸¹. Kuo labiau dizainerio laisvė kuriant dizainą yra ribota, tuo mažesnių skirtumų gali pakakti norint informuotam vartotojui sukelti skirtingą bendrą įspūdį. Tiek, kiek nagrinėjamų dizainų panašumai yra susiję su bendrais požymiais, šie panašumai mažai svarbūs bendram įspūdžiui. Todėl lygindamas dizainus informuotas vartotojas neatkreips dėmesio į tas dizaino savybes, kurios dizaineriui gali būti suvaržymas, tačiau jo dėmesį patrauks tie dizaino elementai, kurių atžvilgiu dizaineris turėjo laisvę kurdamas dizainą¹⁸².

Skirtingai nuo naujumo nagrinėjimo, vertinant individualias savybes nėra nustatinėjama kokiomis detalėmis tarpusavyje skiriasi lyginami dizainai, bet akcentuojamasi į vėlesnio dizaino sukeliama bendrą įspūdį ir į jo panašumą ar skirtumą nuo bet kokio ankstesnio dizaino sukeliama bendro įspūdžio¹⁸³. Lyginant įvertinama, kurie elementai tą įspūdį lemia, t.y. kurie yra bendram įspūdžiui svarbūs, taip pat atsižvelgiama į būdą, kuriuo naudojamas nagrinėjamas gaminytis, bei į

---

¹⁷⁷ Generalinio advokato *Paolo Mengozzi* išvada 2011 m. gegužės 12 d. byloje *PepsiCo, Inc. V. Grupo Promer Mon Graphic SA*, Nr. C-281/10 P, para 29.

¹⁷⁸ ESBT 2010 m. kovo 18 d. sprendimas byloje *Grupo Promer Mon Graphic, SA v. VRDT*, Nr. T-9/07, para 67.

¹⁷⁹ Generalinio advokato *Paolo Mengozzi* išvada 2011 m. gegužės 12 d. byloje *PepsiCo, Inc. V. Grupo Promer Mon Graphic SA*, Nr. C-281/10 P, para 55.

¹⁸⁰ *Ibid.*, para 32.

¹⁸¹ Pavyzdžiui, nustatant dizainerio laisvės mastą kuriant konferencijų įrangos prietaisą ESBT nusprendė, kad tam, jog konferencijų aparatas atliktų savo esminę funkciją, jame turi būti: garsiakalbis ir mikrofonas, pasukti taip, kad vartotojas išgirstų iš garsiakalbio skleidžiamą garsą ir, kad jo žodžius pagautų mikrofonas; mygtukai mikrofonui įjungti ir reguliuoti garsiakalbio garsą; kai konferencijų įranga atlieka ir kitas susijusias funkcijas, ji gali turėti balsavimo mygtukus, ekraną ir kortelių nuskaitymo mechanizmą, kurie taip pat gali atrodyti būtini funkcinio požiūriu. Tačiau šie konferencijų įrangai būdingi elementai daro nereikšmingą įtaką jų konfigūracijai ir konferencijų įrangos prietaiso formai bei bendrai išvaizdai, kadangi jie gali būti įvairiai sumontuoti: mikrofonas sumontuotas ant laikiklio arba ne, aparato korpuso kairėje ar dešinėje pusėje arba jo viduryje ir t.t. Todėl nors konferencijų įrangos prietaisas turi turėti tam tikrų savybių, kad galėtų atlikti savo funkciją, tokio prietaiso dizainerio laisvė yra santykinai didelė [ESBT 2010 m. birželio 22 d. sprendimas byloje *Shenzhen Taiden Industrial Co. Ltd v. VRDT*, Nr. T-153/08, para 51-55].

¹⁸² ESBT 2010 m. kovo 18 d. sprendimas byloje *Grupo Promer Mon Graphic, SA v. VRDT*, Nr. T-9/07, para 72, 78, 82.

¹⁸³ Vertinant ankstesnius dizainus reikia ne atskirai ir išimtinai lyginti jų grafinį pavaizdavimą, o bendrai vertinti visus pateiktus elementus, iš kurių galima pakankamai tiksliai ir užtikrintai nustatyti aptariamo dizaino sukuriama bendrą įspūdį [ESBT 2011 m. birželio 14 d. sprendimas byloje *Sphere Time v. VRDT*, Nr. T-68/10, para 73].

jį naudojant paprastai atliekamus veiksmus¹⁸⁴. Kadangi informuoto vartotojo dėmesį labiau patrauks tie dizaino elementai, kurių atžvilgiu dizaineris turėjo kūrybinę laisvę bei kurie yra gerai matomi įprastai naudojant gaminį, tai būtent šie elementai ir lems dizaino sukuriamą bendrą įspūdį. Jeigu ankstesnio ir vėlesnio dizainų informuotam vartotojui sukeliamas bendras įspūdis yra vienodas – vėlesnis dizainas bus laikomas neturinčiu individualių savybių. Laiko momentas, kuriuo lyginama bei prieinamumo visuomenei sąvoka šiuo atveju suprantami taip pat, kaip ir nustatinėjant dizaino naujumą.

Apibendrinant pažymėtina, kad naujumas ir individualios savybės yra pagrindiniai kumuliatyviniai dizainui keliami reikalavimai. Naujumo vertinimas yra siauras, objektyvus pobūdžio, atliekamas atitinkamos srities specialisto požiūriu, lyginant esminius ir neesminius skirtumus tarp vėlesnio ir ankstesnio dizainų siekiant nustatyti jų tapatumą. Tuo tarpu individualių savybių vertinimas yra platesnis, subjektyvus pobūdžio, atliekamas informuoto vartotojo požiūriu, siekiant nustatyti ar vėlesnio dizaino sukuriamas bendras įspūdis skiriasi nuo ankstesnių dizainų sukuriamo bendro įspūdžio. Neatitikimas bent vienam iš šių reikalavimų dizaino registraciją daro negaliojančia ir teisinė apsauga tokiam dizainui negali būti suteikta. Suinteresuotu asmeniu, turinčiu teisę ginčyti dizaino naujumą ir individualias savybes laikomas bet kuris suinteresuotas asmuo. Nors Dizaino įstatyme keliamas pasaulinio naujumo reikalavimas, tačiau šis reikalavimas yra siaurinamas ribojant dizaino prieinamumą visuomenei ES veikiantiems atitinkamos srities specialistams žinomais dizainais. Siekiant pašalinti Dizaino įstatyme pastebėtus netikslumus, siūlyčiau patikslinti Dizaino įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto formuluotę vietoj *paskelbtas Valstybinio patentų biuro oficialiame biuletenyje*, įrašant *paskelbtas po registracijos* ir 8 straipsnio 1 dalies 1 punktą išdėstant taip: *buvo paskelbtas po registracijos ar kitame leidinyje arba eksponuotas parodoje*. Taip pat pakeisti Dizaino įstatymo 8 straipsnio 2 dalies 1 punktą, išdėstant jį taip: *šio straipsnio 1 dalyje nurodytomis aplinkybėmis iki paraiškos padavimo datos, o kai prašoma prioriteto – iki prioriteto datos, negalėjo pagrįstai tapti žinomas įprastu būdu Bendrijoje veikiantiems atitinkamos srities specialistams*.

2.2.2. Gaminio sudedamųjų dalių naujumas ir individualios savybės

Kaip minėta anksčiau, sudėtiniu gaminiu yra laikomas gaminys, susidedantis iš daugelio sudedamųjų dalių, kurias galima pakeisti tą gaminį išardant ir vėl surenkant¹⁸⁵. Kitaip sakant, sudėtinis gaminys pasižymi sekanciais požymiais: *pirma*, jis yra sudarytas iš tam tikro skaičiaus sudedamųjų dalių, *antra*, jis gali būti išardytas ir vėl surinktas, t.y. nėra vientisas fizine prasme,

¹⁸⁴ ESBT 2010 m. birželio 22 d. sprendimas byloje *Shenzhen Taiden Industrial Co. Ltd v. VRDT*, Nr. T-153/08, para 66.

¹⁸⁵ Dizaino įstatymo 2 str. 3 d., Dizaino direktyvos 1 str. 1 d. (c) p., Dizaino reglamento 3 str. 1 d. (c) p.

trečia, jo dalys yra keičiamos. Sudedamųjų dalių apibrėžimas įstatymuose nėra pateikiamas, tačiau iš sudėtinio gaminio apibrėžimo keliamo reikalavimo, kad jas *galima pakeisti tą gaminį išardant ir vėl jį surenkant* akivaizdu, kad tai turi būti atskiros, nuimamos arba pakeičiamos dalys¹⁸⁶. Dizaino reglamento preambulės 12 punkte pažymima, kad apsauga neturėtų apimti tokių sudedamųjų dalių, kurios nėra matomos¹⁸⁷ įprastai naudojant gaminį, arba tų tokios dalies savybių, kurios nėra matomos tą dalį įmontavus, arba kurių kiekviena neatitiktų naujumo ir individualių savybių reikalavimų. Iš to seka, kad norint apsaugoti sudėtinio gaminio sudedamosios dalies dizainą, turi būti tenkinamos dvi sąlygos: *pirma*, ji turi išlikti *matoma* sudėtinį gaminį *įprastai naudojant* ir *antra*, sudedamosios dalies *matomos* savybės turi atitikti *naujumo ir individualių savybių* reikalavimus. Be to, *įprastu naudojimu* laikomas ne bet koks, o tik su *galutiniu naudotoju* siejamas naudojimas, ir juo nelaikoma *techninė priežiūra, apžiūra ar taisymas*¹⁸⁸. Tai reiškia, kad apsauga negali būti suteikiama toms sudėtinio gaminio sudedamosioms dalims, kurios gali būti matomos priežiūros, apžiūros ar taisymo metu, tačiau nėra matomos sudėtinį gaminį įprastai naudojant. Įprastas naudojimas yra siejamas tik su galutiniu sudėtinio gaminio naudotoju, bet ne su pardavėju, gamintoju ar tą gaminį taisančiu meistru¹⁸⁹. Kalbant apie galutiniam vartotojui įprastą naudojimą, paminėtina, kad atsižvelgiant į tai, jog Dizaino įstatymas numato, kad įprastas naudojimas neapima tik techninės priežiūros, apžiūros ir taisymo, kiti veiksmai, kuriuos naudotojas atlieka naudodamas daiktą, turėtų būti laikomi įprastu naudojimu¹⁹⁰.

Dizaino direktyva nekelia privalomo reikalavimo, kad *visa* sudedamoji dalis turi būti matoma gaminį įprastai naudojant – pakanka, kad dalis jos savybių yra matomos ir gali būti

---

¹⁸⁶ UK Intellectual Property Office, Designs Practice Notice (DPN) 1/03, 7 Januray 2003, [žiūrėta 2012.02.04] <<http://www.ipo.gov.uk/pro-types/pro-design/d-law/d-dpn/d-dpn-103.htm>>.

¹⁸⁷ Sudėtinių dalių, nematomų gaminį įprastai naudojant, išimtį pasiūlė Europos Parlamentas, su tikslu išvengti dizaino režimo taikymo atsarginėms dalims [Musker, D.C. *The Design Directive*, The Chartered Institute of Patent Agents, p. 27 [žiūrėta 2012.02.24] <<http://www.jenkins.eu/downloads/the-design-directive-by-david-musker.pdf>>].

¹⁸⁸ Dizaino įstatymo 7 str., Dizaino direktyvos 3 str. 3 d., Dizaino reglamento 4 str. 2 d.

¹⁸⁹ Pavyzdžiui, automobilio išmetamasis vamzdis akivaizdžiai yra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis. Įprastai naudojant (vairuojant, parkuojant ir pan.) sudėtinį gaminį (automobilį), tik labai maža išmetamojo vamzdžio dalis yra matoma. Visas išmetamasis vamzdis gali būti matomas tik tada, kai automobilio savininkas ar mechanikas palenda po automobiliu arba pakelia jį keltuvu tam, kad jį apžiūrėti. Tačiau priežiūros, apžiūros veiksmai nėra laikomi įprastu sudėtinio gaminio naudojimu. Ta pati taisyklė taikoma ir tuomet, jeigu išmetamasis vamzdis yra keičiamas – nors pakeitimo metu jis visas tampa matomas (pvz. jį nuėmus), tai nėra svarbu dizaino apsaugos požiūriu, kadangi taisymo veiksmai taip pat nėra laikomi įprastu naudojimu. Taigi, dizaino apsaugai reikšminga tik ta nedidelė išmetamojo vamzdžio dalis, kuri yra matoma gaminį įprastai naudojant. Tačiau pavyzdžiui, tokioms automobilio sudedamosioms dalims kaip vairas, sėdynės, prietaisų skydas ar galinio vaizdo veidrodėlis, kurios nėra pilnai matomos iš automobilio išorės, bet tampa matomos įsėdus į automobilį (t.y. įprastai jį naudojant), dizaino apsauga gali būti suteikta [MacQueen, H.; Waelde, Ch.; Laurie, G. *Contemporary Intellectual Property: Law and Policy*. Oxford: Oxford University Press, 2008, para 8.63, 8.65].

¹⁹⁰ Pavyzdžiui, nors įprastai rašikliu naudojamės juo rašydami, kartais tenka pakeisti rašalo kapsulę, ir šis veiksmas taip pat turėtų būti vertinamas kaip įprastas naudojimas, todėl rašalo kapsulės dizainas turėtų būti saugomas [Birštonas, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p.725-726].

vertinamos dėl atitikimo naujumo ir individualių savybių reikalavimams¹⁹¹. Šis vertinimas atliekamas analogiškai kaip ir nustatinėjant dizaino naujumą bei individualias savybes pagal Dizaino įstatymo 5 ir 6 straipsnius: specialisto požiūriu įvertinamas sudedamosios dalies dizaino tapatumas ankstesniems dizainams (naujumas) ir informuoto vartotojo požiūriu – dizaino sukuriamas bendras išpūdis (individualios savybės). Tik šiuo atveju turi būti tenkinama viena papildoma sąlyga – sudedamoji dalis turi išlikti matoma gaminį įprastai naudojant¹⁹². Ši sąlyga siaurina vertinamų sudedamosios dalies savybių apimtį iki tik *gautiniam vartotojui* ir tik *įprastai* naudojant gaminį *matomų* savybių. Prieš nustatinėjant šių savybių matomumą, svarbu įvertinti, ar tai tikrai yra sudėtinio gaminio sudedamoji dalis, kadangi paprastam gaminiui arba pačiam sudėtiniam gaminiui, arba gaminio dalies dizainui nėra keliamas papildomas matomumo reikalavimas ir tokiu atveju dizaino naujumas bei individualios savybės turėtų būti vertinamos remiantis Dizaino įstatymo 5 ir 6 straipsniais. Pavyzdžiui, dėl vidaus degimo variklių dizaino VRDT Apeliacinė Taryba nusprendė, jog tai yra sudėtinio gaminio – mašinos vejos žolei pjauti – sudedamoji dalis. Kai variklis yra įmontuotas į žolės pjovimo mašiną, įprastai naudojant labiausiai matoma jo viršutinė dalis¹⁹³. Vadinasi, atitikimas individualių savybių reikalavimams turi būti vertinamas atsižvelgiant į informuotam vartotojui viršutinės variklio dalies sukuriamą bendrą išpūdį. Informuotas vartotojas šiuo atveju yra asmuo, ketinantis naudoti žolės pjovimo mašiną, ketinantis ją pirkti ir tapęs *informuotu* vartydamas katalogus, lankydamas specializuotas parduotuves, sodininkų centrus, ieškodamas informacijos internete ir kt.¹⁹⁴ ESBT pritarė Apeliacinės Tarybos išvadoms ir pažymėjo, kad įprastai naudojant žolės pjovimo mašiną ji yra pastatoma ant žemės, o vartotojas atsistoja už jos. Tokiu būdu ją naudodamas vartotojas mato žolės pjovimo mašinos variklį tik iš viršaus, t.y. tik jo viršutinę dalį. Tai reiškia, kad tik variklio viršutinė dalis nulemia sudėtinio gaminio sudedamosios dalies bendrą išpūdį¹⁹⁵. Iš to seka, kad prieš vertinant sudėtinio gaminio sudedamosios dalies dizaino atitikimą naujumo ir individualių savybių reikalavimams *pirma*, reikalinga nustatyti sudėtinį gaminį, kuriame ši dalis bus įmontuota ir jos įmontavimo būdą (t.y. kaip ji bus įmontuota į sudėtinį gaminį); *antra* nustatyti kokios sudedamosios dalies savybės bus matomos gaminį įprastai naudojant. Tada šias matomas savybes įvertinti dėl atitikimo naujumo ir individualių savybių reikalavimams. Pažymėtina, kad

---

¹⁹¹ Reikalavimas, kad sudedamosios dalies *matomos* savybės turi atitikti naujumo ir individualių savybių reikalavimams savaime nereiškia, kad šią dalį įprastai naudojant nematomos savybės nėra laikomos sudedamosios dalies dizaino dalimi. Jos išlieka dizaino dalimi, tačiau, į jas neturėtų būti atsižvelgiama vertinant matomų dizaino savybių atitikimą nustatytiems reikalavimams.

¹⁹² VRDT Apeliacinės tarybos nuomone, matomumo reikalavimas kyla iš pačios dizaino sąvokos – kadangi dizainas yra gaminio *vaizdas*, tai tos gaminio dalys, kurios negali būti matomos, neturi nieko bendra su Bendrijos dizaino apsauga, nes niekam neįdomu kaip jos atrodo [Case R 690/2007-3, *Lindner Recyclingtech GmbH v. Franssons Verkstädter AB*, 22 October 2009, OHIM, Third Board of Appeal. para 34].

¹⁹³ Case R 1337/2006-3, *Honda Giken Kogyo Kabushiki Kaisha (also trading as Honda Motor Co., Ltd.) v. KWANG YANG MOTOR CO., LTD.*, 8 October 2007, OHIM, Third Board of Appeal, para 18.

¹⁹⁴ *Ibid.*, para 19.

¹⁹⁵ ESBT 2011 m. rugsėjo 9 d. sprendimas byloje *Kwang Yang Motor Co., Ltd v. VRDT*, Nr. T-10/08, para 22.

nėra reikalaujama, jog sudedamosios dalies savybės būtų matomos pastoviai, pakanka, kad sudedamoji dalis būtų matoma tam tikrą laiką, per kurį galima būtų išvelgti jos esmines savybes¹⁹⁶. Sudėtinio gaminio sudedamosios dalies dizaino prieinamumas visuomenei nustatomas pagal Dizaino įstatymo 8 straipsnį.

Pažymėtina, kad doktrinoje pasigendama vieningo *sudedamosios dalies* sąvokos traktavimo. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės patentų tarnybos nuomone dalys, kurios yra ne keičiamos, o sueikvojamos (angl. *consumable items*) gaminio naudojimo procese ir išmetamos, ir be kurių gaminys gali būti laikomas išbaigtu gaminiu (angl. *complete product*), nelaikytinos sudedamosiomis dalimis¹⁹⁷. Tačiau tos dalys, kurios nėra sueikvojamos¹⁹⁸, bet laikas nuo laiko reikalauja pakeitimo siekiant pagerinti sudėtinio gaminio veikimą (pvz. variklių dalys), yra laikomos sudedamosiomis dalimis¹⁹⁹. Teiginys, kad sudedamąja dalimi gali būti laikoma tik tokia dalis, be kurios gaminys negali būti laikomas išbaigtu gaminiu, kelia tam tikrų abejonių, kadangi nėra pakankamai aišku, kada gaminys turi būti laikomas išbaigtu: pvz. ar automobilis yra išbaigtas gaminys be ratų, sėdynių, veidrodėlių ir kt.²⁰⁰ Autorės nuomone net ir sueikvojama dalis sudėtinio gaminio kontekste yra keičiama dalis²⁰¹, todėl riba tarp keičiamos ir sueikvojamos dalies praktiškai neegzistuoja, kadangi dalys, paprastai, keičiamos todėl, kad jos arba sugedo, arba išsieikvojo. Taip pat Dizaino direktyva, apibrėždama sudėtinį gaminį, nurodo tik bendrą principą, kad toks gaminys susideda iš daugelio sudedamųjų dalių, kurios gali būti keičiamos, tačiau neskirsto tų dalių į atitinkamas grupes ir paties sudėtinio gaminio į skirtingas rūšis.

Atkreiptinas dėmesys į netikslumus Dizaino įstatymo 7 straipsnyje. Autorės nuomone taisytinas Dizaino įstatymo 7 straipsnio 1 dalies²⁰² 2 punktą, žodžius *kiekviena matoma sudedamoji dalis* pakeičiant į *tos sudedamosios dalies matomos savybės* ir jį išdėstant taip: 2) *tos sudedamosios dalies matomos savybės atitinka naujumo ir individualių savybių reikalavimus*. Dabartinė šio punkto formuluotė įneša painiavą ir iškraipo pačios nuostatos esmę nurodydama, kad naujumo ir individualių savybių reikalavimai yra keliami pačiai sudedamajai daliai kaip

---

¹⁹⁶ Case R 690/2007-3, *Lindner Recyclingtech GmbH v. Franssons Verkstädter AB*, 22 October 2009, OHIM, Third Board of Appeal, para 21.

¹⁹⁷ Pavyzdžiui, nors lazerinis spausdintuvas gali būti laikomas sudėtinio gaminiu, tačiau lazerinio spausdintuvo kasetė nelaikytina sudedamąja dalimi, kadangi lazerinis spausdintuvas ir be jos yra išbaigtas gaminys (nors ir neveikiantis).

¹⁹⁸ Argumentas, kad ir sueikvojamos dalys turi būti laikomos *sudedamosiomis dalimis*, kadangi gaminys be šių dalių neveikia, Jungtinės Karalystės intelektinės nuosavybės tarnybos požiūriu nėra pagrįstas, kadangi įstatymai nenurodo, kad tik veikiantis gaminys gali būti laikomas *sudėtinio gaminiu*.

¹⁹⁹ UK Intellectual Property Office, Designs Practice Notice (DPN) 1/03, 7 Januray 2003, [žiūrėta 2012.02.24] <<http://www.ipo.gov.uk/pro-types/pro-design/d-law/d-dpn/d-dpn-103.htm>>.

²⁰⁰ Bently, L.; Sherman, B. *Intellectual Property Law*, 2nd edition. New York: Oxford university press, 2004, p.616.

²⁰¹ Pavyzdžiui, išsieikvojusi spausdintuvo kasetė pakeičiama nauja siekiant pagerinti sudėtinio gaminio (spausdintuvo) darbą (spausdinimo kokybę) arba automobilio žibintų lemputė, kuri taip pat yra keičiama, nes išsieikvojo (perdegė), siekiant pagerinti automobilio darbą (kad gerai apšviestų kelią).

²⁰² Sudėtinio gaminio sudedamosios dalies dizainas laikomas nauju ir turinčiu individualių savybių tik šiais atvejais: 1) į sudėtinį gaminį įmontuota sudedamoji dalis išlieka matoma gaminį įprastai naudojant ir 2) kiekviena matoma sudedamoji dalis atitinka naujumo ir individualių savybių reikalavimus.

giminiui, o ne tos dalies dizainui, t.y. savybėms iš kurių sudarytas gaminio vaizdas. Dizaino įstatymo 7 straipsnio 1 dalies 1 punktą nustato sudėtinei daliai keliamą matomumo reikalavimą, o 7 straipsnio 1 dalies 2 punktą – kumuliatyviai su 1 dalies 1 punktu taikomus naujumo ir individualių savybių reikalavimus, kuriuos turi atitikti ne *kiekviena matoma sudedamoji dalis*, o pirmajame punkte minimos sudedamosios dalies *matomos savybės* tam, kad sudedamosios dalies dizainas būtų laikomas atitinkančiu 7 straipsnyje keliamus reikalavimus, t.y. pripažintas nauju ir turinčiu individualių savybių.

Apibendrinant pažymėtina, kad gaminio sudedamosios dalies dizaino registracija gali būti pripažinta negaliojančia esant bent vienai iš nurodytų sąlygų: *pirma*, sudedamoji dalis nėra matoma gaminį įprastai naudojant, *antra*, matomos sudedamosios dalies savybės neatitinka naujumo ir individualių savybių reikalavimų. Šiuo atveju, be pagrindinio dizaino teisinės apsaugos objektams keliamo naujumo ir individualių savybių reikalavimo, sudedamosios dalies dizainui kumuliatyviai yra keliamas ir matomumo reikalavimas. Kadangi sudedamąja dalimi gali būti ir vidinė sudėtinio gaminio dalis, jos savybės bent tam tikrą laiką turi būti matomos sudėtinį gaminį įprastai naudojančiam galutiniam vartotojui. Įprastu naudojimu laikomas įprastu būdu ir įprastam kontekste vykdomas sudėtinio gaminio naudojimas, išskyrus techninę priežiūrą, apžiūrą ir taisymą. Galutiniu naudotoju nėra laikomas pardavėjas, gamintojas ar tą gaminį taisantis meistras. Kadangi doktrinoje nėra aiškaus sudedamosios dalies koncepcijos išaiškinimo, praktikoje pasitaiko skirtingų šios sąvokos interpretavimo atvejų.

2.2.3. Gaminio vaizdo savybes lemia tik jo techninė funkcija

Dizaino registracija pripažįstama negaliojančia, jeigu gaminio vaizdo savybes lemia tik jo techninė funkcija²⁰³. Pagrindinis tikslas, kurio siekiama šia funkcinio dizaino išimtimi yra, kad dizaino apsaugos suteikimas vien techninės funkcijos nulemtoms savybėms nevaržytų technologinio naujoviškumo²⁰⁴. Todėl, nors ir nedraudžiama dizainui tokių savybių turėti, tačiau šiose savybėse *teisė į dizainą negalios*²⁰⁵. Vadinasi, jeigu gaminio vaizdas pasižymi techninės funkcijos nulemtomis savybėmis, asmuo neįgis išimtinių teisių į jas pagal dizaino įstatymus ir tretieji asmenys nepažeis jo teisių panaudodami šias savybes savo gaminių dizainuose. Jeigu gaminio vaizdą lemia vien tik jo funkcija, toks vaizdas nelaikytinas dizainerio kūrybos rezultatu ir tokiam gaminiu saugoti turi būti taikomas išradimų teisinės apsaugos režimas²⁰⁶. Dizaino teisinę apsaugą reglamentuojantys įstatymai nepateikia sąvokos *techninis* išaiškinimo – tai viena

²⁰³ Dizaino įstatymo 10 str. 1 d. 7 p., Dizaino direktyvos 7 str. 1 d., Dizaino reglamento 8 str. 1 d.

²⁰⁴ Dizaino direktyvos preambulės 14 p.

²⁰⁵ Dizaino direktyvos 7 str.

²⁰⁶ Birštonas, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 278.

pagrindinių koncepcijų patentų srityje. Todėl techninės funkcijos išimtimi yra siekiama trijų susijusių tikslų: *pirma*, šių savybių apsaugą Dizaino direktyva palieka patentų sričiai ir siekia užkirsti kelią įgyti apsaugą techniniams sprendimams, apeinant patentų įstatymuose keliamus griežtus reikalavimus; *antra*, netaikant dizaino apsaugos šioms savybėms užtikrinama konkurencijos funkcinuose gaminiuose galimybė, leidžianti skirtingiems asmenims panaudoti tas savybes savo gaminių dizainuose; *trečia*, išimtis pripažįsta, kad tokioje situacijoje, kur formą lemia tik funkcija (angl. *form follows function*), dizaineris neturi kūrybinės laisvės ir neįveda jokių pastangų kurdamas dizainą, todėl negali įgyti ir teisių į jį. Jeigu asmuo vis dėlto įnešė tam tikrą indėlį kurdamas techninę (funkcinę) formą, tada toks asmuo yra ne dizaineris, o išradėjas²⁰⁷.

Įstatymai nepateikia išaiškinimo, kokios gaminio vaizdo savybės turėtų būti laikomos atliekančiomis *tik techninę funkciją*, t.y. kokia yra šios funkcionalumo išimties apimtis. Doktrinoje sutinkamos dvi kontraversiškos šį klausimą aiškinančios teorijos. *Pirmosios*, taip vadinamos *formų įvairovės* (angl. *multiplicity-of-forms*) teorijos pasekėjai teigia, kad techninės funkcijos išimtis turėtų būti taikoma tik tada, kai gaminio vaizdo savybės, t.y. jo forma yra vienintelė, kurią turėdamas gaminys gali atlikti savo funkciją. Tokio požiūrio laikosi ir Komisija, Žaliojoje knygoje pažymėdama, kad jeigu techninė funkcija gali būti pasiekta esant vienai konkrečiai formai, dizainas negali būti saugomas, tačiau jeigu tai funkcijai įgyvendinti egzistuoja ir kitokios formos, funkcinė išimtis neturėtų būti taikoma²⁰⁸. Analogišką požiūrį byloje *Philips v. Remington* pateiktoje išvadoje išsakė ir Generalinis Advokatas *Colomer D.R.*, kurio nuomone, taikant funkcionalumo išimtį dizainui, reikalaujama aukšto funkcionalumo lygio. Forma turi būti ne tik *būtina* techniniam rezultatui gauti – ji turi būti *esminė*, t.y. nulemta funkcijos (angl. *form follows function*). Tai reiškia, kad funkcinis dizainas gali būti saugomas tik tuo atveju, jeigu ta pati techninė funkcija gali būti pasiekta naudojant ir kitas gaminio formas²⁰⁹. Problema su kuria susiduria siūlomas funkcionalumo išimties aiškinimas yra ta, kad juo vadovaujantis ši išimtis tampa faktiškai beprasmė ir sunkiai pritaikoma. Yra vos keletas objektų, kurie gali įgyvendinti savo funkciją turėdami tik vienintelę formą²¹⁰. Be to, Jungtinės Karalystės mokslininkų *Cornish W. ir Llewelyn D.* nuomone, šio požiūrio taikymo pavojingumas yra ir tame, kad tais atvejais, kai gaminio techninė funkcija gali būti pasiekta esant vos kelioms gaminio vaizdo alternatyvoms,

²⁰⁷ Bently, L.; Sherman, B. *Intellectual Property Law*, 2nd edition. New York: Oxford university press, 2004, p.618.

²⁰⁸ Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design. Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991, para. 5.4.6.2.

²⁰⁹ Generalinio Advokato Colomer R. J. 2001 m. sausio 23 d. išvada byloje *Koninklijke Philips Electronics NV v. Remington Consumer Products Ltd* Nr. C-299/99, para. 34.

²¹⁰ Pavyzdžiui, palyginus paprastus, kasdieninius daiktus, tokius, kaip peiliai, šakutės, šaukštai, lėkštės, galima nesunkiai įsitikinti, kad įprastos funkcijos vykdomos naudojant įvairių formų gaminius [MacQueen, H.; Waelde, Ch.; Laurie, G. *Contemporary Intellectual Property: Law and Policy*. Oxford: Oxford University Press, 2008, para. 8.54].

dizaineriui tereikia atlikti kelias dizaino registracijas ir jis įgis monopolines teises į praktinį šios techninės idėjos įgyvendinimą, apeidamas griežtus patentams keliamus reikalavimus²¹¹. Todėl *antroji* teorija, funkcionalumo išimtį aiškina plačiau ir šio požiūrio pasekėjų nuomone gaminio vaizdo savybės turi būti laikomos atliekančiomis *tik techninę funkciją* tuomet, jeigu dizainas yra sukurtas vadovaujantis tik techniniais sumetimais. Ar šią funkciją gali atlikti ir kitokios formos gaminiai, nėra svarbu. Tokiu atveju, dizainas gali būti saugomas, jeigu gaminio vaizdas turi bent vieną savybę, kuri nėra sąlygota techninės funkcijos. Šio požiūrio privalumas yra tas, kad skirtingai nuo pirmojo požiūrio, funkcionalumo išimtis tampa veiksmingesnė ir lengviau pritaikoma²¹². Antrasis požiūris buvo suformuotas dar 1971 metais Didžiosios Britanijos Lordų Rūmų, byloje *Amp v Utilux* dėl laidų sukabinimui skalbimo mašinose naudojamo gnybto dizaino²¹³. Lordų Rūmų nuomone, jeigu gaminio forma yra skirta ne tam, kad patrauktų akį²¹⁴, o tik tam, kad gaminys atliktų savo funkciją, jos dizainas negali būti saugomas. Tai, kad egzistuoja alternatyvios to paties gaminio formos esmės nekeičia, nes jeigu kiekviena iš tų formų yra sąlygota tik techninės funkcijos, nei vienos iš jų dizainas negali būti saugomas²¹⁵. Tačiau, suderinus nacionalinius teisės aktus su ES teisine sistema bei Komisijai išreiškus pritarimą *formų įvairovės* teorijai, Jungtinės Karalystės Apeliacinis Teismas išsakė nuomonę, kad byloje *Amp v Utilux* pateiktas šios sąvokos interpretavimas grindžiamas sena įstatymine techninės funkcijos sąvoka, kuri nėra analogiška pateikiamai Dizaino reglamento 8 straipsnio 1 dalyje, todėl atsižvelgiant į ES teisę bei Generalinio Advokato *Colomer D.R.* pateiktą išvadą, nėra pagrindo abejoti, kad aiškinant *tik techninės funkcijos* sąvoką reikalinga laikytis *formų įvairovės* teorijos²¹⁶. Tokio požiūrio į funkcionalumo išimtį laikėsi ir VRDT, kol 2009 metais VRDT Apeliacinė Taryba pakeitė nusistovėjusią praktiką, nusprenddama, kad *formų įvairovės* teorija pasižymi dideliais trūkumais ir iškreipia šios nuostatos esmę, todėl ja vadovaujantis Dizaino reglamento 8 straipsnio 1 punktas gali būti pritaikytas tik išimtiniais atvejais. Geras dizainas apima du pagrindinius elementus: gaminys turi atlikti savo funkciją ir, tuo pačiu, patraukti vartotojo akį savo išvaizda. Dizaino apsauga gali būti suteikiama gaminiams, kurių vaizdą didžiąja dalimi, bet ne išimtinai, apsprendžia techninės savybės. Pagal Dizaino reglamento 8 straipsnio 1 punktą negalioja toks Bendrijos dizainas, kurio savybes *lemia tik jo techninė*

²¹¹ Cornish, W.; Llewelyn, D. *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied rights*. Sixth Edition. London: Sweet & Maxwell, 2007, para. 15-19.

²¹² Bently, L.; Sherman, B. *Intellectual Property Law*, 2nd edition. New York: Oxford university press, 2004, p.618.

²¹³ Šis T formos gnybto dizainas buvo sukurtas specialiai naujoms skalbimo mašinoms ir, kadangi skyrėsi nuo ankstesnių tokio paties gaminio dizainų, buvo pateiktas registruoti siekiant įgyti apsaugą į jį. Tačiau Lordų Rūmų nuomone toks dizainas yra negaliojantis, kadangi visos gnybto savybės sąlygotos tik gnybto funkcijos – sujungti laidus. Gnybto dizainas skirtas tik konkrečiam darbui atlikti ir jame nėra nieko papildomo, kas galėtų būti laikoma pagrąžinimu, t.y. dizainerio kūrybos rezultatu.

²¹⁴ T.y. atitiktų tuo metu Jungtinės Karalystės teisinėje sistemoje egzistavusį dizaino patrauklumo akiai reikalavimą.

²¹⁵ *AMP Inc v Utilux Pty Ltd*, House of Lords (UK) [1971] F.S.R. 572 (1971-10-27).

²¹⁶ *Landor & Hawa International Ltd. v Azure Designs Ltd.*, Court of Appeal (UK) [2006] EWCA Civ 1285 (2006-07-28), para 37, 39.

funkcija. Apeliacinės Tarybos nuomone ši nuostata savaime nereiškia, kad šios gaminio išvaizdos savybės turi būti vienintelės galimos, kad gaminys atliktų savo funkciją. Priešingai, tai reiškia, kad poreikis įgyvendinti gaminio techninę funkciją buvo svarbiausias veiksnys²¹⁷ pasirenkant būtent tokias gaminio išvaizdos savybes²¹⁸. Tam, kad pripažinti dizainą sąlygojamu tik techninės funkcijos nėra būtina nustatinėti *dizainerio ketinimus* kuriant šį dizainą. Vertinimas atliekamas protingo stebėtojo požiūriu, kuris žiūri į dizainą ir užduoda sau klausimą ar kas nors dar, išskyrus grynai funkcinis sumetimus buvo svarbu pasirenkant šią specifinę savybę²¹⁹. Šiuo Apeliacinės Tarybos sprendimu VRDT praktikoje buvo atsisakyta anksčiau taikytos *formų įvairovės* teorijos aiškinant techninės funkcijos sąlygojamo dizaino sąvoką. Be to, ši VRDT Apeliacinės Tarybos pateiktą Dizaino reglamento 8 straipsnio 1 dalies išaiškinimą pripažino ir Jungtinės Karalystės Aukštesnysis teismas byloje *Dyson Limited* pareikšdamas, kad toks minėtos Dizaino reglamento nuostatos interpretavimas labiau pagrįstas nei tas, kurį yra pateikęs Jungtinės Karalystės Apeliacinis Teismas²²⁰.

Apibendrinant pažymėtina, kad kadangi ETT nėra pateikęs išaiškinimo dėl techninės funkcijos išimties taikymo, doktrinoje nėra vieningos koncepcijos, koks dizainas turėtų būti laikomas sąlygojamu tik techninės funkcijos. Priklausomai nuo to, kurios iš dviejų šios išimties taikymo teorijų laikomasi, egzistuoja galimybė, kad skirtingose šalyse funkcinio dizaino apsaugai sudaromos skirtingos sąlygos. Nors Komisija Žalioje knygoje pritarė pirmajai teorijai, kaip dažniau pasitaikančiai ES šalių teisinėse sistemose, tačiau pastaruoju metu doktrinoje labiau linkstama prie antrosios teorijos, kaip labiau atspindinčios šio reikalavimo, arba, tiksliau, išimties iš dizaino teisinės apsaugos, esmę.

2.2.4. Mechaninių sujungiamųjų dalių dizainas

Dizaino registracija pripažįstama negaliojančia, kai gaminio vaizdo savybes lemia tik tai, kad gaminys turi būti atkurtas būtinai tikslios formos ir tikslų matmenų tik dėl to, kad tas gaminys, kuriam dizainas pritaikytas ar panaudotas, galėtų būti mechaniškai sujungtas su kitu gaminiu arba prie jo, aplink jį ar į jį įdėtas taip, kad kiekvienas gaminys galėtų atlikti savo

²¹⁷ Dizaino direktyvos 7 str. 1 d. ir Dizaino reglamento 8 str. 1 d. atsisakoma suteikti apsaugą tokio tipo dizainams ne todėl, kad jie neturi estetiškos vertės, bet todėl, kad kuriant šio gaminio dizainą buvo vadovaujama ne kūrybiniais sumetimais, bet būtinybe sukurti dizainą gaminiui, kuris geriausiu įmanomu būdu atliktų savo funkciją. Niekam nerūpi kaip toks gaminys atrodo, ar jis kuo nors skiriasi nuo kitų gaminių, kadangi vienintelis reikšmingas dalykas šiuo atveju – kad gaminys tinkamai atliktų savo funkciją. Kiekviena esminė tokio dizaino savybė buvo pasirinkta tik tam, kad pasiekti kuo geresnes technines eksploatacines savybes. Todėl šios savybės yra nulemtos tik gaminio techninės funkcijos ir toks dizainas negali būti saugomas Dizaino reglamento prasme [Case R 690/2007-3, *Lindner Recyclingtech GmbH v. Franssons Verkstäder AB*, 22 October 2009, Third Board of Appeal, para 42].

²¹⁸ Case R 690/2007-3, *Lindner Recyclingtech GmbH v. Franssons Verkstäder AB*, 22 October 2009, Third Board of Appeal, para 30, 32, 33.

²¹⁹ *Ibid.*, para 36.

²²⁰ *Dyson Limited v. Vax Limited*, High Court of Justice (UK) [2010] EWHC 1923 (Pat)(2010-07-29), para 31.

funkciją²²¹. Šia išimtimi siekiama, kad dizaino apsaugos išplėtimas mechaninių sujungiamųjų dalių dizainui nekliudytų skirtingos gamybos gaminius keisti vienus kitais²²². Ši mechaninių sujungiamųjų dalių dizaino apsaugos išimtis yra susijusi tiek su gaminio technine funkcija, tiek su sudėtinių gaminių sudedamųjų dalių, skirtų pastariesiems taisyti, teisinės apsaugos problema. Mechaninių sujungimų išimties priežastis, manytina, yra ta, kad į dizaino sąvoka įtraukus gaminio dalies dizainą, būtų išvengta galimybės įgyti apsaugą mechaninėms savybėms, kurių pagalba dalys gali būti sujungtos tarpusavyje, kadangi tokia apsauga konkretaus gaminio dizaino savininkui leistų užkirsti kelią konkurencijai antrinėje rinkoje²²³. Kitaip sakant, negali būti saugomos tos gaminio, kuris yra didesnio sudėtinio gaminio sudedamoji dalis, savybės, kurios yra reikalingos tik tam, kad šis gaminys galėtų būti mechaniškai²²⁴ sujungtas su sudėtinio gaminiu. Remiantis šia taisykle apsauga negali būti suteikta tik jungiamosioms gaminio dalims – kitos gaminio dalys gali būti saugomos, jeigu jos atitinka nustatytus apsaugos reikalavimus²²⁵. Tai yra, taip vadinama, *must fit* išimtis, kurią Komisija perkėlė į ES dizaino teisę iš Jungtinės Karalystės teisinės sistemos. Pažymėtina, kad pirminiame Dizaino reglamento variante buvo naudojama frazė *sumontuotas ar sujungtas* (angl. *assembled or connected*), tačiau žodis *sumontuotas* Europos Parlamento siūlymu buvo išbrauktas. Tuo norėta patikslinti, kad dizaino apsauga nėra suteikiama tik jungiamųjų savybių²²⁶, o ne visos sudedamosios dalies dizainui²²⁷. Kai tuo tarpu sudėtinio gaminio sudedamajai daliai keliami reikalavimai neleidžia suteikti apsaugos visos sudedamosios dalies dizainui, jeigu ji nėra nors ir ne pastoviai, bet matoma, tą gaminį įprastai naudojant. Pagrindinis *mechaninių sujungiamųjų dalių ir sudėtinio gaminio sudedamosios dalies* taisyklių objektas yra atsarginės dalys ar jų keitimas – t.y. tokios sudėtinio gaminio dalys, kurios gali būti pakeistos, kadangi išsieikvojo (pvz. šviestuvo ar automobilio žibintų lemputė), joms reikalingas remontas (pvz. išmetamajame vamzdyje atsirado skylė), ar gaminio savininkas sugalvojo tokiu būdu išreikšti savo fantaziją (pvz. pakeisdamas automobilio

²²¹ Dizaino įstatymo 10 str. 1 d. 8 p., Dizaino direktyvos 7 str. 2 d., Dizaino reglamento 8 str. 2 d.

²²² Dizaino direktyvos preambulės 14 p.

²²³ Bently, L.; Sherman, B. *Intellectual Property Law*, 2nd edition. New York: Oxford university press, 2004, p.620.

²²⁴ Nuoroda *mechaniškai* leidžia daryti prielaidą, kad ši teisės norma nėra taikoma kitokiems nei mechaniniai (pvz. elektriniams) sujungimams.

²²⁵ MacQueen, H.; Waelde, Ch.; Laurie, G. *Contemporary Intellectual Property: Law and Policy*. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 283.

²²⁶ Grįžtant prie anksčiau minėto automobilio išmetamojo vamzdžio pavyzdžio – tai yra būtent tokia automobilio dalis, kuri turi būti konkrečios tam modeliui tinkančios formos ar matmenų, kad galėtų būti su juo mechaniškai sujungta arba prie jo, aplink jį ar į jį įdėta taip, kad tiek automobilis, tiek ir pats išmetamasis vamzdis galėtų atlikti savo funkciją. Kumuliatyviai taikant šią ir sudėtinio gaminio sudedamosios dalies taisyklės akivaizdu, kad išmetamajam vamzdžiui apsauga gali būti nesuteikta tiek kaip sudėtinio gaminio sudedamajai daliai, kuri nėra matoma gaminį įprastai naudojant, tiek kaip mechaniniam sujungimui. Kita vertus išmetamasis vamzdis į mechaninių sujungimų išimtį patenka tik tokia apimtimi, kiek dizaino savybės yra reikalingos, būtent, jo sujungimui su automobiliu. Tai reiškia, kad didžiajai daliai gaminio paliekama galimybė įgyti apsaugą dizaino registracijos keliu [MacQueen, H.; Waelde, Ch.; Laurie, G. *Contemporary Intellectual Property: Law and Policy*. Oxford: Oxford University Press, 2008, para 8.67, 8.68].

²²⁷ Musker, D.C. *Community Design Law: Principles and Practice*, London: Sweet & Maxwell, 2002, p. 50.

vairą sportinio automobilio vairu)²²⁸. Kadangi šios dalys yra naudojamos tik sujungtos su sudėtinu gaminiu, be to, kadangi automobilis yra gana brangi ir ilgalaikio vartojimo prekė, kuri pati nėra keičiama, o keičiamos arba remontuojamos susidėvėjusios ar sugedusios jo dalys, vargu ar teisinga būtų leisti šią atsarginių dalių rinką kontroliuoti sudėtinio gaminio gamintojui, paliekant galimybę vartotojams atsargines dalis sudėtinio gaminio remontui įsigyti tik iš jo, ir apribojant alternatyvas įsigyti šias dalis iš kito šaltinio už mažesnę kainą.

VRDT praktika šiuo klausimu nėra gausi, todėl faktiškai, nepateikia jokio aiškinimo dėl šios išimties taikymo. Šiai dienai išaiškinimo šiuo klausimu nėra pateikęs ir ETT.

Kitas diskusijų apie atsargines dalis aspektas – tai matomos sudėtinio gaminio sudedamosios dalys, kurios yra naudojamos sudėtinio gaminio pirminei išvaizdai atkurti (taip vadinama *must match* išimtis). Skirtingai nuo pirmosios mechaninių jungiamųjų dalių (*must fit*) išimties, kuri buvo įtraukta į Dizaino direktyvą ir tuo pačiu, perkelta į nacionalinę teisę, Dizaino direktyvos priėmimo metu nepasisekė surasti kompromiso dėl šių atsarginių dalių rinkos liberalizavimo. Todėl Dizaino direktyvoje buvo numatyta pereinamojo laikotarpio nuostata teigianti, kad kol pagal 18 straipsnio nuostatas nebus Komisijos siūlymu priimtos šios Direktyvos pataisos, valstybės narės taiko galiojančiomis esamas teisinis nuostatas, reglamentuojančias sudedamosios dalies, naudojamos sudėtiniam gaminiui taisyti, kad būtų atkurta jo pirminė išvaizda, dizaino naudojimą, ir tas nuostatas keičia tik siekdamas liberalizuoti tokių dalių rinką²²⁹. Dizaino direktyvos 18 straipsnyje²³⁰ bei preambulės 19 punkte Komisija buvo įpareigota praėjus trejiems metams nuo įgyvendinimo datos pateikti šios nuostatos padarinių Bendrijos pramonei, vartotojams, konkurencijai ir vidaus rinkos veikimui tyrimo išvadas bei ne vėliau kaip praėjus metams nuo šių išvadų pateikimo pateikti Direktyvos pataisas, reikalingas baigti kurti sudėtinų gaminių sudedamųjų dalių vidaus rinką.

2004 m. rugsėjo 14 d. Komisija pateikė Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos, iš dalies keičiančios Direktyvą 98/71/EB dėl teisinės dizaino apsaugos, pasiūlymą. Įvertinusi atsarginių dalių kainas valstybėse narėse, kuriose jų dizainas saugomas, ir kainas valstybėse narėse, kur jis nesaugomas, Komisija aiškinamajame memorandume nurodė, kad kainos yra gerokai aukštesnės valstybėse narėse, kuriose taikoma dizaino apsauga ir išsamiam poveikio įvertinime pateikti tyrimo rezultatai patvirtina išvadą, kad rinkos yra sistemiškai iškraipomos ir

---

²²⁸ MacQueen, H.; Waelde, Ch.; Laurie, G. *Contemporary Intellectual Property: Law and Policy*. Oxford: Oxford University Press, 2008, para 8.70.

²²⁹ Dizaino direktyvos 14 str.

²³⁰ Dizaino Direktyvos 18 str.: praėjus trejiems metams nuo 19 straipsnyje nurodytos įgyvendinimo datos, Komisija pateikia šios direktyvos padarinių Bendrijos pramonei, konkrečiai sudėtinų gaminių ir sudedamųjų dalių gamintojams, vartotojams, konkurencijai ir vidaus rinkai tyrimo išvadas. Ne vėliau kaip po metų komisija siūlo Europos Parlamentui ir Tarybai šios direktyvos pataisas, reikalingas baigti kurti sudėtinų gaminių sudedamųjų dalių vidaus rinką, ir kitas, jos manymu, reikalingas pataisas, pasitarusi su didžiausią poveikį patiriančioms šalimis.

atsiranda prekybos kliūtys²³¹. Komisijos pateiktoje išvadoje nurodoma, kad pagrindinis dizaino apsaugos tikslas yra suteikti išimtinės teises į gaminio išvaizdą, o ne monopolines teises į patį gaminį. Tačiau sudėtinio gaminio išvaizdos atstatymui naudojamų atsarginių dalių, kurioms praktiškai nėra kitos alternatyvos, dizaino apsauga sudarytų sąlygas gaminio monopolijai. Dizaino apsauga turėtų sudaryti sąlygas susigražinti investicijas ir per konkurenciją skatinti naujoves; šį tikslą padėtų pasiekti naujų gaminių gamyba. Jeigu trečiosioms šalims būtų leista gaminti ir platinti atsargines dalis, konkurencija išliktų. Jeigu dizaino apsauga būtų pritaikyta atsarginėms dalims, trečiosios šalys pažeistų šias teises, konkurencija būtų panaikinta, o dizaino teisių turėtojas *de facto* gautų monopolines teises į gaminį. Todėl, siekiant liberalizuoti antrinę atsarginių dalių rinką, Komisija pasiūlė Dizaino direktyvos 14 straipsnį pakeisti taip: *dizaino teisinė apsauga netaikoma dizainui, kuris yra sudėtinio gaminio sudedamąja dalimi, naudojama, kaip apibrėžta šios direktyvos 12 straipsnio 1 dalyje, to sudėtinio gaminio taisymo tikslais, siekiant atkurti pirminę jo išvaizdą. Valstybės narės užtikrina, kad vartotojai būtų tinkamai informuoti apie atsarginių dalių kilmę ir kad rinkdamiesi konkuruojančias atsargines dalis turėtų apie jas informacijos*. Tuo siūloma numatyti sudėtinio gaminio sudedamųjų dalių dizaino teisinės apsaugos išimtį, kuri leistų be sudėtinio gaminio dizaino savininko leidimo gaminti sudėtinių gaminių sudedamąsias dalis, skirtas sudėtiniam gaminiui taisyti, t.y. atkurti jo pirminę išvaizdą. Tokiu būdu sudėtinių gaminių ir jų sudedamųjų dalių dizainas būtų ir toliau saugomas, tačiau būtų liberalizuota vadinamoji antrinė šių gaminių rinką. Komisijos pasiūlymo iki šiol priimti nepavyko, todėl šioje srityje teisinis reguliavimas valstybėse narėse vis dar skiriasi²³². Nors Lietuva pritarė Komisijos siūlymui dėl Dizaino direktyvos keitimo, tačiau Dizaino įstatyme ši išimtis nėra numatyta.

Dizaino 10 straipsnio 3 punktą nurodo, kad šio straipsnio 1 dalies 8 punkto nuostatos netaikomos, jeigu dizainas skirtas tam, kad į sudėtinę sistemą būtų galima daug kartų sumontuoti ar sujungti vienas kitą pakeičiančius gaminius. Šios išimties pagrindas nurodomas Dizaino direktyvos preambulės 15 punkte – kadangi agreguotų gaminių mechaninės sujungiamosios detalės vis dėlto gali būti svarbus agreguotų gaminių naujoviškumo elementas bei rinkodaros atžvilgiu didelis turtas ir dėl to joms turėtų būti taikoma apsauga. Tai yra taip vadinama LEGO

---

²³¹ Komisija pažymėjo, kad perkėlus Direktyvą į šalių narių nacionalinę teisę padėtis dėl atsarginių dalių dizaino apsaugos yra tokia: 16 valstybių (tame tarpe ir Lietuva) vis dar veiksmingai taiko dizaino apsaugą atsarginėms dalims, 9 valstybės (tame tarpe Latvija) yra numačiusios straipsnį dėl remonto, kuris leidžia saugoti naujų gaminių dizainą, bet palieka galimybę remonto ar keitimo darbams antrinėje rinkoje naudoti kitas atsargines dalis, viena šalis, t.y. Graikija yra numačiusi straipsnį dėl remonto, taip pat 5 metų apsaugos laikotarpį bei tinkamą ir priimtina atlygį, kas liečia Bendrijos dizainą – remiantis Dizaino reglamento 110 straipsnio 1 dalimi Bendrijos dizaino režimas atsarginėms dalims nėra taikomas.

²³² Birštonas, R., et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 727.

išimtis. *Bently L.* ir *Sherman B.* nuomone, ši išimtis yra Danijos vyriausybės lobizmo padarinys, siekiant, kad LEGO kaladėlių pagrindinės savybės išliktų saugomos²³³.

Apibendrinant pažymėtina, kad vien techninės funkcijos sąlygojamas dizainas bei nematomos sudėtinio gaminio sudedamosios dalies dizainas yra ne vienintelės išimtys, kurioms nėra taikomas dizaino teisinis režimas. Mechaninių sujungiamųjų dalių dizaino išimtis yra glaudžiai susijusi su minėtomis išimtimis, kadangi dizaino forma, sąlygota vien to, kad gaminys galėtų būti mechaniškai sujungtas su kitu gaminiu yra viena iš techninės funkcijos sąlygojamo dizaino rūšių, o pati jungiamosios dalies paskirtis būti mechaniškai sujungtai parodo, kad tai yra sudėtinio gaminio sudedamosios dalies jungiamasis elementas. Kitos Komisijos siūlomos (taip vadinamos *must mach* išimties) dėl dizaino teisinės apsaugos netaikymo sudėtinio gaminio sudedamajai daliai, kuri naudojama to sudėtinio gaminio taisymo tikslais, siekiant atkurti jo pirminę išvaizdą, įdiegimas į ES dizaino teisinės apsaugos sistemą eilę metų susiduria su kliūtimis. Todėl šiuo klausimu ES nėra nei vieningos nuomonės, nei vieningos praktikos, nei vieningai funkcionuojančios bendros rinkos.

2.2.5. Dizainas registruotas asmens, neturinčio teisių į šį dizainą vardu

Dizaino registracija pripažįstama negaliojančia, kai dizainas registruotas asmens, neturinčio teisių į šį dizainą, vardu²³⁴. Šiuo atveju teisę prašyti dizaino registraciją pripažinti negaliojančiu turi tą teisę į dizainą turintis asmuo²³⁵. Toks prašymas, gali būti paduotas pareiškiant protestą VPB Apeliaciniam skyriui arba tiesiogiai Vilniaus apygardos teismui²³⁶. Dizaino direktyvoje nėra nurodoma, kokie asmenys laikytini teisės į dizainą subjektais. Kadangi Dizaino direktyvos preambulės 6 punkte konstatuojama, kad valstybės narės turėtų išlikti laisvos įtvirtindamos procedūrų nuostatas, reglamentuojančias teisių į dizainą registraciją bei 11 straipsnio 3 dalyje nurodoma, jog šiuo motyvu gali remtis tik asmuo, galintis reikalauti teisės į dizainą pagal atitinkamos valstybės narės teisę, akivaizdu, kad teisės į dizainą subjektų nustatymo klausimas paliekamas nacionalinei teisei.

Dizaineris, sukūręs dizainą, įgyja asmenines neturtines teises ir teisę registruoti dizainą savo vardu. Teisė registruoti dizainą gali būti paveldėta arba perduota tretiesiems asmenims – teisių perėmėjams²³⁷. Asmuo, kurio vardu įregistruotas dizainas, įgyja į tą dizainą išimtinę

²³³ Bently, L.; Sherman, B. *Intellectual Property Law*, 2nd edition. New York: Oxford university press, 2004, p. 621.

²³⁴ Dizaino įstatymo 10 str. 1 d. 2 p., Dizaino direktyvos 11 str. 1 d. (c) p., Dizaino reglamento 25 str. 1 d. (c) p.

²³⁵ Dizaino įstatymo 44 str. 1 d. 2 p.

²³⁶ Dizaino įstatymo 23 str., 43 str. ir 46 str.

²³⁷ Dizaino įstatymo 12 str. 1 d.

teisę²³⁸. Dizaino įstatymas įtvirtina baigtinių išimtinių teisių į dizainą subjektų sąrašą, kurį sudaro: dizaineris, dizainerio teisių perėmėjas, darbdavys ar užsakovas, jeigu dizainas yra tarnybinis²³⁹ ir sutartyje nenustatyta kitaip²⁴⁰. Jeigu asmuo, nesantis vienu iš įvardintų išimtinių teisių į dizainą subjektu, pateikia paraišką įregistruoti dizainą arba įregistruoja tokį dizainą savo vardu, dizaineris arba jo teisių perėmėjas turi teisę reikalauti, kad paraiška dizainui įregistruoti ar dizainas būtų perregistruotas jo vardu²⁴¹. Bendrai dizainą sukūrę keli dizaineriai laikomi dizaino bendraautoriais ir turi lygias teises į dizainą. Dizaineriu nelaikomas asmuo, suteikęs tik materialinę, techninę ar organizacinę pagalbą kuriant dizainą²⁴². Jeigu keli dizaineriai tokį pat dizainą sukūrė visiškai atskirai, teisė į dizainą priklauso tam dizaineriui, kuris pirmas padavė paraišką dizainą registruoti²⁴³, t.y. laikomasi *pirmas laike – pirmas teisėje* principo. Dizaino reglamentas pretenzijoms dėl teisių į Bendrijos dizainą pareikšti nustato trejų metų naikinamąjį terminą, t.y. teisinę procedūrą draudžiama pradėti praėjus trejiems metams nuo registruotojo Bendrijos dizaino paskelbimo dienos²⁴⁴. Tokiu būdu, jeigu teisėtas dizaino savininkas nepastebėjo savo teisių pažeidimo, praėjus nustatytam trejų metų terminui, jis jau negali apsisaugoti nuo neteisėto (nors ir sąžiningai veikiančio) dizaino savininko. Į šį klausimą reikėtų atkreipti dėmesį ir tuomet, kai paraiška dizainui registruoti yra paduodama asmens, kuris nėra tikrasis savininkas net ir esant teisėto savininko sutikimui, kadangi praėjus trejiems metams teisėtam dizaino savininkui gali kilti sunkumų susigrąžinti savo teises, jeigu santykiai tarp jo ir dizainą įregistravusio asmens pablogėtų²⁴⁵. Nustatytas trejų metų naikinamasis terminas teisėtam dizaino savininkui apginti savo teises turi reikšmės tik tuomet, kai kitas asmuo dizaino savininku tapo sąžiningai veikdamas ir nėra taikomas, kai asmuo įregistruodamas dizainą veikė nesąžiningai. Be to, pagal Dizaino reglamentą būtina šio dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindo taikymo VRDT sąlyga yra teismo sprendimas, kad dabartinis savininkas neturi teisės į Bendrijos dizainą²⁴⁶ pagal Dizaino reglamento 14 straipsnio²⁴⁷ nuostatas. Nesant

---

²³⁸ Dizaino įstatymo 12 str. 2 d.

²³⁹ Dizainas laikomas tarnybiniu, esant bent vienai iš trijų Dizaino įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje nurodytų sąlygų: 1) sukurtas vykdant darbo sutartį, kuri numato dizaino kūrimą, 2) sukurtas konkrečiu pavedimu (pagal užsakymą) pagal sutartį projektavimo, konstravimo, mokslinio tyrimo arba technologijų kūrimo metu, 3) sukurtas naudojantis sukauptą įmonės, įstaigos ar organizacijos patirtimi arba jos technologijomis ir įrengimais.

²⁴⁰ Dizaino įstatymo 12 str. 3 d.

²⁴¹ Dizaino įstatymo 12 str. 4 d.

²⁴² Dizaino įstatymo 12 str. 5 d.

²⁴³ Dizaino įstatymo 12 str. 6 d.

²⁴⁴ Dizaino reglamento 15 str.: 3. Teisinę procedūrą pagal šio straipsnio 1 ar 2 dalies nuostatas draudžiama pradėti praėjus trejiems metams nuo registruotojo Bendrijos dizaino paskelbimo arba nuo neregistruotojo Bendrijos dizaino atskleidimo dienos. Ši nuostata negalioja, jeigu teisių į bendrijos dizainą neturintis asmuo veikė nesąžiningai tuo metu, kai buvo teikiama paraiška įregistruoti dizainą, kai dizainas buvo atskleistas arba kai to asmens vardu buvo įregistruotas dizainas.

²⁴⁵ Musker, D.C. *Community Design Law: Principles and Practice*, London: Sweet & Maxwell, 2002, p. 115.

²⁴⁶ Dizaino reglamento 25 str.: 1. Bendrijos dizainas pripažįstamas negaliojančiu tik šiais atvejais: <...> c) teismui priėmus sprendimą, kad teisės savininkas neturi teisės į Bendrijos dizainą pagal 14 straipsnio nuostatas.

minėto teismo sprendimo, prašymai dėl dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia šiuo pagrindu VRDT Apeliacinėje Taryboje bei Panaikinių skyriuje yra atmetami kaip nepagrįsti. Dizaino įstatymas nenumato specialaus termino, kuris ribotų teisėto dizaino savininko galimybę ginti savo pažeistas teises remiantis šiuo pagrindu. Be to įstatyminėje šio pagrindo formuluotėje nėra apibrėžiama kieno jurisdikcijai priskirtinas teisės į dizainą pripažinimo klausimas. Kadangi VPB Apeliacinis skyrius, nagrinėdamas protestus, negali savarankiškai rinkti įrodymų dėl teisės pripažinimo, autorės nuomone, šis pripažinimo negaliojančia pagrindas turėtų būti aiškinamas sistemiškai karu su Dizaino įstatymo 47 straipsnio 1 dalies 1 punktu²⁴⁸. Tokiu būdu, VPB Apeliaciniame skyriuje dizaino registracija galėtų būti pripažįstama negaliojančia remiantis šiuo pagrindu tik esant teismo keliu pripažintoms suinteresuoto asmens neturtinėms teisėms į ginčijamą dizainą.

Apibendrinant galima teigti, kad Dizaino įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 2 punkto paskirtis – ginti teisę į dizainą turinčio asmens pažeistas teises tais atvejais, kai kitas asmuo įgijo šias teises sąžiningai ar nesąžiningai veikdamas. Manytina, kad būtina sąlyga taikant šį pagrindą VPB Apeliaciniame skyriuje turėtų būti teisės į dizainą pripažinimas teismo keliu. Kadangi VPB praktikoje šis pagrindas dar nebuvo taikytas, taip pat nėra ir ETT išaiškinimų šiuo klausimu, sunku vienareikšmiškai apibrėžti šios nuostatos praktinio pritaikymo mechanizmą.

2.2.6. Ankstesnių teisių pažeidimas

Dizaino registracija pripažįstama negaliojančia esant sekantiems ankstesnių intelektinės nuosavybės objektų savininkų teisių pažeidimo atvejams: 1) kai dizainui prieštarauja ankstesnis dizainas²⁴⁹, kuris buvo paskelbtas visuomenei po paraiškos padavimo datos (arba po prioriteto datos, jeigu prašoma prioriteto)²⁵⁰; 2) jeigu dizaino sudedamoji dalis yra įregistruotas ar

---

²⁴⁷ Dizaino reglamento 14 str.: 1. Teisė į Bendrijos dizainą priklauso dizaineriui arba jo teisių perėmėjui. 2. Jei dizainą kartu sukūrė du arba daugiau asmenų, jie kartu naudojami teise į Bendrijos dizainą. 3. Jeigu dizainą sukūrė darbuotojas, kuris vykdė savo funkcijas arba darbdavio nurodymus, teisė į Bendrijos dizainą priklauso darbdaviui, išskyrus atvejus, jeigu yra kitoks susitarimas arba jeigu nacionaliniai įstatymai nustato kitokią tvarką.

²⁴⁸ Dizaino įstatymo 47 str. nurodo, kad dizaino savininkas ar jo teisių perėmėjai, gindami jiems suteiktas teises, įstatymų nustatyta tvarka turi teisę kreiptis į teismą ir reikalauti: 1) pripažinti teises, 2) įpareigoti nutraukti neteisėtus veiksmus, 3) uždrausti atlikti veiksmus, dėl kurių gali būti realiai pažeistos teisės arba atsirasti žala, 4) atlyginti turtinę žalą, įskaitant negautas pajamas ir kitas turėtas išlaidas, 5) taikyti kitus šio Įstatymo ir kitų įstatymų nustatytus teisių gynimo būdus.

²⁴⁹ Dizaino įstatymo 10 str.: 2. Šio straipsnio 1 dalies 3 ir 4 punktuose nurodytas ankstesnis dizainas yra: 1) dizainas, kurio paraiškos padavimo Lietuvos Respublikoje data yra ankstesnė už šio straipsnio 1 dalyje nurodyto dizaino paraiškos padavimo datą; prirėikus atsižvelgiama į prašomą suteikti ar suteiktą prioritetą; 2) dizainas, kurio įregistravimo data pagal Ženevos aktą Lietuvos Respublikos atžvilgiu yra ankstesnė už šio straipsnio 1 dalyje nurodyto dizaino paraiškos padavimo datą, o kai prašoma prioriteto, – už suteikto prioriteto datą; 3) Bendrijos dizainas, kurio paraiškos padavimo data pagal Reglamentą dėl Bendrijos dizainų yra ankstesnė už šio straipsnio 1 dalyje nurodyto dizaino paraiškos padavimo datą, o kai prašoma prioriteto, – už prioriteto datą.

²⁵⁰ Dizaino įstatymo 10 str. 1 d. 3 p., Dizaino direktyvos 11 str. 1 d. (d) p., Dizaino reglamento 25 str. 1 d. (d) p.

pareikštas registruoti ankstesnis dizainas²⁵¹; 3) jeigu dizainui panaudotas kitam asmeniui priklausantis prekių ženklas ar juridinio asmens pavadinimas, negavus to asmens sutikimo²⁵²; 4) jeigu dizainui panaudotas autorių teisių saugomas kūrinys, negavus autorius ar jo teisių perėmėjo sutikimo²⁵³. Prašyti dizaino registraciją pripažinti negaliojančia nurodytais pagrindais turi šie asmenys²⁵⁴: 1) ankstesnio registruoto ar pareikšto registruoti dizaino savininkas²⁵⁵, 2) prekių ženklo, juridinio asmens pavadinimo ar kito juridinio asmens verslą skiriančio žymens savininkas²⁵⁶, 3) autorius ar jo teisių perėmėjas²⁵⁷.

Tam, kad būtų taikomas dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindas dėl prieštaravimo ankstesniam dizainui²⁵⁸, turi būti nustatyta dviejų aplinkybių visuma: *pirma*, suinteresuoto asmens, kurio teisės pažeidžiamos, dizainas turi būti pareikštas registruoti arba registruotas²⁵⁹ iki paraiškos vėlesniam dizainui registruoti padavimo datos ir *antra*, ankstesnis dizainas neturi būti publikuotas prieš vėlesnio dizaino paraiškos padavimo (ar prioriteto) datą. Nesant patenkintai antrajai sąlygai, vėlesnis dizainas būtų laikomas neturinčiu naujumo²⁶⁰. Kitaip sakant, jeigu ankstesnis dizainas būtų paskelbtas prieš paraiškos vėlesniam dizainui registruoti padavimo datą, toks ankstesnis dizainas būtų laikytinas vienu iš visuomenei prieinamų dizainų, į kuriuos atsižvelgiama vertinant vėlesnio dizaino naujumą ir individualias savybes.

Nei Dizaino direktyva, nei Dizaino reglamentas nepateikia *prieštaravimo*²⁶¹ sąvokos apibrėžimo. *PepsiCo Inc* byloje šią sąvoką bandė aiškinti VRDT Apeliacinė Taryba, vėliau toje pačioje byloje ją suformulavo ESBT ir tokiam šios sąvokos aiškinimui pritarė ETT. Apeliacinės Tarybos nuomone, konfliktas tarp dviejų dizainų yra tada, kai ankstesnis dizainas, jeigu jis būtų paskelbtas visuomenei iki vėlesnio dizaino paraiškos padavimo (ar prioriteto) datos, galėtų panaikinti vėlesnio dizaino individualias savybes²⁶². Šį aiškinimą išplėtojo ESBT, pažymėdamas, kad šis pagrindas turi būti aiškinamas sistemiškai kartu su Dizaino direktyvos 9 straipsniu,

²⁵¹ Dizaino įstatymo 10 str. 1 d. 4 p.

²⁵² Dizaino įstatymo 10 str. 1 d. 5 p., Dizaino direktyvos 11 str. 2 d. (a) p., Dizaino reglamento 25 str. 1 d. (e) p.

²⁵³ Dizaino įstatymo 10 str. 1 d. 6 p., Dizaino direktyvos 11 str. 2 d. (b) p., Dizaino reglamento 25 str. 1 d. (f) p.

²⁵⁴ Dizaino įstatymo 44 str. 1 d. 3, 4 ir 5 p.

²⁵⁵ Dizaino įstatymo 10 str. 1 d. 3 ir 4 p. nurodytais pagrindais.

²⁵⁶ Dizaino įstatymo 10 str. 1 d. 5 p. nurodytu pagrindu.

²⁵⁷ Dizaino įstatymo 10 str. 1 d. 6 p. nurodytu pagrindu.

²⁵⁸ Dizaino direktyvos 11 str. 1 d. (d) p. nurodoma, kad teisė į dizainą skelbiama negaliojančia, jeigu tam dizainui prieštarauja ankstesnis dizainas, kuris tapo prieinamas visuomenei po paraiškos padavimo datos arba, jei prašoma prioriteto, po prioriteto datos ir kuris nuo ankstesnės datos negu minėtoji data turi registruoto Bendrijos dizaino ar paraiškos dėl registruoto Bendrijos dizaino arba atitinkamos valstybės narės suteiktos teisės į dizainą ar paraiškos dėl tokios teisės teikiamą apsaugą.

²⁵⁹ Ankstesniu dizainu laikomas toks dizainas, kuris yra ankščiau už ginčijamą dizainą pareikštas registruoti arba įregistruotas VRDT, ES šalies narės patentų tarnyboje ar tarptautiniu keliu.

²⁶⁰ Musker, D.C. *The Design Directive*, The Chartered Institute of Patent Agents, p. 79 [žiūrėta 2012.02.04] <<http://www.jenkins.eu/downloads/the-design-directive-by-david-musker.pdf>>.

²⁶¹ *Angl.* if the design is in conflict with the prior design <...> [Dizaino direktyvos 11 str. 1 d. (d) p.].

²⁶² Case R 1001/2005-3, *PepsiCo Inc v Grupo Promer Mon-Graphic SA*, 2006-10-27, OHIM, Third Board of Appeal, para 14.

kuriuo remiantis dizainui teikiama apsauga taikoma bet kokiam dizainui, kuris informuotam vartotojui nesukelia skirtingo bendro įspūdžio, ir, vertinant šios apsaugos apimtį, reikia atsižvelgti į dizainerio laisvės mastą kuriant dizainą. Kadangi pagal Dizaino direktyvos 1 straipsnį dizainas yra *viso gaminio arba jo dalies vaizdas*, darytina išvada, kad *bendras įspūdis*, į kurį daroma nuoroda Direktyvoje, gali būti tik vaizdinis. Todėl Bendrijos dizainas laikytinas prieštaraujančiu ankstesniam dizainui, kai atsižvelgus į dizainerio laisvę kuriant minėtą Bendrijos dizainą, šis dizainas informuotam vartotojui nesukelia skirtingo bendro įspūdžio nei tas, kurį sukelia ankstesnis dizainas, kuriuo remiamasi. Toks aiškinimas yra vienintelis, galintis užtikrinti dizaino, kuris yra ankstesnis, savininko teisių apsaugą nuo bet kokio kenkimo minėtam dizainui koegzistuojančiu vėlesniu Bendrijos dizainu, kuris informuotam vartotojui sukelia tokį patį bendrą įspūdį²⁶³. Iš to seka, kad vertinimas ar ginčijamam dizainui prieštarauja ankstesnis dizainas atliekamas pagal tą patį principą, kaip vertinant dizaino individualias savybes. Skirtumas tik tas, kad jeigu individualių savybių vertinimo atveju lyginama su *bet kokiu kitu* dizainu, kuris buvo prieinamas visuomenei iki paraiškos vėlesniam dizainui registruoti padavimo (arba prioriteto) datos, t.y. su dizainų visuma, tai šiuo atveju yra lyginama su *konkrečiu* ankstesniu dizainu, kuris nebuvo prieinamas visuomenei iki paraiškos vėlesniam dizainui registruoti padavimo (arba prioriteto) datos. Todėl gaminio, informuoto vartotojo, dizainerio laisvės masto bei informuotam vartotojui sukeliama dizainų bendro įspūdžio nustatymas yra analogiškas jau analizuotam nagrinėjant dizaino individualias savybes. Ar dizainas yra ankstesnis nustatoma pagal paraiškos padavimo ar registracijos (atsižvelgiant į prioritetą, jei reikia) datą. Ar gali būti taikomas šis dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindas nustatoma pagal tai, ar ankstesnis dizainas buvo prieinamas visuomenei iki vėlesnio dizaino paraiškos padavimo (ar prioriteto) datos. Pažymėtina, kad vertinant dizainų sukeliama bendrą įspūdį galima atsižvelgti ir į gaminius, kuriais iš tikrųjų prekiaujama ir kurie atitinka šiuos dizainus²⁶⁴, t.y. į *tikrus* gaminius, kokius mato ir suvokia informuoti vartotojai, kurie paprastai niekada nemato dizainų registracijų, tik jų *praktinį pritaikymą*²⁶⁵.

Pažymėtina, kad dabartinėje Dizaino įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 3 punkto formuluotėje reikalaujama dizainų *tapatumo*²⁶⁶, kai tuo tarpu Dizaino direktyvos 11 straipsnio 1 dalies d punkte ir Dizaino reglamento 25 straipsnio 1 dalies d punkte yra naudojama *prieštaravimo*²⁶⁷ sąvoka (angl. *design is in conflict with*). Tapatumo sąvoka Dizaino įstatymo

²⁶³ ESBT 2010 m. kovo 18 d. sprendimas byloje *Grupo Promer Mon Graphic, SA v. VRDT*, Nr. T-9/07, para 49-53.

²⁶⁴ ETT 2011 m. spalio 20 d. sprendimas byloje *PepsiCo, Inc. V. Grupo Promer Mon Graphic SA*, Nr. C-281/10 P, para 73.

²⁶⁵ Generalinio advokato Paolo Mengozzi 2011 m. gegužės 12 d. išvada byloje *PepsiCo, Inc. V. Grupo Promer Mon Graphic SA*, Nr. C-281/10 P, para 83.

²⁶⁶ Dizainas **tapatus** įregistruotam ar pareiškiamam registruoti ankstesniam dizainui, kuris buvo paskelbtas visuomenei po paraiškos padavimo datos, o kai prašoma prioriteto – po prioriteto datos.

²⁶⁷ Tokia sąvoka pateikiama Dizaino direktyvos ir Dizaino reglamento oficialiuose vertimuose.

prasmė aiškinama remiantis Dizaino įstatymo 5 straipsnio, nustatančio dizaino naujumo reikalavimą 2 dalimi²⁶⁸, kai tuo tarpu prieštaravimo sąvoka, kaip matyti iš ESBT išaiškinimo, aiškinama per informuotam vartotojui sukeliama bendrą įspūdį, nustatinėjamą vertinant dizaino individualias savybes²⁶⁹. Įvertinus skirtumus tarp *prieštaravimo* ir *tapatumo* sąvokų, darytina išvada, kad Dizaino įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 3 punkte esanti sąvoka *tapatus* neatitinka Dizaino direktyvos 11 straipsnio 1 dalies d punkto bei ESBT ir ETT išaiškinimų, be to nepagrįstai siaurina šios nuostatos taikymo ribas ir iškreipia jos prasmę. Kadangi Dizaino direktyva numato privalomą šios nuostatos perkėlimą į nacionalinę teisę, siūlyčiau Dizaino įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 3 punktą pakeisti atsižvelgiant į Dizaino Direktyvos 11 straipsnyje pateiktą formuluotę ir išdėstyti taip: *dizainas prieštarauja įregistruotam ar pareikštam registruoti ankstesniam dizainui, kuris buvo paskelbtas visuomenei po paraiškos padavimo datos, o kai prašoma prioriteto – po prioriteto datos.*

Antrasis Dizaino įstatyme numatytas dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia dėl ankstesnių teisių pažeidimo pagrindas – kai dizaino sudedamoji dalis yra įregistruotas ar pareikštas registruoti ankstesnis dizainas²⁷⁰. Pažymėtina, kad Dizaino direktyvoje tokia nuostata nėra numatyta nei tarp privalomų, nei tarp fakultatyvių dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindų. Analogiškos nuostatos nėra ir Dizaino reglamente. Autorės nuomone šia nuostata įstatymų leidėjas norėjo atskirai išskirti galimybę panaikinti sudėtinio gaminio sudedamosios dalies dizaino registraciją, jeigu jai prieštarauja ankstesnis dizainas. Tačiau šiuo atveju kyla pagrįstų abejonų dėl tokios atskiros nuostatos išskyrimo tikslingumo. Sistemiskai aiškinant aukščiau nagrinėtą Dizaino įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 3 punktą kartu su Dizaino įstatymo 2 straipsnio 1, 2, ir 3 dalimis darytina išvada, kad kadangi dizainu yra laikomas *gaminio* arba jo dalies vaizdas, o *gaminio* sąvoka apima tiek paprastą gaminį, tiek sudėtiniam gaminiui sukonstruoti skirtas sudedamąsias dalis, tiek ir patį sudėtinį gaminį, todėl, siekiant dizainą pripažinti negaliojančiu dėl prieštaravimo ankstesniam dizainui, visų aukščiau minėtų objektų, kuriuos apima gaminio, o tuo pačiu ir dizaino sąvoka, registracija gali būti pripažinta negaliojančia remiantis Dizaino įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 3 punktu.

Trečiasis Dizaino įstatyme numatytas dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia dėl ankstesnių teisių pažeidimo pagrindas – dizainui panaudotas kitam asmeniui priklausantis prekių ženklas, juridinio asmens pavadinimas, jeigu nėra gautas to asmens sutikimas²⁷¹. Prekių ženklo ar juridinio asmens pavadinimo savininkas gali remtis šiuo pagrindu kai tenkinamos dvi sąlygos: *pirma*, dizaine naudojamas į jo žymenį panašus žymuo ir *antra*, ES arba nacionaliniai

²⁶⁸ Dizainas laikomas tapačiu kitam dizainui, jeigu jų savybės skiriasi tik neesminėmis detalėmis.

²⁶⁹ Dizaino įstatymo 6 str.

²⁷⁰ Dizaino įstatymo 10 str. 1 d. 4 p.

²⁷¹ Dizaino įstatymo 10 str. 1 d. 5 p., Dizaino direktyvos 11 str. 2 d. (a) p., Dizaino reglamento 25 str. 1 d. (e) p.

teisės aktai suteikia prekių ženklo savininkui teisę tokį naudojimą drausti²⁷². Iš to seka, kad Dizaino įstatyme įtvirtinta sąvoka *priklausantis* turėtų reikšti teisės aktų nustatyta tvarka įregistruotas ir galiojančias teises į prekių ženklą²⁷³ ar juridinio asmens pavadinimą²⁷⁴. Prekių ženklu laikytinas bet koks žymuo, kurio paskirtis – atskirti vieno asmens prekes arba paslaugas nuo kito asmens prekių arba paslaugų ir kurį galima pavaizduoti grafiškai²⁷⁵. Prekių ženklas, kaip ir dizainas, gali būti sudarytas iš grafinių elementų (kartu su žodiniais elementais ar be jų) bei erdvinių formų²⁷⁶.

Jeigu prekių ženklą sudarantys žymenys panaudojami dizaine be prekių ženklo savininko sutikimo – prekių ženklo savininkas turi teisę tokį naudojimą drausti ir dizaino registracija gali būti pripažinta negaliojančia. Norint remtis šiuo dizaino registracijos pripažinimo negaliojančiu pagrindu, nebūtina, kad ankstesnis prekių ženklas būtų visiškai ir detalai atvaizduotas vėlesniame dizaine. Jeigu dizaine nėra kai kurių prekių ženklo detalių arba jis papildomas kitomis detalėmis, minėtas prekių ženklas vis tiek laikomas *naudojamu*, kai nepanaudotos arba papildomos detalės yra antraeilės²⁷⁷, kadangi atitinkama visuomenė nebūtinai supras, kad tokie pakeitimai yra padaryti²⁷⁸. Kitaip sakant, tam, kad prekių ženklas būtų laikomas naudojamu vėlesniame dizaine, pakankama sąlyga yra tai, kad dizaine atvaizduotos esminės to prekių ženklo savybės. Be to, įregistruoto prekių ženklo savininkas turi teisę uždrausti naudoti vėlesnį dizainą tiek tuo atveju, kai šiame dizaine naudojamas ankstesniam prekių ženklui tapatus žymuo ir prekės ar paslaugos, kurioms skirtas atitinkamai nagrinėjamas dizainas ir ankstesnis prekių ženklas, yra tapačios, tiek tuo atveju, kai dizaine naudojamas žymuo toks

---

²⁷² Case R 1148/2010-3, *RACZEK Sp. z o.o. v. Śnieżka - Invest Sp. z o.o.*, 7 November 2011, OHIM, Third Board of Appeal, para 13.

²⁷³ Prekių ženklų įstatymo 38 str. 1 d. nustato, kad įregistruoto ženklo savininkas turi išimtinę teisę uždrausti kitiems asmenims be jo sutikimo komercinėje veikloje naudoti bet kokį žymenį, kuris yra: 1) tapatus įregistruotam ženklui tapačioms prekėms ir (ar) paslaugoms; 2) tapatus įregistruotam ženklui tapačioms ar panašioms prekėms ir (ar) paslaugoms ar klaidinamai į jį panašus ir dėl to yra galimybė suklaidinti visuomenę, įskaitant ir klaidinamą asocijavimą su įregistruotu ženklu. To paties straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad ženklo savininkas, vadovaudamasis šio straipsnio 1 dalies nuostatomis, gali uždrausti: 1) tokiu žymeniu žymėti prekes ar jų pakuotę; 2) siūlyti tokiu žymeniu pažymėtas prekes, išleisti jas į rinką arba tuo tikslu jas sandėliuoti, nuomoti, skolinti ar kitaip jomis disponuoti, taip pat siūlyti bei teikti juo pažymėtas paslaugas; 3) importuoti ar eksportuoti tokiu žymeniu pažymėtas prekes; 4) naudoti tokį žymenį komercinės veiklos dokumentuose arba reklamoje; 5) gaminti tokį žymenį arba laikyti jo pavyzdžius turint tikslą atlikti bet kuriuos šio straipsnio 2 dalies 1–4 punktuose nurodytus veiksmus.

²⁷⁴ Civilinio Kodekso 2.42 str. 2 d.: juridinis asmuo, kurio teisė į pavadinimą yra pažeista dėl to, kad kitas asmuo neteisėtai naudoja pirmojo pavadinimą, arba dėl to, kad kitas asmuo turi ar naudoja pavadinimą, kuris neatitinka šio kodekso 2.39 straipsnio reikalavimų, turi teisę kreiptis į teismą ir reikalauti, kad teismas įpareigotų juridinį asmenį nutraukti neteisėtus veiksmus arba pakeisti pavadinimą ir atlyginti tais veiksmais padarytą turtinę ir neturtinę žalą, o jeigu pažeista šio straipsnio 1 dalis, – taip pat reikalauti, kad asmuo perduotų viską, ką gavo prisidengęs ar naudodamas pavadinimą be jo savininko sutikimo.

²⁷⁵ Prekių ženklų įstatymo 2 str. 1 p.

²⁷⁶ Prekių ženklų įstatymo 5 str. nurodo, kad ženklai gali būti sudaryti iš šių žymenų: 1) žodžių, asmenų pavardžių, vardų, meninių pseudonimų, juridinių asmenų pavadinimų, šūkių; 2) raidžių, skaitmenų; 3) piešinių, emblemų; 4) erdvinių formų (gaminių išorinio vaizdo, jų pakuotės ar talpyklos); 5) spalvos ar spalvų derinio, jų kompozicijos; 6) bet kokio šio straipsnio 1–5 punkte nurodytų žymenų derinio.

²⁷⁷ ESBT 2010 m. gegužės 12 d. sprendimas byloje *Beifa Group Co. Ltd v. VRDT*, Nr. T-148/08, para 50.

²⁷⁸ *Ibid.*, para 51.

panašus į ankstesnį prekių ženklą, kad, atsižvelgiant ir į prekių ar paslaugų, susijusių atitinkamai su nagrinėjamu prekių ženklu ir dizainu, tapatumą ar panašumą, galima suklaidinti visuomenę²⁷⁹. Dizainas šiuo pagrindu gali būti pripažintas negaliojančiu tik nustačius, kad atitinkama visuomenė manys, jog nurodytame dizaine buvo panaudotas tas prekių ženklas²⁸⁰. Iš to seka, kad prekių ženklo savininkas turi teisę uždrausti jam priklausančio žymens naudojimą dizaine esant sekančioms sąlygoms: *pirma*, dizaine naudojamas žymuo yra tapatus arba panašus į jam priklausančią prekių ženklą; *antra* gaminiai, kuriems skirtas dizainas arba kuriuose numatoma jį panaudoti ir prekės ar paslaugos, kurioms žymėti yra skirtas ankstesnis prekių ženklas yra tapatūs arba panašūs; *trečia*, egzistuoja galimybė suklaidinti visuomenę. Galimybė suklaidinti visuomenę pasireiškia tuo, kad visuomenė gali manyti, jog vėlesnis dizainas yra gaminamas tos pačios įmonės, kuriai priklauso ankstesnis prekių ženklas ar ekonomiškai susijusių įmonių²⁸¹. Šiuo atveju nėra nustatinėjamas informuotas vartotojas, neanalizuojamas bendras dizaino įspūdis, o suklaidinimo galimybė vertinama vidutinio vartotojo – protingai gerai informuoto, protingai atidaus, rūpestingo ir apdairaus²⁸² požiūriu, t.y. taikomos ne dizaino, o prekių ženklų teisės normos. Remiantis nusistovėjusia teismų praktika, galimybė suklaidinti visuomenę turi būti vertinama visapusiškai, atsižvelgiant į visas su nagrinėjamu atveju susijusias aplinkybes²⁸³. Vertinant panašumą, ankstesnis prekių ženklas ir vėlesnis dizainas tarpusavyje lyginami vizualiai, fonetiškai ir semantiškai. Vizualaus, fonetinio ir semantinio panašumo supratimas turi būti pagrįstas bendru jų sukeliama įspūdžiu, atsižvelgiant į jų skiriamuosius ir dominuojančius elementus. Jeigu ankstesnis ženklas yra vaizdinis arba erdvinė forma ir nei ankstesnis prekių ženklas, nei ginčijamas dizainas neapima žodinio elemento, jie yra lyginami tarpusavyje tik vizualiai²⁸⁴. Lemiamas kriterijus visapusiškai vertinant klaidinimo galimybę yra tai, kaip tuos žymenis suvokia vidutinis tų prekių vartotojas²⁸⁵. Turi būti įvertintas ir tas faktas, kad vidutinis vartotojas prekių ženklą suvokia kaip visumą ir neanalizuoja jo atskirų detalių²⁸⁶, todėl neesminiai skirtumai tarp ankstesnio prekių ženklo ir vėlesniame dizaine panaudoto žymens nepanaikina galimybės suklaidinti visuomenę. Be to, nebūtina atskirai analizuoti klausimo, ar atitinkama visuomenė vėlesnį dizainą suvoks kaip skiriamąjį žymenį²⁸⁷. Tiesiog pakanka to fakto, kad atitinkama visuomenė manys, jog minėtame dizaine yra panaudotas ankstesnis prekių

²⁷⁹ ESBT 2010 m. gegužės 12 d. sprendimas byloje *Beifa Group Co. Ltd v. VRDT*, Nr. T-148/08, para 54.

²⁸⁰ *Ibid.*, para 105.

²⁸¹ Pagal analogiją ETT 2005 m. spalio 6 d. sprendimui byloje, *Medion AG v. Thomson multimedia Sales Germany & Austria GmbH*, Nr. C-120/04, para 26.

²⁸² LAT 2003 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje *Zakrytoje akcionerijoje občestvo "TORGOVYJ DOM POTOMKOV POSTAVŠČIKA DVORA EGO IMPERATORSKOGO VELICESTVA P.A. SMIRNOVA" v. UDV NORTH AMERICA, Inc.* (bylos Nr. 3K-3-167/2003 m.).

²⁸³ ETT 1997 m. lapkričio 11 d. sprendimas byloje *Sabel BV v Puma AG*, Nr. C-251/95, para 22.

²⁸⁴ ESBT 2010 m. gegužės 12 d. sprendimas byloje *Beifa Group Co. Ltd v. VRDT*, Nr. T-148/08, para 109, 110.

²⁸⁵ ETT 1997 m. lapkričio 11 d. sprendimas byloje *Sabel BV v Puma AG*, Nr. C-251/95, para 23.

²⁸⁶ *Ibid.*, para 23.

²⁸⁷ ESBT 2010 m. gegužės 12 d. sprendimas byloje *Beifa Group Co. Ltd v. VRDT*, Nr. T-148/08, para 107.

ženklas. Be ankstesnio prekių ženklo ir vėlesniame dizaine naudojamo žymens panašumo įvertinimo, kaip jau minėta, vertinamas ir prekių ar pasaugų, kurioms yra registruotas ankstesnis ženklas, panašumas su gaminiais (prekėmis), kuriems yra numatyta pritaikyti vėlesnį dizainą: didesnis žymenų panašumas gali kompensuoti mažesnę prekių panašumą, o didesnis prekių panašumas gali kompensuoti mažesnę žymenų panašumą. Abu šie veiksniai turi įtakos vidutiniam vartotojui sukuriama prekių ženklo ir dizaino bendram suvokimo įspūdžiui bei suklaidinimo galimybei. Analogiškai suklaidinimo galimybė vertinama kai dizainui panaudotas kitam asmeniui priklausantis juridinio asmens pavadinimas.

Pažymėtina, kad šis dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindas nėra vienintelis, kuriuo remdamiesi prekių ženklo savininkai gali ginti savo pažeistas teises. Peržvelgus VRDT Panaikinimų skyriaus praktiką, pastebėta, kad ankstesnio prekių ženklo savininkai prašymus pripažinti dizaino registraciją negaliojančia grindžia ne tik šiuo pagrindu, bet kartu ir dizaino neatitikimu naujumo ir individualių savybių reikalavimams²⁸⁸. Tačiau tokiu atveju ankstesnio prekių ženklo ir vėlesnio dizaino lyginimas atliekamas pagal dizaino teisę, todėl prekių ženklą turi būti įmanoma suvokti kaip dizainą.

Paskutinis Dizaino įstatyme numatytas dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia dėl ankstesnių teisių pažeidimo pagrindas – dizainui panaudotas autorių teisių saugomas kūrinys, jeigu autorius ar jo teisių perėmėjas nėra davęs sutikimo²⁸⁹. Autorių teisių objektais laikomi originalūs literatūros, mokslo ir meno kūriniai, kurie yra kokio nors objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas²⁹⁰. Originalus kūrybinis rezultatas laikomas kūriniumi ir saugomas, nepaisant jo meninės vertės, taigi saugomi bet kokie kūriniai, net jei jie meno požiūriu nėra vertingi²⁹¹. Autorių teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinį atsiranda jį sukūrus²⁹², t.y. nuo sukūrimo dienos. Autorių teisės subjektas yra autorius ar kitas fizinis arba juridinis asmuo, turintis išimtinę turtinę autorių teisę, taip pat autorių teisių perėmėjas²⁹³. Autorių teisės subjektai kaip asmenys, turintys išimtinę turtinę teisę, turi ir teisę savarankiškai šias pažeistas išimtinę teises ginti²⁹⁴. Kadangi autorių teisė siekia užtikrinti individualius kūrėjo interesus, *bet koks* kūrinio originalo ar jo kopijų panaudojimas be autoriaus, jo teisių perėmėjo ar jo tinkamai įgalioto asmens leidimo yra laikomas neteisėtu²⁹⁵.

---

²⁸⁸ Dizaino reglamento 25 str. 1 d. (b) p.

²⁸⁹ Dizaino įstatymo 10 str. 1 d. 6 p.

²⁹⁰ ATGTĮ 4 str. 1 d.

²⁹¹ Birštonas, R., *et al. Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 104.

²⁹² ATGTĮ 13 str.

²⁹³ ATGTĮ 2 str. 5 d.

²⁹⁴ Birštonas, R., *et al. Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 111.

²⁹⁵ ATGTĮ 15 str. 2 d.

VRDT Apeliacinės Tarybos nuomone, šis pagrindas turėtų būti taikomas atsargiai, siekiant nepažeisti Dizaino reglamento 25 straipsnio 1 dalies (c) punkte²⁹⁶ įtvirtinto principo, kad tikrojo dizaino savininko nustatymas yra priskiriamas teismų kompetencijai. Todėl tarnyba šį pagrindą turėtų taikyti tik esant visiškai aiškiems atvejams ir atsisakyti jį taikyti tuomet, kai suinteresuotas asmuo prašymą dizaino registraciją pripažinti negaliojančia grindžia vien tuo, kad dizaino kūrėjas yra jis ar jo darbuotojas, o ne dabartinis dizaino savininkas²⁹⁷. Tokiu būdu VRDT Apeliacinės Tarybos bei Panaikinimų skyriaus praktikoje, didesnė dalis prašymų pripažinti dizaino registraciją negaliojančia šiuo pagrindu yra atmetami kaip nepagrįsti. Norint taikyti šį pagrindą, reikalinga nustatyti sekančias aplinkybes: *pirma*, ar kūrinys laikytinas autorių teisių objektu ir saugotinas pagal šalies autorių teisių apsaugą reglamentuojančius įstatymus; *antra*, ar suinteresuotas asmuo yra šio kūrinio autorių teisių subjektas; *trečia*, ar kūrinys nukopijuotas ir neteisėtai naudojamas vėlesniame dizaine. Šių aplinkybių įrodinėjimo našta tenka suinteresuotam asmeniui. Ar kūrinys gali būti laikomas autorių teisių objektu, nustatoma remiantis kiekvienos šalies nacionaliniais įstatymais. Autorių teisių subjektas nustatomas atsižvelgiant į tai, ar jis buvo įvardijamas kaip kūrinio autorius nuo sukūrimo dienos, ar jo vardu kūrinys buvo atskleistas, jo vardu vykdoma komercinė veikla ir kt. Kadangi autorių teisės objektas saugomas tik nuo kopijavimo, siekiant nustatyti, ar kūrinys naudojamas dizaine lyginama ar autorių teisių saugomo objekto originalios savybės yra atkartojamos vėlesniame dizaine²⁹⁸. Būtina turėti omenyje, kad kopijavimas apima ne tik viso kūrinio nukopijavimą, bet ir netiesioginį kopijavimą – daugiau ar mažiau pakeistų svetimų kūrinių motyvų, formų, panaudojimą²⁹⁹. Kitaip sakant, kad dizainas būtų laikomas pažeidžiančiu autorių teises pakanka, kad jame būtų nukopijuotos esminės autorių teisių saugomo kūrinio savybės. Šiuo atveju nėra taikomos dizaino teisės normos, tiesiog įvertinami dizaine nukopijuoti autorių teisių saugomo kūrinio elementai. Jeigu dizaino savybės atkartoja autorių teisių saugomo kūrinio esmines savybes bei dizaino savininkas neturi autorių teisių subjekto leidimo naudoti jo kūrinių savo dizaine, tokio dizaino registracija pripažįstama negaliojančia.

Kaip minėta anksčiau, Dizaino įstatyme įtvirtinama kumuliatyvi dizaino teisinė apsauga, t.y. dizainas gali būti saugomas ir pagal *sui generis* dizaino teisės normas, ir pagal autorių teisę, jeigu jis realizuotas kokiame nors materialiaame gaminyje³⁰⁰. Kadangi autorių teisių apsauga neprarandama užregistravus dizainą, prašyti vėlesnio dizaino registraciją pripažinti

²⁹⁶ Dizaino reglamento 25 str.: 1. Bendrijos dizainas pripažįstamas negaliojančiu tik šiais atvejais: <...> c) teismui priėmus sprendimą, kad teisės savininkas neturi teisės į Bendrijos dizainą pagal 14 straipsnio nuostatas

²⁹⁷ Case R 64/2007-3, *ISS Manufacturing Limited v. Christian M. Andersen*, 11 February 2008, OHIM, Third Board of Appeal, para 19.

²⁹⁸ ICD 5957, *Etablissements Coquet SA v. Viejo Valle SA*, 2010-04-07, OHIM, Cancellation Division, para 38.

²⁹⁹ Dr. Juratė Ūsonienė, Kūrinių originalumo samprata, *Jurisprudencija*, 2005, 78(70); 78–84, p. 81.

³⁰⁰ Dizaino įstatymo 4 str.: 3. Pagal šį Įstatymą įregistruotas dizainas taip pat gali būti saugomas pagal autorių teisę, jeigu jis išreikštas kokia nors objektyvia forma.

negaliojančia remiantis šiuo pagrindu gali ir ankstesnio įregistruoto dizaino savininkas, jeigu jo dizainas gali būti laikomas autorių teisių objektu pagal autorių teises reglamentuojančius įstatymus. Todėl ankstesnio dizaino savininkas pats turi įvertinti aplinkybes ir nuspręsti, kurią teisinę sistemą rinktis savo pažeistų teisių gynimui.

Apibendrinant, pažymėtina, kad dizainas ne tik turi atitikti dizainui, kaip intelektinės nuosavybės objektui keliamus reikalavimus, bet taip pat nepažeisti tiek dizaino, tiek ir kitų intelektinės nuosavybės objektų savininkų teisių. Todėl Dizaino įstatymas įtvirtina galimybę ankstesnio dizaino, ankstesnio prekių ženklo ar įmonės pavadinimo bei autorių teisių saugomo kūrinio savininkams siekti, kad jų teises tariamai pažeidžiančio vėlesnio dizaino registracija būtų pripažinta negaliojančia³⁰¹. Kiekvieno iš šių pagrindų taikymas pasižymi tik jam būdinga specifika. Dizaino įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 3 punktą taikomas tuomet, kai vėlesnis dizainas negali būti pripažintas negaliojančiu dėl neatitikimo naujumo ir individualių savybių reikalavimams pagal Dizaino įstatymo 5 ir 6 straipsnius, kadangi ankstesnis dizainas dar nebuvo atskleistas visuomenei iki paraiškos vėlesniam dizainui padavimo datos. Tai tarsi garantija dizaino savininkams, kad net ir neatskleistas, tačiau anksčiau pareikštas registruoti dizainas, turi galimybę panaikinti vėlesnio skirtingo bendro įspūdžio informuotam vartotojui nesudarančio dizaino registraciją. Autorės nuomone šis dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindas gali būti taikomas tuomet, kai ankstesniam dizainui prieštarauja tiek viso gaminio, tiek jo sudedamosios dalies, tiek ir paties sudėtinio gaminio vėlesnis dizainas. Vertinant, ar dizainui panaudotas ankstesnis prekių ženklas, remiamasi ne dizaino, o prekių ženklų teisės kriterijais. Ankstesnis prekių ženklas nebūtinai turi būti detaliam atvaizduotas vėlesniame dizaine – pakanka, kad būtų atvaizduotos jo esminės savybės bei egzistuoti klaidinimo tikimybė. Vertinant, ar dizainui panaudotas autorių teisių saugomas kūrinys, remiamasi ne dizaino, o autorių teise ir atsižvelgiama į nukopijuotas ir vėlesniam dizainui pritaikytas autorių teisės saugomo kūrinio esmines savybes. Visais išvardintais atvejais pažeidimo įrodinėjimo našta tenka ankstesnio intelektinės nuosavybės objekto savininkui.

VPB Apeliacinio skyriaus ar teismo sprendimu pripažinus dizaino registraciją negaliojančia, dizainas išregistruojamas iš Lietuvos Respublikos dizaino registro³⁰². Dizaino registracija pripažįstama negaliojančia nuo paraiškos padavimo datos, t.y. nuo pat pradžios. Jeigu dizaino registracija pripažįstama negaliojančia, netenka galios ir dizaino registracijos liudijimas.

---

³⁰¹ Dizaino įstatymo 10 str. 1 d. 3 – 6 p.

³⁰² Dizaino įstatymo 30 str.

IŠVADOS

1. Dizaino teisės prasme, dizainu yra laikomas gaminio arba jo dalies vaizdas. Ekonominė prasme, dizainas yra unikali kūrybiškumo ir naudingumo sintezė viename gaminyje. Dizaino apsaugos pagrindinis tikslas – atlyginti asmenims už jų kūrybines pastangas, suteikiant išimtinę teisę į jų sukurtą ir komercializuotą dizainą. Dizainui suteikiamų išimtinių teisių pagrindas – įstatymiškai įtvirtintos dizaino teisinės apsaugos sąlygos. Tik šias sąlygas atitinkantis dizainas gali įgyti apsaugą ir sėkmingai konkuruoti rinkoje su kitais dizainais. Šios dizainui, kaip teisinės apsaugos objektui, keliamos sąlygos atskleidžiamos per dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindus, kuriais remiantis dizainui apsauga nesuteikiama arba jau įregistruoto dizaino registracija pripažįstama negaliojančia.

2. Pirmoji dizaino teisei apsaugai keliami sąlyga – objektas, kurio apsaugos siekiama, turi būti laikomas dizainu Dizaino įstatymo prasme. Dizaino sąvoka yra labai plataus turinio ir apima erdvinį ir dvimatį, viso gaminio arba jo dalies, sudėtinio gaminio arba jo sudedamosios dalies, tiek rankomis, tiek ir pramoniniu būdu pagaminto gaminio dizainą, įskaitant ir tokius netradicinius gaminius kaip *apipavidalinimas* ar daiktų komplektų dizainas, todėl faktiškai vos ne kiekvieno gaminio vaizdas gali būti laikomas dizainu, jeigu jis atitinka dvi pagrindines sąlygas: *pirma*, yra suvokiamas regėjimu ir *antra*, gali būti pavaizduotas grafiškai. Diskutuotina sudėtinį gaminį apibrėžianti Dizaino įstatymo 2 straipsnio 3 dalies formuluotė. Siūlytina frazę *gaminys, susidedantis iš sudedamųjų dalių* patikslinti įrašant *gaminys susidedantis iš daugelio sudedamųjų dalių* ir išbraukti (*daiktų rinkiniai, kompozicijos*), paaiškinimus, kokie gaminiai turėtų būti laikomi sudėtiniais gaminiais pateikiant Taisyklėse.

3. Dizaino apsauga negali būti suteikiama tokiems objektams, kurių panaudojimo komercinėje veikloje siekiama išvengti arba kurie suteiktų nepagrįstą konkurencinį pranašumą išimtinę teisę įgijusiam asmeniui. Pirmiesiems priskiriami prieštaraujantys moralei ar viešajai tvarkai dizainai, antriesiems – dizainai, kuriuose naudojami valstybės heraldikos objektai (ar juos heraldikos požiūriu pamėgdžiojantys žymenys) arba tarpvalstybinių organizacijų oficialūs simboliai, negavus įstatymų nustatyta tvarka išduoto leidimo juos naudoti dizaine. Pirmuoju atveju – dizaino įžeidžianti prasmė darytų tiesioginę žalą visuomenei, antruoju atveju – oficialių simbolių naudojimas dizainuose neigiamai veiktų valstybės ar tarpvalstybinių organizacijų teisę kontroliuoti šių simbolių naudojimą bei klaidintų visuomenę dėl ryšio tarp dizaino savininko ir minėtų institucijų egzistavimo. Siekiant apsaugoti viešąjį interesą bei sąžiningą konkurenciją, Dizaino įstatymas užkerta kelią šiems veiksams, ir tokio tipo dizainams apsauga nesuteikiama. Tačiau, pirmuoju atveju svarbu rasti pusiausvyrą tarp žodžio laisvės ir momento, kada naudojimasis šia laisve tampa įžeidžiantis, todėl vertinant ar dizainas prieštarauja moralei ar

viešajai tvarkai reikalinga nustatyti dviejų sąlygų visumą: *pirma*, dizainas turi prieštarauti svarbiausioms visuomenės normoms, *antra*, įžeidžianti prasmė turi būti aiškiai bei nedviprasmiškai išreikšta. Antruoju atveju, svarbios dvi aplinkybės: *pirma*, pamėgdžiojimas turi būti vertinamas heraldikos požiūriu ir *antra*, draudimas naudoti dizainuose valstybės heraldikos objektus yra absoliutus, tačiau tarpvalstybinių organizacijų emblemų naudojimo dizaine atveju draudimas galimas tik tuomet, kai nustatoma, kad visuomenė bus klaidinama preziumuojant ryšį tarp dizaino savininko ir minėtų organizacijų. Kadangi Lietuvos ir ES dizaino teisėje praktikos susijusios su šių nuostatų taikymu nėra, gali būti taikoma jau susiformavusi analogiška praktika prekių ženklų teisėje.

4. Pagrindiniai dizaino teisinei apsaugai keliami reikalavimai – dizainas turi būti naujas ir turėti individualias savybes. Naujumas ir individualios savybės atspindi dizaine realizuotas jį sukūrusio asmens kūrybines pastangas bei apsprendžia siekiančio įgyti apsaugą dizaino santykį su rinkoje jau egzistuojančiais dizainais. Naujas dizainas specialisto požiūriu nuo jau esančių rinkoje dizainų skirsis esminėmis savybėmis. Pasižymintis individualiomis savybėmis dizainas sudarys informuotam vartotojui skirtingą bendrą įspūdį nei ankstesnių dizainų visuma. Tai reiškia, kad teisinė apsauga suteikiama tik tokiam dizainui, kuris išsiskirs iš rinkoje jau esančių dizainų tiek savo įspūdžiu, tiek esme. Toks santykio su ankstesniais dizainais išsprendimas padeda dizainui atrasti savo nišą rinkoje ir sėkmingai konkuruoti tiek su jau esančiais, tiek su atsirasiančiais dizainais. Šie reikalavimai yra kumuliatyviniai, todėl tam, kad dizaino registracija būtų pripažinta negaliojančia, pakanka dizaino neatitikimo bent vienam iš jų. Nors dizainui keliamas pasaulinio naujumo reikalavimas, Dizaino įstatymas jį siaurina ribodamas ES atitinkamos srities specialistams žinomais dizainais. Diskutuotina dėl Dizaino įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto formuluotės ribojančios dizaino paskelbimą *Valstybinio patentų biuro oficialiame biuletenyje* bei 2 dalies 1 punkto formuluotės, nurodančios, kad dizainas *netapo žinomas Europos Bendrijoje atitinkamos srities specialistui įprastu būdu naudojant dizainą* teisingumo, todėl siūlytina 8 straipsnio 1 dalies 1 punktą išdėstyti taip: *buvo paskelbtas po registracijos ar kitame leidinyje arba eksponuotas parodoje*, o 8 straipsnio 2 dalies 1 punktą pakeisti į *negalėjo pagrįstai tapti žinomi įprastu būdu Bendrijoje veikiantiems atitinkamos srities specialistams*.

5. Skirtingai nuo viso gaminio dizaino, sudedamosios dalies dizainas laikomas nauju ir turinčiu individualias savybes tik tuomet, kai tenkinami du susiję reikalavimai: *pirma*, sudedamoji dalis ją įmontavus į sudėtinį gaminį turi būti matoma tą gaminį įprastai naudojant ir *antra*, šios sudedamosios dalies matomos savybės turi atitikti naujumo ir individualių savybių reikalavimus. Įprastu naudojimu laikomas įprastu būdu ir įprastam kontekste galutinio naudotojo vykdomas sudėtinio gaminio naudojimas, išskyrus techninę priežiūrą, apžiūrą ir taisymą.

Galutiniu naudotoju nėra laikomas pardavėjas, gamintojas ar tą gaminį taisantis meistras. Jeigu nėra tenkinama bent viena iš aukščiau nurodytų sąlygų – sudėtinio gaminio sudedamosios dalies dizaino registracija pripažįstama negaliojančia kaip neatitinkanti naujumo ir individualių savybių reikalavimų. Svarbu yra atriboti gaminio ar gaminio dalies dizainui keliamus reikalavimus nuo sudėtinio gaminio sudedamosios dalies dizainui keliamų reikalavimų, kadangi be bendrų naujumą ir individualias savybes apibrėžiančių koncepcijų, sudedamosios dalies dizainui papildomai taikomas privalomas matomumo reikalavimas. Diskutuotina dėl Dizaino įstatymo 7 straipsnio 1 dalies 2 punkto formuluotės *kiekviena matoma sudedamoji dalis* teisingumo. Siūlytina ją pakeisti į *tos sudedamosios dalies matomos savybės*, minėtą punktą išdėstant taip: 2) *tos sudedamosios dalies matomos savybės atitinka naujumo ir individualių savybių reikalavimus*.

6. Techninės funkcijos išimties tikslas – gaminių technines savybes palikti laisvas visų naudojimui, bei eliminuoti iš dizaino teisinės apsaugos sistemos vien iš techninių savybių sudarytus dizainus. Kadangi techniniai sprendimai nėra ta sritis, kurioje pasireiškia dizainerio laisvė – dizaineris negali įgyti ir monopolinių teisių į juos. Tokiu būdu siekiama atriboti dizaino ir išradimų teisines sistemas. Doktrinoje sutinkami du kontraversiški požiūriai į tai, koks dizainas laikytinas atliekančiu tik techninę funkciją: *pirmojo požiūrio* pasekėjai akcentuoja gaminio formą, t.y. kad gaminio forma turi būti vienintelė, kurią turėdamas gaminys gali atlikti savo funkciją, *antrojo požiūrio* pasekėjai koncentruojasi į gaminio paskirtį, t.y. kad gaminio dizainas turi būti sukurtas vadovaujantis vien tik techniniais sumetimais. Pastaruoju metu dominuoja antrasis požiūris, kaip labiau atspindintis šios dizaino teisinės apsaugos išimties esmę. Be to, laisvam naudojimui turi būti paliktas ir mechaninių jungiamųjų dalių dizainas, t.y. taip vadinama *must fit* išimtis, kurios dėka išvengiama galimybės įgyti apsaugą mechaninėms savybėms, kurių pagalba dalys sujungiamos tarpusavyje, t.y. jų jungiamiesiems elementams. Ši problema yra aktualiausia automobilių pramonės atsarginių dalių rinkoje. Tačiau kitos, Komisijos siūlomos, taip vadinamos *must mach* išimties dėl dizaino teisinės apsaugos netaikymo atsarginėms dalims, kurios naudojamos siekiant atkurti gaminio pirminę išvaizdą (pvz. automobilio kėbulo dalims) įdiegimas į ES dizaino teisinės apsaugos sistemą jau beveik 15 metų susiduria su kliūtimis. Todėl teisinis reguliavimas dėl šių dalių dizaino teisinės apsaugos ES šalyse narėse skiriasi. Pažymėtina, kad nors Lietuva dar 2005 metais išreiškė pritarimą Komisijos siūlymui liberalizuoti antrinę rinką įstatymiškai įtvirtinant remonto išlygą, tačiau Dizaino įstatyme ši išlyga iki šiol nėra numatyta.

7. Dizaino įstatymas numato galimybę panaikinti dizaino registraciją, jeigu ji atlikta asmens, neturinčio teisių į šį dizainą vardu, tačiau nėra aiškus šios normos įgyvendinimo mechanizmas. Kadangi asmens neturtinės teisės pripažinimo klausimas visapusiškai gali būti išnagrinėtas tik teisme, Dizaino įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 2 punktas turėtų būti aiškinamas

sistemiškai kartu su Dizaino įstatymo 47 straipsnio 1 dalies 1 punktu. Tokiu būdu, dizaino registracija VPB Apeliaciniame skyriuje galėtų būti pripažinta negaliojančia tik esant priimtam teismo sprendimui dėl asmens neturtinės teisės į ginčijamą dizainą.

8. Dizaino registracija neturi pažeisti ankstesnių tiek dizaino, tiek ir kitų intelektinės nuosavybės objektų savininkų teisių. Kilus konfliktui su ankstesniu dizainui, pagrindinis kriterijus atribojantis šį pagrindą nuo dizaino neatitikimo naujumo ir individualių savybių reikalavimams yra tas, kad ankstesnis dizainas tapo prieinamas visuomenei po paraiškos vėlesniam dizainui padavimo datos. Šios nuostatos tikslas yra suteikti galimybę ginti savo teises tiems dizaino savininkams, kurių dizainai dar nebuvo prieinami visuomenei tuo metu, kai buvo pareikštas registruoti vėlesnis dizainas ir dėl šios priežasties negalima taikyti naujumo ir individualių savybių reikalavimų. Prieštaravimas tarp dizainų vertinamas atsižvelgiant į informuotam vartotojui sudarytą bendrą įspūdį. Nustatinėjant ankstesnio prekių ženklo savininko teisių pažeidimą, vadovaujamosi prekių ženklų teisėje taikomais pažeidimo kriterijais, t.y. vertinamas ankstesnio prekių ženklo ir dizaine naudojamo žymens semantinis, fonetinis ir vizualus panašumas, vidutiniam vartotojui sukuriamas bendras įspūdis bei klaidinimo tikimybė. Kadangi autorių teisės objektas saugomas tik nuo kopijavimo, siekiant nustatyti, ar autorių teisių saugomas kūrinys naudojamas dizaine lyginama ar autorių teisių saugomo objekto savybės yra panaudotos, t.y. nukopijuotos ir pritaikytos vėlesniam dizainui. Manytina, kad Dizaino įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 3 punkte esanti sąvoka *tapatus neatitinka* ESBT išaiškinimo šiuo klausimu ir teismų formuojamos praktikos, todėl siūlyčiau, Dizaino įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 3 punktą išdėstyti sekančiai: *dizainas prieštarauja įregistruotam ar pareikštam registruoti ankstesniam dizainui, kuris buvo paskelbtas visuomenei po paraiškos padavimo datos, o kai prašoma prioriteto – po prioriteto datos.*

2012 m. balandžio 2 d.

Rasa Barakauskienė

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės Žinios, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas // Valstybės Žinios, 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos Dizaino įstatymas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 112-4980.
4. Lietuvos Respublikos Prekių ženklų įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 92-28844.
5. Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598.
6. Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856.
7. Lietuvos Respublikos Valstybės herbo, kitų herbų ir herbinių ženklų įstatymas // Valstybės žinios, 1990, Nr.17-439.
8. Lietuvos raudonojo kryžiaus draugijos, raudonojo kryžiaus, raudonojo pusmėnulio ir raudonojo kristalo emblemos ir pavadinimo įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2744.
9. Lietuvos Respublikos Valstybinio patentų biuro direktoriaus 2008 m. rugsėjo 25 d. įsakymu dėl Hagos susitarimo dėl pramoninio dizaino tarptautinės registracijos Ženevos akto įgyvendinimo patvirtintos dizaino registracijos taisyklės DR/04/2008, // Valstybės žinios, 2008, Nr. 116-4436.

Europos Sąjungos teisės aktai:

10. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva Nr. 98/71/EB dėl teisinės dizaino apsaugos // OL L 289, 1998 10 28.
11. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizaino // OL L 3, 2002 01 05.
12. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB Dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo // OL L 157, 2004 04 29.
13. Pasiūlymas, Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva iš dalies keičianti Direktyvą 98/71/EB dėl teisinės dizaino apsaugos // KOM/2004/0582 galutinis - COD 2004/0203.
14. Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design. Working document of the services of the Commission. III/F/5131/91-EN, June 1991.
<http://aei.pitt.edu/1785/01/design_gp_1.pdf>
15. The Opinion of the Economic and Social Committee on the proposal for a European Parliament and Council Directive on the legal protection of designs // C 388/9, 31.12.1994. <<http://lex.europa.eu/eu/index.html>>

Tarptautiniai teisės aktai:

16. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo, 1883 m. kovo 20 d. // Valstybės žinios, 1996, Nr. 75-1796.
17. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis, 1994 m. balandžio 15 d. 1C priedas: Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS) // Valstybės žinios, 2001, Nr. 46-1620.
18. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos, 1886 m. rugsejo 9 d. // Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-988.
19. Hagos susitarimo dėl pramoninio dizaino tarptautinės registracijos Ženevos aktas, 1999 m. liepos 2 d. // Valstybės žinios, 2008, Nr. 15-514.
20. Bodenhausen G.H.C., *Guide to the Application of the Paris Convention for the Protection of Industrial Property*. Geneva: United International Bureau for the protection of Intellectual Property (BIRPI), 1969, WIPO reprinted 1991.

Specialioji literatūra:

21. Almaraz, R. *Community Design: Comments on Invalidity decision*. IPRinfo Magazine, 2/2009 [žiūrėta 2012.01.05]
<http://www.iprinfo.com/page.php?page_id=53&action=articleDetails&a_id=672&id=43>
22. Bainbridge, D.; Howell, C. *Intellectual Property Law*. England: Pearson Education Limited, 2009.
23. Bently, L.; Sherman, B. *Intellectual Property Law*, 2nd edition. New York: Oxford university press, 2004.
24. Birštonas, R.; Klimkevičiūtė, D.; Matulevičienė, N.J.; Mickienė, L.; Ūsonienė, J. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010.
25. Cornish, W. *Cases and Materials on Intellectual Property*. London: Sweet & Maxwell, 2006.
26. Cornish, W.; Llewelyn, D. *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied rights*. Sixth Edition. London: Sweet & Maxwell, 2007.
27. Fellner, C. *Industrial Design Law*. London: Sweet & Maxwell, 1995.
28. Fischman, O.A. Reconceptualizing Property on Designs. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*. 2008, Vol. 25, No. 3 [žiūrėta 2011-12-14]
<http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1015212>
29. Francozi, M. *European design protection: commentary to directive and regulation proposals*. Netherland: Kluwer law International, 1996.

30. Kingsbury, A. International Harmonisation of Designs Law: the Case of Diversity. *European Intellectual Property Review*. 2010, Volume 32 Issue 8: **puslapius nuo – iki**.
31. MacQueen, H.; Waelde, Ch.; Laurie, G. *Contemporary Intellectual Property: Law and*
32. *Policy*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
33. Musker D. C. *Community Design Law: Principles and Parctice*, London: Sweet & Maxwell, 2002.
34. Musker, D.C. *The Design Directive*, The Chartered Institute of Patent Agents [žiūrėta 2012.02.04] < <http://www.jenkins.eu/downloads/the-design-directive-by-david-musker.pdf> >
35. *Patrauklus gaminys*. Pramoninio dizaino įvadas smulkaus ir vidutinio verslo įmonėms. Ženeva: Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija (PINO), 2003, Versija lietuvių kalba: Lietuvos technikos biblioteka, sutinkant Pasaulinei intelektinės nuosavybės organizacijai.
36. Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs, and Geographical Indications: Ninth Session. Geneva: World Intellectual Property Organization (WIPO), Document prepared by the Secretariat, SCT/9/6, 2002 [žiūrėta 2011-10-14] <http://www.wipo.int/meetings/en/details.jsp?meeting_id=4702>
37. Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs, and Geographical Indications: Twenty-Sixth Session. Geneva: World Intellectual Property Organization (WIPO), Industrial Design Law and Practice – Draft Articles, SCT/26/2, 2011 [žiūrėta 2012-01-16] <http://www.wipo.int/meetings/en/details.jsp?meeting_id=22207>
38. Ūsonienė, J. Kūrinio originalumo samprata. *Jurisprudencija*. 2005, 78(70): 78–84.
39. What is an industrial design? *WIPO Magazine*. 2000, February [žiūrėta 2010.12.03] <http://www.OMPI.int/freepublications/en/general/121/2000/wipo_pub_121_2000_02.pdf>
40. Wilson, C. *Intellectual Property Law in a Nutshell*, Second edition. London: Sweet & Maxwell, 2005.
41. Žibūdienė, I. Dizaino teisinė apsauga autorių ir *sui generis* dizaino teisės normomis. *Jurisprudencija*. 2006, 2(80): 134–143.
42. Žibūdienė I. Naujumas ir individualios savybės – dizaino teisinės apsaugos sąlygos. *Jurisprudencija*. 2005, 67(59): 110–119.

Lietuvos teismų praktika

43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje *Zakrytoje akcionerijoje obščestvo “TORGOVYJ DOM*

POTOMKOV POSTAVŠČIKA DVORA EGO IMPERATORSKOGO VELIČESTVA P.A. SMIRNOVA” v. *UDV NORTH AMERICA, Inc.* (bylos Nr. 3K-3-167/2003 m.).

44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gegužės 16 d. LAT nutartis civilinėje byloje *UAB Narbutas ir Ko v UAB Gurda* (bylos Nr. 3K-3-304/2005).
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje *K. S. v. M.T.* (bylos Nr. 3K-3-573/2008).

Užsienio šalių teismų praktika:

46. *AMP Inc v Utilux Pty Ltd*, House of Lords (UK) [1971] F.S.R. 572 (1971-10-27).
47. *Green Lane Products Ltd. v PMS International Group Plc & Ors*, Court of Appeal (UK) [2008] EWCA Civ 358 (2008-04-23).
48. *Landor & Hawa International Ltd. v Azure Designs Ltd.*, Court of Appeal (UK) [2006] EWCA Civ 1285 (2006-07-28).
49. *Procter & Gamble Company v Reckitt Benckiser (UK) Ltd*, Court of Appeal (UK) [2007] EWCA Civ 936 (2007-10-10).
50. *Dyson Limited v. Vax Limited*, High Court of Justice (UK) [2010] EWHC 1923 (Pat)(2010-07-29).

ES teismų praktika:

51. Case C-251/95, *SABEL BV v. Puma AG*, 11 November 1997, Judgment of the Court.
52. Case C-299/99, *Koninklijke Philips Electronics NV v. Remington Consumer Products Ltd.*, 23 January 2001, Opinion of Advocate General Ruiz-Jarabo Colomer.
53. Case C-299/99, *Koninklijke Philips Electronics NV v. Remington Consumer Products Ltd.*, 18 June 2002, Judgment of the Court.
54. Case T-127/02, *Concept - Anlagen u. Geräte nach "GMP" für Produktion u. Labor GmbH v. OHIM (Trade Marks and Designs)*, 21 April 2004, Court of First Instance (Fourth Chamber).
55. Case T-140/02, *Sportwetten GmbH Gera v. OHIM (Trade Marks and Designs)*, 13 September 2005, Court of First Instance (Second Chamber).
56. Case C-120/04, *Medion AG v. Thomson multimedia Sales Germany & Austria GmbH*, 6 October 2005, Judgment of the Court (Second Chamber).
57. Cases C-202/08 P and C-208/08 P, *American Clothing Associates NV v. OHIM (Trade Marks and Designs)*, 12 May 2009, Opinion of Advocate General Ruiz-Jarabo Colomer.

58. Cases C-202/08 P and C-208/08 P, *American Clothing Associates NV v. OHIM (Trade Marks and Designs)*, 16 July 2009, Judgment of the Court (First Chamber).
59. Case T-9/07, *Grupo Promer Mon Graphic, SA v. OHIM (Trade Marks and Designs)*, 18 March 2010, General Court (Fifth Chamber).
60. Case T-148/08, *Beifa Group Co. Ltd v. OHIM (Trade Marks and Designs)*, 12 May 2010, General Court (Fifth Chamber).
61. Case T-153/08, *Shenzhen Taiden Industrial Co. Ltd v. OHIM (Trade Marks and Designs)*, 22 June 2010, General Court (Second Chamber).
62. Case T-68/10, *Sphere Time v. OHIM (Trade Marks and Designs)*, 14 June 2011, General Court (Fourth Chamber).
63. Case T-232/10, *Couture Tech Ltd v. OHIM (Trade Marks and Designs)*, 20 August 2011, General Court (Fourth Chamber).
64. Case C-281/10 P, *PepsiCo, Inc. V. Grupo Promer Mon Graphic SA*, 12 May 2011, Opinion of Advocate General Paolo Mengozzi.
65. Case C-281/10 P, *PepsiCo, Inc. V. Grupo Promer Mon Graphic SA*, 20 October 2011, Judgment of the Court (Fourth Chamber).
66. Case T-10/08, *Kwang Yang Motor Co., Ltd v. OHIM (Trade Marks and Designs)*, 9 September 2011, General Court (First Chamber).

VRDT praktika:

67. Guidelines concerning proceedings before the Office for Harmonization in the Internal Market (Trade Marks and Designs), part B Examination. OHIM, 1996, final version: 2008 [žiūrēta 2012.02.01]
<http://oami.europa.eu/ows/rw/resource/documents/CTM/guidelines/examination_en.pdf>
>
68. Examination guidelines. Community Designs. OHIM [žiūrēta 2012.03.01]
<<http://oami.europa.eu/ows/rw/pages/RCD/legalReferences/guidelines.en.do>>
69. Case R 111/2002-4, *Dick Lexic Limited*, 25 March 2003, Fourth Board of Appeal.
70. Case R 495/2005-G, *Jebaraj Kenneth trading as Screw You*, 6 July 2006, Grand Board of Appeal.
71. Case R 1001/2005-3, *PepsiCo Inc v Grupo Promer Mon-Graphic SA*, 27 October 2006, Third Board of Appeal.
72. Case R 1337/2006-3, *Honda Giken Kogyo Kabushiki Kaisha (also trading as Honda Motor Co., Ltd.) v. KWANG YANG MOTOR CO., LTD.*, 8 October 2007, Third Board of Appeal.

73. Case R 64/2007-3, *ISS Manufacturing Limited v. Christian M. Andersen*, 11 February 2008, Third Board of Appeal.
74. Case R 1058/2007-2, *Pöltsamaa Meierei Juustutööstus Oü*, 18 February 2008, Second Board of Appeal.
75. Case R 690/2007-3, *Lindner Recyclingtech GmbH v. Franssons Verkstäder AB*, 22 October 2009, Third Board of Appeal.
76. Case R 9/2008-3, *CROCS, INC. v. HOLEY SOLES HOLDINGS LTD.*, 26 March 2010, Third Board of Appeal.
77. Case R 1148/2010-3, *RACZEK Sp. z o.o. v. Śnieżka - Invest Sp. z o.o.*, 7 November 2011, Third Board of Appeal.

Internetiniai šaltiniai:

78. Europos Sąjungos teisės aktai: <http://eur-lex.europa.eu>.
79. Europos Sąjungos teismų praktika: <http://curia.europa.eu>.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo internetinė svetainė: <http://www.lat.lt>.
81. Lietuvos Respublikos Valstybinio patentų biuro internetinė svetainė: <http://www.vpb.lt>.
82. Vidaus rinkos derinimo tarnybos internetinė svetainė: <http://oami.europa.eu>.
83. Pasaulinės intelektinės nuosavybės tarnybos internetinė svetainė:
<http://www.wipo.int/portal/index.html.en>.
84. Didžiosios Britanijos patentų tarnybos internetinė svetainė:
<http://www.ipo.gov.uk/?toggle=true>.
85. Tarptautinės intelektinės nuosavybės apsaugos asociacijos svetainė (AIPPI):
<https://www.aippi.org>.
86. Didžiosios Britanijos ir Airijos teisinės informacijos institutas: <http://www.bailii.org>.

Papildoma literatūra:

87. Bendorienė, A., *et al.* Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Alma litera, 2001.

Barakauskienė R. Dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindai / Teisės ir valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas lekt. dr. Danguolė Klimkevičiūtė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2012. – 70.

SANTRAUKA

Darbe analizuojami Dizaino įstatyme įtvirtintų pagrindų, kuriais remiantis dizaino registracija gali būti pripažinta negaliojančia esmė, jų taikymo problematika. Analizė atliekama remiantis Europos Sąjungos teisės aktų doktrininio aiškinimu, VRDT organizuojamų sąveikos susitikimų medžiaga bei teismų formuojama praktika. Tema yra aktuali tuo, kad dizaino, kaip ir kiekvieno intelektinės nuosavybės objekto, apsaugai yra keliami atitinkami reikalavimai, tačiau esant mažam šios srities Lietuvoje ištirtumui, praktikoje jaučiamas minėtų reikalavimų bei pačią dizaino, kaip teisinės kategorijos, esmę atskleidžiančios informacijos trūkumas. Lietuvos teismų išaiškinimų šiais klausimais faktiškai nėra, Europos Sąjungos dizaino sistema taip pat yra pakankamai jauna, todėl teismų praktika dar nepateikia atsakymų į visus su dizaino teisine apsauga susijusius klausimus. Dėl šios priežasties teisinės apsaugos siekiančiam dizaino kūrėjui nėra pakankamai aišku kokius reikalavimus turi atitikti jo registruojamas dizainas, kokios apimties teisės jis įgyja bei įvertinti į kokias aplinkybes reikalinga atkreipti dėmesį siekiant dizaino teisinės apsaugos. Atsakymą į šiuos klausimus galima rasti analizuojant dizaino registracijos pripažinimo negaliojančia pagrindus, kurie atskleidžia dizaino, kaip teisinės kategorijos esmę, teisinio reguliavimo ypatumus bei dizaino teisei apsaugai keliamas sąlygas. Darbe analizuojama, kokius reikalavimus turi atitikti gaminio vaizdas, kad galėtų būti laikomas dizainu, kokių simbolių naudojimo dizainuose įstatymų leidėjas siekia išvengti, dizainui keliami naujumo ir individualių savybių reikalavimai, techninės funkcijos išimtis, reikalavimai dizaino sudedamosios dalies dizainui, mechaninių sujungimų išimtis bei sąlygos, kurioms esant dizainas pažeidžia ankstesnio dizaino bei kitų intelektinės nuosavybės objektų savininkų teises. Šių pagrindų žinojimas yra svarbus siekiant nustatyti gaminio dizaino santykį su jau rinkoje esančiais dizainais, įvertinti dizaino konkurencingumą bei apsaugos įgijimo galimybes prieš investuojant lėšas į dizaino registraciją ar tokio dizaino gaminių gamybą. Be to, šių pagrindų žinojimas leidžia pasirinkti tinkamą objekto apsaugos sistemą, kadangi gaminio išorinis vaizdas gali būti saugojamas ne tik pagal dizaino, bet ir pagal prekių ženklų ar autorių teisę reglamentuojančius įstatymus, jeigu jis atitinka šiems intelektinės nuosavybės objektams keliamus reikalavimus.

SUMMARY

The Master's work analyzes the nature of the framework laid down in the Design Law, according to which the design registration may be declared invalid, as well as its application problems. The analysis is carried out based on doctrinal interpretation of European Union legislation, the material of liaison meetings organized by OHIM (Office for Harmonization in the Internal Market) as well as courts practice. The relevance of the topic is sustained in that there are certain requirements for the protection of the design just like for any other object of intellectual property, however due to low investigation of this area in Lithuania in practice there is a lack of essential information of the aforementioned requirements and the design itself as a legal category. Lithuanian judicial interpretations of these issues are practically non-existent, European Union design system is also relatively young, therefore case law does not yet provide answers to all the design legal protection related issues. For this reason a designer seeking legal protection is not fully clear as to what requirements his registered design must comply with, what rights of what extent he will gain and assess what circumstances must be looked at when seeking legal protection of the design. An answer to these questions is provided by the grounds for invalidation of a design registration, which reveal peculiarities of legal regulation of the design as the essence of legal category as well as the conditions for the legal protection of the design. The paper analyzes what are the requirements for the product appearance to be considered a design, what symbols used in the design the legislator seeks to avoid, the novelty and individual character requirements for the design, the exception of technical function, the requirements for the component part design, the exception of mechanical connections design and conditions under which the design violates the rights of the earlier design and the rights of the owners of other objects of intellectual property. The knowledge of these grounds is essential to determine the relationship between product design and the designs already on the market, assess the competitiveness of the design as well as opportunities of the protection attainment before investing money in design registration or the production of such design products. In addition, the knowledge of these grounds allows to choose the right protection system for the object, since the product appearance can be protected not only by the design law but also by the trademark or copyright laws if it complies with the requirements of these objects of intellectual property.